

JSDP

Journal of Spatial Development and Policy

ISSN: 2985-220X (Online)

Vol. 2, No. 2 (March-April 2024)

Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai (Editor)

Published by PANYAPAT
3/1273 Mueang Kao Subdistrict
Mueang Khon Kaen District
Khon Kaen Province

Journal of Spatial Development and Policy ปีที่ 2 ฉบับที่ 2

JSDP

ISSN: 2985-220X (Online)

Journal of Spatial Development and Policy Vol. 2 No. 2

Journal of Spatial Development and Policy

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: ajsdp9900@gmail.com

เจ้าของ: ปัญญาพัฒนา 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ สุวิทย์ ธีรศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทรา เอกผายสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานะ ลักษณะมีอุไร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณศรี ศรีโสภณพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ นานา

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ แยมเขื่อน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

Journal of Spatial Development and Policy มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/index> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Aim and Scope)

Journal of Spatial Development and Policy ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาเชิงพื้นที่ตั้งแต่ระดับองค์กร กลุ่มหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภูมิภาค ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ วารสารมุ่งเน้นส่งเสริมงานวิชาการที่มีลักษณะเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่ในมิติต่างๆ แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ที่ผลักดันไปสู่การ สร้างนโยบายของพื้นที่ โดยเปิดรับบทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีละ 6 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้พิมพ์บทความและผู้พิมพ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้าน สังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุน ในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

Journal of Spatial Development and Policy ฉบับนี้เป็นปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มีนาคม - เมษายน 2567) มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความทางด้านการพัฒนาพื้นที่ที่บูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เกษตรศาสตร์ และงานทางด้านสหวิทยาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และผลักดันสู่การสร้างกรอบนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 3 ท่าน จึงกล่าวได้ว่า บทความที่ทางวารสารพัฒนาเชิงพื้นที่และนโยบายได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกรรมการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดีๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส

บรรณาธิการ Journal of Spatial Development and Policy

สารบัญ

บทความวิจัย

- การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 1-12
ไชยา หอมอ่อน, ทิมพ์พร ภูครองเพชร
- การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น 13-26
จิรภัณฑ์ จ้ายหนองบัว
- การบริหารสาธารณสุขอันส่งผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดิน ของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 27-40
นันทิตา เลิศสงครามชัย, อานนท์ ทวีสิน, ธรรมพงศ์ วงษ์สวัสดิ์, อธิพงษ์ คิทธิ

บทความวิชาการ

- การปราบชฎิล 3 พี่น้อง : กรณีควมรวมกิจการทางพระพุทธศาสนา 41-54
พระคมสัน เจริญวงศ์
- เกวียน : ยานพาหนะขนส่งยุคโบราณสู่ซากปรักหักพังในพิพิธภัณฑ์ยุคปัจจุบัน 55-70
พระคมสัน เจริญวงศ์, เอนก ไยอินทร์, กำพล ศรีโท

Developing the potential of the Sufficiency Village Creative Group, Ban Dong Keng, Village No. 7, Bo Yai Subdistrict, Borabue District, Maha Sarakham Province

Chaiya Hom-on¹ and Pimporn Phukrongpet^{1*}

¹ Community and Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Maha Sarakham University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pimporn.p@msu.ac.th

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the operational potential of the Dong Keng Sufficiency Village Creative Group, Village No. 7, Bo Yai Subdistrict, Borabue District, Maha Sarakham Province. This research is qualitative research, by studying information from various documents related and went to the area to interview key informants specifically selected it consists of 20 chairmen, committee members, community leaders, and related people. The research tools include participant observation. In-depth interview and group discussion, then they were analyzed for content and presented descriptive data. The results of the study found that Dong Kheng Sufficiency Village Creative Group, Village No. 7, registered as a community enterprise group in 2020. The main activity in the group is silk weaving. Have good internal management and the group received good help and support from government agencies. Activities within the group range from growing mulberries feed the silkworms, silk weaving, and using various natural materials used in dye silk. Potential that affects operations has two parts: internal potential related to people, management of resources involved in production, resulting in the production of the group. External potential about the agencies that come to support Opportunities received for the betterment of the group. Problems and obstacles were the insufficient amount of water and the rain does not fall according to the season. As a result, the planting of mulberry that is used as food for silkworms is not sufficient, resulting in a reduced amount of silkworms being raised. In addition, the COVID-19 outbreak situation has an unfavorable effect on group activities.

Keywords: Group Potential Development, Creative Group, Sufficiency Village, Silk Weaving

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ไชยา หอมอ่อน¹ และ พิมพ์พร ภูครองเพชร^{1*}

¹ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pimporn.p@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยประธาน กรรมการ สมาชิก ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็ง หมู่ที่ 7 จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2563 กิจกรรมหลักในกลุ่มคือการทอผ้าไหม มีการบริหารจัดการภายในที่ดี และกลุ่มได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างดี กิจกรรมภายในกลุ่มมีตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม มีการนำวัสดุธรรมชาติต่างๆ มาใช้ในการย้อมสีผ้าไหม ศักยภาพที่มีผลต่อการดำเนิน มี 2 ส่วน ศักยภาพภายในเกี่ยวกับคน การบริหารจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการผลิตส่งผลในด้านการผลิตของกลุ่ม ศักยภาพภายนอกเกี่ยวกับหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน โอกาสที่ได้รับเพื่อการพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้น ปัญหา อุปสรรค คือ ปริมาณน้ำไม่พอเพียง และฝนไม่ตกตามฤดูกาล ส่งผลให้การปลูกหม่อนที่ใช้เป็นอาหารของไหมไม่เพียงพอทำให้เลี้ยงไหมได้ปริมาณน้อยลง อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ที่ส่งผลไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพกลุ่ม, กลุ่มสร้างสรรค์, หมู่บ้านพอเพียง, การทอผ้าไหม

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทยอยู่กับคำว่าเป็นประเทศที่กำลังพัฒนามายาวนานซึ่งยังไม่ถึงขั้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากการติดขัดการพัฒนาหลายๆ อย่างที่เห็นได้ชัด คือความขัดแย้งทางการเมืองที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงเลือกตั้งอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ประเทศไทยยังอยู่กับที่ไม่พัฒนา ภายหลังเกิดการขยายตัวของระบอบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ขยายตัวมากขึ้น และเข้ามามีส่วนในการบริหารประเทศ ทำให้มีการแข่งขันทางธุรกิจที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการแข่งขันที่สูงขึ้นไม่ใช่ทุกคนที่สามารถสร้างรายได้ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของฐานะ โดยพบว่า การครอบครองที่ดินโดยส่วนมากอยู่กับเพียงบางกลุ่มที่มีฐานะร่ำรวย ส่วนมากที่ไม่ได้มีฐานะร่ำรวย ไม่มีที่ดินครอบครอง จึงเกิดคำว่า รวยกระจุก จนกระจาย ที่กำลังเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งด้านคุณภาพชีวิต ความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจ ทำให้ประชาชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้โดยการจัดการวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจรากฐาน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

เป็นการดำเนินกิจการที่นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาสร้างมูลค่าเพื่อสร้างเป็นรายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชน ซึ่งแนวนโยบายเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และ ฉบับที่ 10 มุ่งเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างบทบาทครอบครัว ให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครองและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมียุทธศาสตร์รองรับ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม นำความรู้ มีสุขภาวะดี มีครอบครัวอบอุ่น มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้มากขึ้น 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ตามความพร้อมของชุมชน 3) ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน เพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนและมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น 4) พัฒนาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 5) เสริมสร้างธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการประเทศมุ่งสร้างความเข้มแข็งในสังคมอย่างยั่งยืน แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 -11 ที่ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากการเพิ่มผลผลิตการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 ยังคงยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงและให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยหากการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการกลุ่มได้ดี มีการวางแผนการผลิต การตลาดที่ดี นำไปสู่การหารายได้ที่กระจายสู่คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนอยู่ดีกินดี ก็จะเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (อภิชาติ มหาราชเสนา, 2551) ซึ่งเกิดแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัว เรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว จนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพร้อมพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก ในการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจและเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ผ่านสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงการปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรการการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ธีรพงษ์ มหาวีโร, 2550)

ซึ่งการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ร่วมทำกิจกรรม ผ่านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยส่วนมากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นสินค้าที่เป็นประเภทเดียวกัน ขาดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการวางแผนบริหารจัดการ การคำนวณต้นทุนการผลิตให้เกิดความคุ้มค่า และขาดช่องทางการขาย ซึ่งเป็นปัญหาหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลายๆ กลุ่ม ที่มีกำลังผลิตสินค้ามากมาย แต่หาตลาดไม่ได้ ทำให้ไม่มีรายได้เข้ากลุ่ม ซึ่งในยุคปัจจุบัน การตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป ความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้า ที่มีความแปลกใหม่ มีนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์ต่อการใช้งาน ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องปรับตัว โดยการนำนวัตกรรมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีตอบโจทย์ต่อความต้องการของตลาด และเกิดความคุ้มค่า คุ้มทุน สร้างมูลค่าและรายได้ให้กับกลุ่ม (กรมพัฒนาชุมชน, 2560) จึงนำมาสู่การดำเนินการศึกษาศักยภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม และเพื่อหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม ให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) สัมภาษณ์และสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้ดำเนินการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิก ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน รวมทั้งสิ้น 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview Guideline) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัย และผลการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางตามประเด็นการศึกษาและเครื่องมือสร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้รับจากสารหนังสือ บทความ สื่อสารสนเทศ ตลอดจนถึงเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาเอกสาร

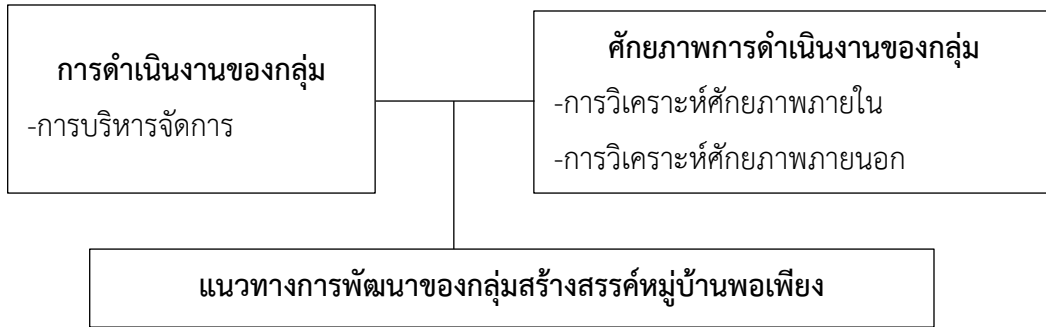
3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึกเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูล โดยตรงก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ให้ข้อมูล เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยกำหนดเวลาและสถานที่ เพื่อทำการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการจดบันทึกและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตลอดเวลาที่ทำการวิจัย โดยมีการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต การบันทึกภาพ นำมาจำแนกข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหัวข้อการศึกษาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอแบบพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่ม กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การนำภูมิปัญญาที่มีมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และความเข้มแข็งของกลุ่ม และใช้แนวคิด Business Model Canvas (Osterwalder, A., & Pigneur, Y., 2010) อธิบายภาพรวมในการทำ ประสิทธิภาพ รูปแบบและปัญหาของการดำเนินงาน ทำความเข้าใจในสินค้า การตลาดและศักยภาพภาพของตนเอง ซึ่งจะ นำไปสู่การระดมความคิดเพื่อร่วมหาวิธีทางแก้ปัญหาพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนากลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้าน ดงเค็ง หมู่ที่ 7 เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่ม

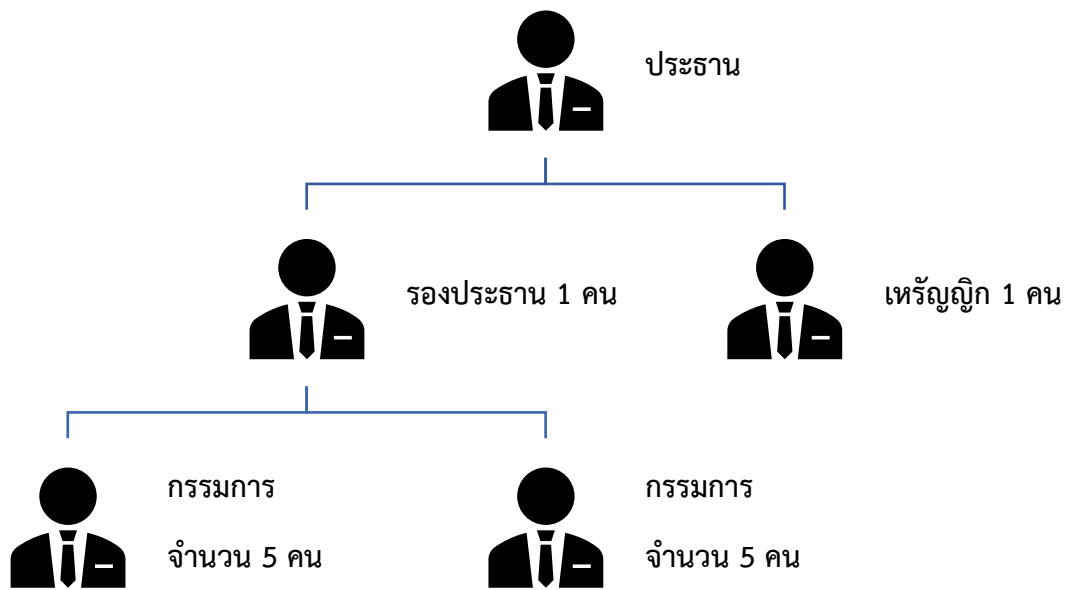
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษารายวิจัย พบว่า

กลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง ดงเค็ง หมู่ที่ 7 ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ 2563 โดยมีนายมนตรี จันละคร ผู้ใหญ่บ้าน บ้านดงเค็งหมู่ที่ 7 ได้เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า และความต้องการให้มีการรวมกลุ่มกันของคน ในชุมชน จึงได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมายจากสำนักงานเกษตรอำเภอบรบือให้มีการจัดตั้งกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนขึ้น เพราะบ้านดงเค็งยังไม่กลุ่มที่มีการดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้ใหญ่บ้านจึงได้เล็งเห็นว่า การทอผ้าไหม เป็นสิ่ง ที่คนในชุมชนทำกันอยู่แล้วและเห็นถึงศักยภาพของคนในชุมชนว่าสามารถพัฒนาต่อยอดได้ จึงเรียกชาวบ้านมาประชุมหารือและชักชวนคนในชุมชนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม จึงได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจขึ้นโดยมีหน่วยงานที่เข้ามา ช่วยเหลือ คือเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอบรบือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอบรบือเข้ามาช่วยในการจัดตั้งกลุ่มและขึ้นทะเบียน โฉท้อปโดยมี นางสาวริณี ศรีภักดี ได้เป็นคณบดีชื่อกลุ่ม โดยมีหลายกิจกรรมในกลุ่มคือ 1.การเลี้ยงไหมและทอผ้า 2.การตัด เย็บและแปรรูป 3.การถนอมอาหารและแปรรูปอาหาร 4.การทอเสื่ออก และ 5.การจักสาน สมาชิกเริ่มแรกมีจำนวนสมาชิก 6 คน ซึ่งแต่ก่อนบ้านดงเค็งเคยมีกลุ่มที่ดำเนินการ คือกลุ่มเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ ซึ่งประธานกลุ่มเอง เคยเป็นคณะกรรมการในกลุ่ม ด้วย จึงได้นำการทำงานระบบกลุ่มมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกลุ่ม ต้องวางแผนเรื่องการเงินให้ดี ซึ่งการรวมกลุ่มจะสามารถ เพิ่มกำลังการขายได้มากขึ้น เช่น การนำผลิตภัณฑ์มาฝากตัวแทนสมาชิกในกลุ่มนำไปขาย ตามการออกงานต่างๆ เป็นต้น และได้มีโอกาสได้ทำงานเกี่ยวกับผ้าไหม ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ พัฒนาชุมชนอำเภอ และกลุ่มหม่อนไหม โดยเข้ามา สนับสนุนของกลุ่ม

1. ศักยภาพภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ภาพที่ 2 โครงสร้างกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7

1.1 ด้านคุณลักษณะของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7 มีทั้งหมด 13 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 76 มีอายุเฉลี่ย 50 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร โดยสมาชิกภายในกลุ่มมีคุณลักษณะเหมือนกันคือ มีความสนใจในการดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรมหลักๆ คือ การทอผ้าไหม ซึ่งสมาชิกก็จะมีความรู้ในขั้นตอนการเลี้ยงและการทอผ้าไหมอยู่บ้าง แต่แตกต่างกันออกไป ตามทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น บางคนถนัดมัดหมี่ บางคนถนัดสาวไหม และบางคนถนัดทอ เป็นต้น หรือบางคนสามารถทำได้ทุกขั้นตอน แต่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญมากๆ เพียง 1-2 ขั้นตอน

1.2 ด้านภาวะผู้นำ ผู้นำ เป็นผู้นำที่ยังเป็นเยาวชนและอายุน้อยที่สุดในสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งความเป็นเยาวชนของผู้นำกลุ่ม ทำให้มีความมุ่งมั่นในการทำงานเป็นอย่างมาก มีการพัฒนาตัวเองที่ไม่หยุดนิ่ง และนำองค์ความรู้ที่มีมาพัฒนา กลุ่มให้ดีขึ้น มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินที่ก้าวไกล สามารถเข้าใจบริบทการบริหารจัดการแบบกลุ่ม และวางแผนการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่มได้ดี มองหาโอกาสจากการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีอัธยาศัยที่ดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย ทำให้หน่วยงานต่างๆ เรียกไปร่วมงานอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีมิตรภาพที่ดีจนทำให้มีเครือข่ายในการทำงาน ที่สามารถเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำซึ่งและช่วยเหลือกันและกันด้วยคุณลักษณะของผู้นำที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีผลต่อการดำเนินกลุ่มในด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน ทำให้สมาชิกมีความใส่ใจในงานมากขึ้น ผู้นำกลุ่มมีการวางแผนการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย ทำให้การทำงานภายในกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่น

1.3 ด้านการตลาด การตลาดของกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1.3.1 การออกบูธสินค้าตามสถานที่ต่างๆ การดำเนินงานของกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ทำให้ได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้มีโอกาสนำสินค้าภายในกลุ่มไปจัดจำหน่ายในงาน ส่งผลให้มีคนรู้จักกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

1.3.2 การบอกปากต่อปากจากลูกค้าที่เคยอุดหนุน เช่น คนในชุมชนเอง ที่เป็นประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มในการบอกต่อกลุ่มว่ามีการจำหน่ายผ้าไหม และลูกค้าที่เคยอุดหนุนสินค้าของกลุ่มเมื่อนำไปสวมใส่ก็เหมือนเป็นการประชาสัมพันธ์ผ้าไหมของกลุ่มไปด้วย อีกทั้งเป็นผู้แนะนำให้รู้จักกลุ่มมากขึ้นเป็นต้น

1.3.3 การเข้าร่วมประกวดงานมันแกว งานประจำปีของอำเภอบรบือ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อใหญ่ ได้เลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงเค็งในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ทางกลุ่มได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมการประกวดการสาวไหม ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ส่งผลให้มีความรู้จักรักกลุ่มมากขึ้น และสนใจสินค้าภายในกลุ่ม

1.4 ด้านการผลิต ด้านต้นทุนการผลิต ประธานกลุ่ม มีวิธีการจ่ายค่าแรง ที่ไม่ได้จ่ายค่าแรงเป็นรายวัน แต่เลือกที่จะจ่ายค่าแรงสมาชิกผู้ผลิตสินค้าเป็นรายชิ้น พิจารณาถึงศักยภาพ ทักษะและความถนัดที่แตกต่างกันออกไปของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งรวมต้นทุนทั้งค่าแรง ค่าวัสดุดิบ และค่าวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในต้นทุนไม่เกินฝืนละ 1,500 บาท เพื่อให้สามารถนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายแล้วได้กำไร เพื่อนำมาแบ่งให้ทุกคนอย่างคุ้มค่า ทั้งเจ้าของผลิตภัณฑ์ ค่าจ้างแรงงานสินค้ารายชิ้น ตัวแทนขาย และเข้ากองกลางของกลุ่ม การคำนวณคิดต้นทุน จะทำให้กลุ่มสามารถเข้าใจในผลิตภัณฑ์ของตนเอง และวางแผนการผลิตได้ เพื่อให้กลุ่มมีกำไร และสามารถดำเนินต่อไปได้

1.5 ด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานฝีมือ 100 เปอร์เซ็นต์ โดยเป็นความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน โดยสินค้าที่จัดจำหน่ายคือ ผ้าไหมเป็นฝืน สามารถสั่งล่วงหน้า เลือกลาย เลือกสี เลือกลักษณะของผ้า และเลือกความยาวของผ้าได้ นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายสินค้าทางเกษตรต่างๆ อีกด้วย เช่น มันแกว ที่เป็นพืชเศรษฐกิจท้องถิ่น เป็นต้น

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

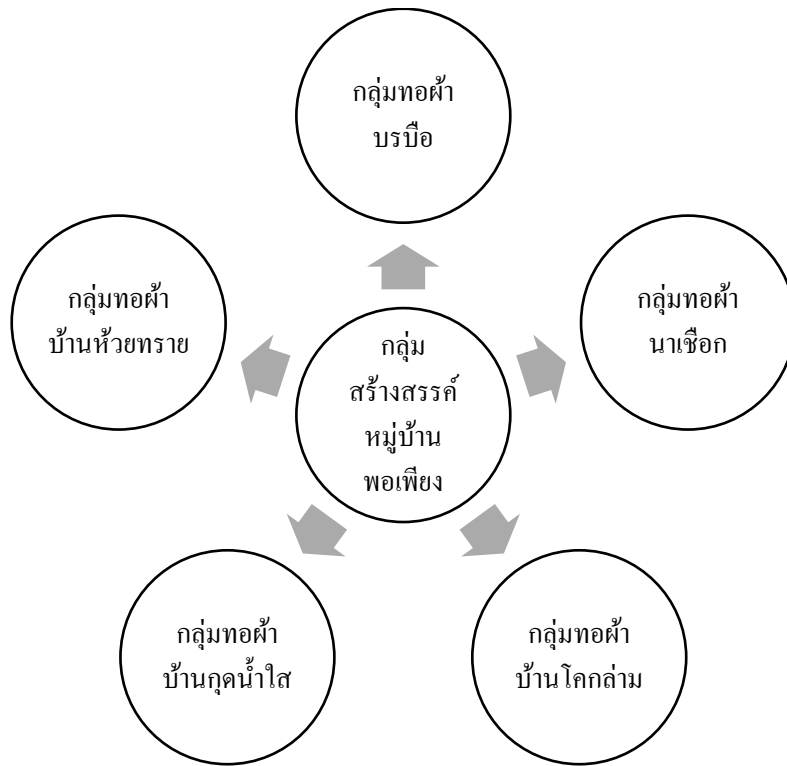
2. ศักยภาพภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

2.1 ศักยภาพด้านการสนับสนุน กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หน่วยงานและการสนับสนุน

ลำดับที่	หน่วยงานที่สนับสนุน	การสนับสนุน
1	กรมหม่อนไหม ร้อยเอ็ด - สारคาม	วิธีการ ขั้นตอนตั้งแต่ การปลูกหม่อนไหม การทอผ้าไหม
2	สำนักงานเกษตรอำเภอบรบือ	การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
3	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบรบือ	การสนับสนุนสินค้า การตลาด การรวมกลุ่มกับเครือข่ายการทำงาน
4	องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อใหญ่	การพัฒนาสมาชิกชุมชน
5	สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดมหาสารคาม	การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์
6	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	โครงการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ

2.2 ศักยภาพด้านเครือข่ายการทำงาน จากการเข้าร่วมโครงการอบรม และกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนทำให้กลุ่ม ได้มีโอกาสทำความรู้จักกับเครือข่าย ที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน และผลิตภัณฑ์ก็อยู่ในระดับ เดียวกัน จึงทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ ช่วยเหลือการทำงานระหว่างกัน เช่น การฝากผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มไปจำหน่าย การให้เครือข่ายช่วยขั้นตอนการผลิตในบางขั้นตอน ดังจะแสดงรายชื่อเครือข่ายในภาพที่ 4

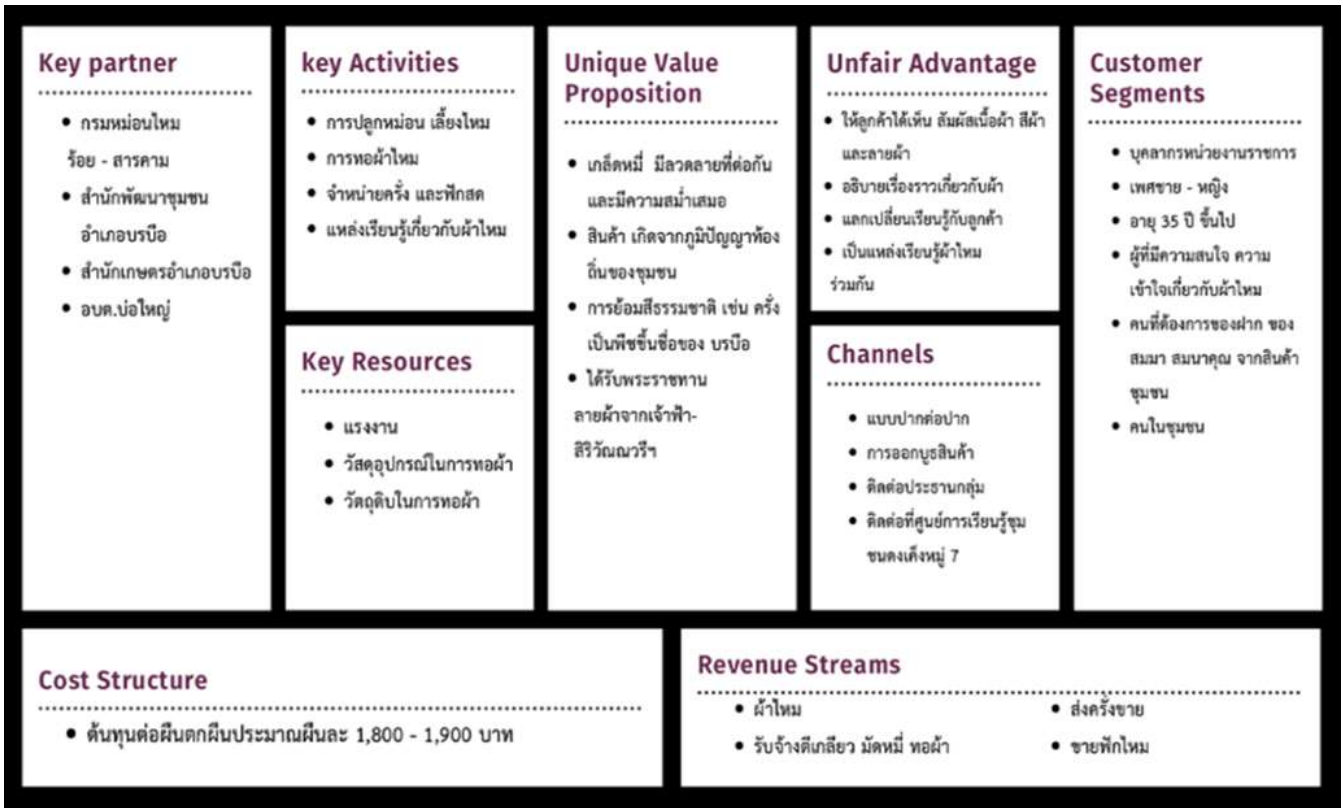
ภาพที่ 4 เครือข่ายกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7

3. การวิเคราะห์กลุ่มด้วย Business Model Canvas

การวิเคราะห์กลุ่มด้วย Business Model Canvas พบว่า กลุ่มเป้าหมายของกลุ่มมีความชัดเจน แต่ขาดความชัดเจนในเรื่องการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสารกับผู้บริโภคยังไม่เพียงพอในการเข้าถึงกลุ่ม การนำเสนอสินค้า การขาย การตลาดมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มโดยผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เข้ากลุ่มได้แก่ ผ้าไหม ผ้าขาวม้า และ ผ้าพันคอ เป็นต้น แต่เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์กลุ่มยังมีน่าสนใจมากพอ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันกับกลุ่มอื่นๆ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีความน่าสนใจเฉพาะตัว เพื่อสร้างเอกลักษณ์และสร้างโอกาสทางการตลาดและการขาย การเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายขึ้นจะเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ และการเอกลักษณ์ของกลุ่มมากยิ่งขึ้น โดยการนำเอาจุดแข็งภายในกลุ่มที่มีมาพัฒนาเป็นโอกาส ได้แก่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม แต่เดิมทำเพื่อนำมาทำใช้ทอผ้าไหมอย่างเดียว แต่สามารถผลิตได้จำนวนมาก ก็จะสามารถขายไหมฟักสด เพื่อเป็นรายได้อีกช่องทางหนึ่งให้กับกลุ่ม แต่มี ปัญหาเรื่องการจัดการ ต้องมีการศึกษาพื้นที่อย่างละเอียด และร่วมวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการปลูกครั้ง ซึ่งเป็นสัตว์ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่อำเภอบรบือ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ สามารถนำมาย้อมสีธรรมชาติได้ สีที่ได้มีลักษณะเป็นสีแดง แต่ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบอื่นๆ อีกด้วย เช่น น้ำที่ย้อม จำนวนครั้งที่ย้อม วัสดุธรรมชาติที่นำมาผสมเพื่อให้เกิดสีต่างๆ เป็นต้น สีที่ได้มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ช่องทางการมีการเข้าร่วมบูทจำหน่ายสินค้าในงานต่างๆ อธิบายสินค้า และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริโภคทำให้เกิดโอกาสใหม่ๆ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้บริโภค

โดยรวมการบริหารจัดการของกลุ่ม มีความชัดเจน ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์กว้างไกล วางแผนบริหารจัดการกลุ่มได้ดี รวมทั้งสมาชิกภายในกลุ่มให้ความร่วมมือการทำงานเป็นอย่างดี เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่มีความใกล้ชิดและสนิทสนมกัน จึงทำให้เชื่อมั่น เชื่อใจกันและกัน ทำให้สามารถทำงานร่วมกันง่าย จึงส่งผลให้มีหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในด้านต่างๆ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้มีความเข้มแข็งมากกว่าเดิม เพื่อที่จะสามารถดำเนินการ และพึ่งพาด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายในการทำงาน ที่เป็นผู้ที่มีส่วนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานระหว่างกัน ช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน พัฒนาเป็นเครือข่ายการทำงานที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถสรุปเป็นดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 Business Model Canvas กลุ่ม

อภิปรายผล

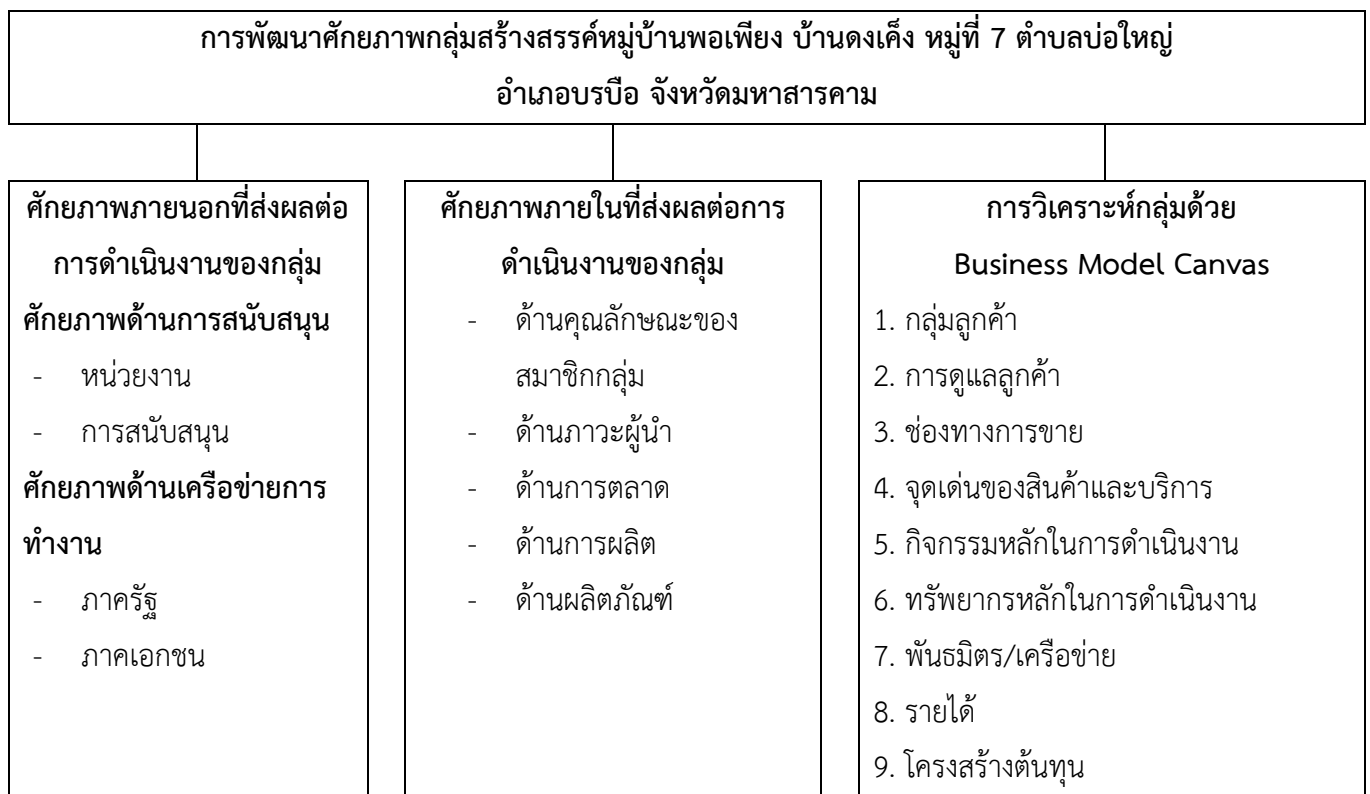
จากผลการศึกษาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่ม ประกอบไปด้วย ศักยภาพภายใน และศักยภาพภายนอก ศักยภาพภายในเกี่ยวกับคนโดยส่วนใหญ่ การบริหารจัดการคนให้ทำงานร่วมกันได้ ศักยภาพที่จะส่งผลให้บริหารจัดการกลุ่มได้ดีเริ่มจากสมาชิกในกลุ่ม มีความสนใจ และใส่ใจในงานที่ทำ ผู้นำกลุ่มก็มีส่วนช่วยในการวางแผนการทำงาน ให้มีความชัดเจนและมีแนวทางการดำเนินงานที่ตรงกัน อีกทั้งยังเป็นผู้ให้คำแนะนำ และสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกมีความใส่ใจในงานมากยิ่งขึ้น ด้านการผลิตของกลุ่ม มีความน่าสนใจ ในเรื่องการเป็นผลิตภัณฑ์จากชุมชน ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าขาวม้า และผ้าพันคอ เป็นต้น แต่ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่ม เป็นสินค้าที่มีความคล้ายคลึงกันในตลาดเป็นจำนวนมาก อัตราการแข่งขันสูง จำเป็นที่ต้องสร้างความแตกต่าง ความเป็นเอกลักษณ์เพื่อการแข่งขันที่สูงขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, อุทิศ สังขรัตน์ (2557) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตทะเลสาบ เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาพบว่าจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชนคือ มีวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการ

ผลิต แรงงานมีเพียงพอ จุดอ่อนคือด้านการตลาด ส่วนโอกาสคือความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและความนิยมของลูกค้าในผลิตภัณฑ์จากสินค้าที่ผลิตด้วยฝีมือแรงงาน อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญคือ ความรู้ด้านการตลาดและการบริหารจัดการโดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน จะต้องอาศัยการพัฒนาโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การฝึกอบรม และการพัฒนาภายในองค์กรวิสาหกิจชุมชนเอง เช่น การแสวงหาความรู้และทักษะด้านการตลาด การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดการความเสี่ยง และการบริหารจัดการด้าน

การนำแนวคิดวิสาหกิจชุมชนมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เข้าใจการดำเนินงาน ในรูปแบบการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น ซึ่งกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียงดงเค็งหมู่ที่ 7 ก็ได้ปฏิบัติตามรูปแบบของแนวคิดวิสาหกิจชุมชน อีกแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ แนวคิด Business Model canvas (Osterwalder, A., & Pigneur, Y., 2010) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ธุรกิจ เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาต่างๆ การนำมาใช้กับการวิเคราะห์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ถือเป็นธุรกิจขนาดย่อม ผลการศึกษาที่ได้พบว่า สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานของกลุ่ม ได้ให้เห็นข้อมูลทั้งหมดในภาพรวมจาก Model 9 ช่อง ซึ่งหากสามารถเติมข้อมูลใส่แต่ละช่องได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ จะแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลแต่ละช่องมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อให้ตัวผู้ประกอบการ หรือ สมาชิกในกลุ่ม ได้มองเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มตนเองในปัจจุบัน แล้ววิเคราะห์ว่า อะไรคือจุดแข็ง จุดอ่อน ที่กลุ่มต้องปรับ หรือพัฒนา ซึ่งนั่นจะนำไปสู่การวางแผนแนวทางการพัฒนา กลุ่ม กำหนดกลยุทธ์ที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาของกลุ่มได้อย่างตรงประเด็น

องค์ความรู้ใหม่

ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

ภาพที่ 6 ความรู้ใหม่ของแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่ม

จากภาพอธิบายได้ว่า การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสร้างสรรค์หมู่บ้านพอเพียง บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จะต้องประกอบด้วยศักยภาพภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ด้านคุณลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ด้านภาวะผู้นำ ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ ต้องดำเนินการไปพร้อมกัน อีกทั้งศักยภาพภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ศักยภาพด้านการสนับสนุน จากหน่วยงาน การสนับสนุนทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่ใช่ตัวเงิน อีกทั้งศักยภาพด้านเครือข่ายการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และภาคเอกชน นำมาสู่การวิเคราะห์กลุ่มด้วย Business Model Canvas ประกอบด้วย กลุ่มลูกค้า การดูแลลูกค้า ช่องทางการขาย จุดเด่นของสินค้าและบริการ กิจกรรมหลักในการดำเนินงาน ทรัพยากรหลักในการดำเนินงาน พันธมิตร/เครือข่าย รายได้ โครงสร้างต้นทุน นำไปสู่การปรับแผนการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มทั้งสิ้น ปัจจัยภายในเกี่ยวกับในเรื่องการบริหารจัดการภายใน คน ที่เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน ผู้นำถือมีความสำคัญในการบริหารจัดการ มีทักษะการวางแผนที่ดี และพร้อมรับโอกาสในการเรียนรู้ต่างๆ จากหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน แล้วนำมาขยายต่อให้กับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเอง ที่เป็นคนในชุมชนด้วยกัน รู้จักและใกล้ชิดกันเป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสามารถร่วมกันทำงานได้เป็นอย่างดี แม้ความถนัดของสมาชิกแต่ละคนจะต่างกัน แต่ต่างคนต่างช่วยเหลือ ให้คำแนะนำซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างลงตัว ปัจจัยภายนอกที่ผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มคือ หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนช่วยในการสนับสนุนการดำเนินของกลุ่มซึ่งถือเป็นโอกาสที่ดี ที่กลุ่มได้มีโอกาส มีพื้นที่ในการฝึกประสบการณ์การทำงานของกลุ่มได้ดี มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างของหน่วยงานต่างๆ ได้เพิ่มทักษะการทำงาน และเพิ่มพูนองค์ความรู้ที่จะสามารถนำมาต่อยอดในการดำเนินงานภายในกลุ่ม อีกทั้งยังได้รู้จักเครือข่ายการทำงาน ที่มีการทำงานในลักษณะที่คล้ายกัน อยู่ในระดับเดียวกัน ส่งผลให้มีโอกาสได้ร่วมงาน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิธีการการทำงานต่างๆ และช่วยเหลือสนับสนุนกันเป็นเครือข่าย และสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด – 19 ในหลายปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลต่อการดำเนินของกลุ่มในเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากหลายหน่วยงานไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ เนื่องจากปฏิบัติตามมาตรการที่ทางจังหวัดกำหนด ทำให้กิจกรรมการออกบูทจำหน่ายสินค้า ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรม และช่องทางการขายหลักของกลุ่มได้รับผลกระทบ แม้กระทั่งการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่มก็ยากขึ้น กิจกรรมต่างภายในชุมชน ที่กลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมก็ลดน้อยลง แต่กลุ่มก็มีการปรับตัวตามสถานการณ์ มีการเฝ้าระวังมากขึ้น ปฏิบัติตามมาตรการที่ทางจังหวัดกำหนดในการอยู่รวมรวมกันกับคนหมู่มาก ต่อมาอีกปัจจัยที่ส่งผลได้แก่ ทรัพยากรน้ำ เนื่องจากพื้นที่วิจัย มีปัญหาด้านปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ และฝนไม่ตกตามฤดูกาล ส่งผลให้การปลูกหม่อนที่ใช้เป็นอาหารของไหม ไม่เพียงพอ ทำให้เลี้ยงไหมได้ปริมาณน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอจากการวิจัย

หากมีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม โดยมีการจัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม เพื่อให้ถ่ายทอดผู้ที่มีความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาอีกทั้งควรให้ความสนใจในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมไปจนถึงการทอผ้าไหม เพื่อเป็นสืบทอดองค์ความรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการวิจัยเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินของกลุ่มด้านการตลาด โดยมีการจัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม เพื่อให้ง่ายต่อผู้ที่มีความสนใจที่จะมาซื้อผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาชุมชน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กรมพัฒนาชุมชน พ.ศ.2560 – 2564*. สืบค้น 19 ธันวาคม 2564. จาก

<https://plan.cdd.go.th/wpcontent/uploads/sites/97/2017/05/yut60-64.pdf>.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังข์รัตน์. (2557). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตทะเลสาบ. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 10(1), 97-122.

ธีรพงษ์ มหาวีโร. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 – 2554)*. กรุงเทพฯ: เดอะบุ๊กส์.

นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2563). *ศักยภาพที่มีผลต่อศักยภาพขององค์กรส่งเสริมให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง*. สืบค้น 19 ธันวาคม 2564. จาก <http://www.ejobeas.com>.

อภิชาติ มหาราชเสนา. (2551) *กระบวนการจัดการกลุ่มสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาบ้านธูปสมุนไพร ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร).

Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). *Business model generation: a handbook for visionaries, game changers, and challengers*. England: John Wiley & Sons.

Community-Based Water Resource Management: A Case Study of Laloeng Wai Reservoir, Phon District, Khon Kaen Province

Chiraphan Chainongbua^{1*}

¹ *Yasothon Provincial Health Assembly, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: Chiraphan553@gmail.com*

ABSTRACT

This research aims to investigate community participation in water management at Laloeng Wai Reservoir, Phon District, Khon Kaen Province. The main objective is to explain community engagement in water resource management. The research applied qualitative research methods such as document research, in-depth interviews, fieldwork and focus group. There were 3 groups of key informants: 5 people or members of the water user group, 3 community leaders in the study area, and 4 officials in charge of the Laloeng Wai reservoir area, for a total of 12 informants. The research findings reveal that while the community has an understanding of water resource management, they still face the problem that members do not prioritize participating in group or water user organization activities. There is a lack of promotion of activities that would strengthen the organization, which would in turn improve community-based water management efficiency.

Keywords: Community Participation, Water Management, Stakeholders

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

จรรยาบรรณ จ้ายหนองบัว^{1*}

¹ สมาชิกสภาจังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Chiraphan553@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ทั้งการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก การบันทึกภาคสนาม การสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ 5 คน กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา 3 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย 4 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน ผลการวิจัยพบว่า แม้ชุมชนจะมีความเข้าใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แต่ยังคงประสบปัญหาว่า สมาชิกไม่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ ขาดการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้องค์กรเกิดความเข้มแข็งซึ่งจะส่งต่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การบริหารจัดการน้ำ, ผู้มีส่วนได้เสีย

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์น้ำในประเทศไทยกำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤตทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ หลายพื้นที่ในประเทศกำลังประสบปัญหาความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานของน้ำ มีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนประชากร การผลิตภาคอุตสาหกรรมและระบบการผลิตอาหารรวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ความตระหนักของมนุษย์ จึงทำให้เกิดปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำ ขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ปริมาณน้ำฝนน้อยลง เกิดความแห้งแล้งเสียหายต่อการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ การตัดไม้ทำลายป่ามากเกินไป นอกจากทำให้เกิดความแห้งแล้งแล้วยังทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากในช่วงฤดูฝน สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งปัญหาน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในไม่กี่ปีมานี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำเสียนั้นเนื่องมาจากน้ำทิ้งจากบ้านเรือนขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ถูกทิ้งลงแม่น้ำลำคลองน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมประกอบกับน้ำฝนพัดพาเอาสารพิษที่ตกค้าง จากพื้นที่เกษตรกรรมมาสู่น้ำลำคลองทำให้เกิดน้ำเน่าเสียที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและมนุษย์ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน รวมถึงทำให้ไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำนั้น มาใช้ประโยชน์ทั้งการอุปโภค บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมได้ (เกษม จันทร์แก้ว, 2551) การพัฒนาแหล่งน้ำถือเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศที่รัฐบาลในทุกสมัยจะต้องเร่งดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำที่

จะนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการเพาะปลูกตลอดจนสำหรับอุปโภคบริโภคและเพื่อประโยชน์ด้านอื่นๆ (ปราโมทย์ ไม้กล้าด, 2524)

ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ที่ประเทศไทยประสบอยู่และกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น ในปัจจุบันมีหลายประการ ได้แก่ ปัญหาน้ำเน่าเสีย อันมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยทั้งน้ำเสียจาก ภาคการเกษตร การเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ น้ำเสียจาก ภาคอุตสาหกรรมและน้ำเสียจากชุมชน ปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและเป็นน้ำที่มีคุณภาพต่ำมีความขุ่นสูง ค่า pH ต่ำ มีการปนเปื้อนของสารพิษมีปริมาณสนิมเหล็กและฟลูออไรด์ปนเปื้อนในปริมาณสูงและปัญหาการรุกคืบของน้ำเค็ม ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุทั้งฝนแล้งและการใช้น้ำปริมาณมากในกิจกรรมต่างๆ ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน เนื่องจากผิวดินถูก เปลี่ยนสภาพไปเป็นพื้นที่การเกษตรจำนวนมาก ทำให้หน้าดินเปิดโล่งเมื่อมีฝนตกลงมาอย่างหนักจึงก่อให้เกิดการชะล้าง พังทลายได้ง่าย ปัญหาการเกิดอุทกภัย ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าแหล่งน้ำต้นเขินทำให้รองรับน้ำได้น้อยลง การก่อสร้างสิ่ง ปลูกสร้างต่างๆ ปิดทางน้ำ ทำให้น้ำไหลได้น้อยลง เช่น การก่อสร้างบ้านเรือน สะพาน นอกจากนี้ปัญหาน้ำท่วมยัง เกิดจาก น้ำทะเลหนุนสูงขึ้น พื้นดินทรุดตัวเนื่องจากการสูบน้ำใต้ดินไปใช้มากเกินไป หรือพื้นที่ เป็นที่ต่ำและการระบายน้ำไม่ดี และ การถมคลอง รุกกล้ำน้ำเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น ปัญหา ความขัดแย้งในการใช้น้ำเนื่องจากความต้องการใช้น้ำของ ประชาชนมีเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้ในพื้นที่ ที่มีความต้องการใช้น้ำสูงและมีการขาดแคลนน้ำ เกิดปัญหาการแย่งน้ำกัน ปัญหา การใช้ทรัพยากร น้ำอย่างไม่เหมาะสม เช่น ใช้มากเกินไปจนความจำเป็นในสถานะขาดแคลนน้ำ (ทวีรัช สำเนียงประเสริฐ, 2530) ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพดิน ฟ้า อากาศมีผลทำให้ปริมาณน้ำจืดมี การเปลี่ยนแปลง โดยปรากฏการณ์ที่สำคัญ คือปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Nino) และลานีญา (La Nina) ซึ่งในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกและ ประเทศไทยเกิดภาวะความแห้งแล้งจากปรากฏการณ์เอลนีโญนี้เอง โดยภาวะโลกร้อนส่งผลต่อการเกษตรกรรมอย่างหนัก มี การประกาศจากภาครัฐให้เกษตรกร ในหลายๆ พื้นที่การทำข้าวนาปรัง เนื่องจากเขื่อนกักเก็บน้ำมีปริมาณน้ำลดลงจนถึง ระดับวิกฤต น้ำถือเป็นปัจจัยหลัก ที่สำคัญในการประกอบอาชีพทางการเกษตรดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมี ระบบการ บริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงาน ที่ใกล้ชิด ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกร ทั้งเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่และภารกิจในการจัดให้มี น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและทาง การเกษตร โดยกฎหมายและแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ กำหนดให้ส่วนราชการมีการถ่ายโอนภารกิจในด้านการบริหารจัดการ (กรมการปกครอง, 2566) สภาพปัญหาในพื้นที่อ่างเก็บ น้ำละเลิงหวายที่พบ คือความสามารถในการกักเก็บน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น สภาพพื้นดินมีความตื้นเขิน มีวัชพืชทับถมจำนวนมาก ประกอบกับอ่างเก็บน้ำตั้งอยู่บริเวณที่ไม่มีคลองส่งน้ำหรือเส้นทางน้ำ ไหลผ่าน เนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยของมนุษย์ทับเส้นทางน้ำในอดีต อ่างเก็บน้ำละเลิงหวายจึงไม่สามารถรองรับน้ำจาก แหล่งน้ำอื่นได้รอเพียงน้ำในฤดูฝนเท่านั้น ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำจึงมีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ โดยทั้ง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชน ควรต้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการจัดการน้ำให้มี ความเหมาะสมกับแนวคิดของนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง และสามารถปฏิบัติได้โดยอาศัยข้อมูล ความรู้ และ สติปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดการน้ำในปัจจุบันควรมีกลไกสำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วม ของทุกฝ่ายในการทำงานแบบร่วมด้วยช่วยกันคิด ช่วยกันหารูปแบบและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ แบบบูรณาการในทุก มิติ

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิง หวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยทำการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้มการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ปัญหาด้าน

ทรัพยากรน้ำ รวมถึงปัญหาที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนากระบวนการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย โดยอาศัยกระบวนการจัดการที่เหมาะสมเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มเนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และทำการบูรณาการร่วมกันของชุมชน โดยผลการวิจัยจะนำไปสู่ข้อค้นพบของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการน้ำที่สามารถแก้ไขปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำได้อย่างเห็นผลชัดเจนและเป็นรูปธรรม อีกทั้งกระบวนการบริการจัดการน้ำดังกล่าวจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงแหล่งอ่างน้ำอื่นๆ ทั้งในระดับอ่างน้ำขนาดเล็ก อ่างน้ำขนาดกลาง จนถึงอ่างน้ำขนาดใหญ่ เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของคนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sample) ทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ 5 คน กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา 3 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย 4 คน รวมจำนวน 12 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการน้ำให้ยั่งยืนได้ในอนาคต และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลในการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำละเลิงหวายได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาตั้งไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้การเก็บข้อมูล แบบบันทึภาคสนาม (Field Note) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้ในการจดบันทึกคำพูด ลักษณะอาการ และพฤติกรรมการบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมถึงการแสดงแทนที่ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้ในการ อธิบายความรู้สึกผ่านแววตา สีหน้าท่าทางขณะบอกเล่า ปัญหาผ่านอารมณ์ความรู้สึกเพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสอบถามสัมภาษณ์และสังเกตกับกลุ่มเป้าหมาย ตามหมู่บ้านเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวายโดยตัวผู้วิจัยเป็นผู้ลงเก็บข้อมูลเป็นผู้สัมภาษณ์พร้อมชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้จัดทำจะทำการสัมภาษณ์สังเกตบริเวณสภาพแวดล้อม และบันทึกพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องจากการสังเกตมาสนับสนุนกับคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์โดยรอบ แล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยตั้งเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้กำหนด สร้างแนวคำถาม จากแนวคิดของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อต้องการได้คำตอบที่แท้จริงเกี่ยวกับ ความเป็นไปได้ในการการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ซึ่งผู้

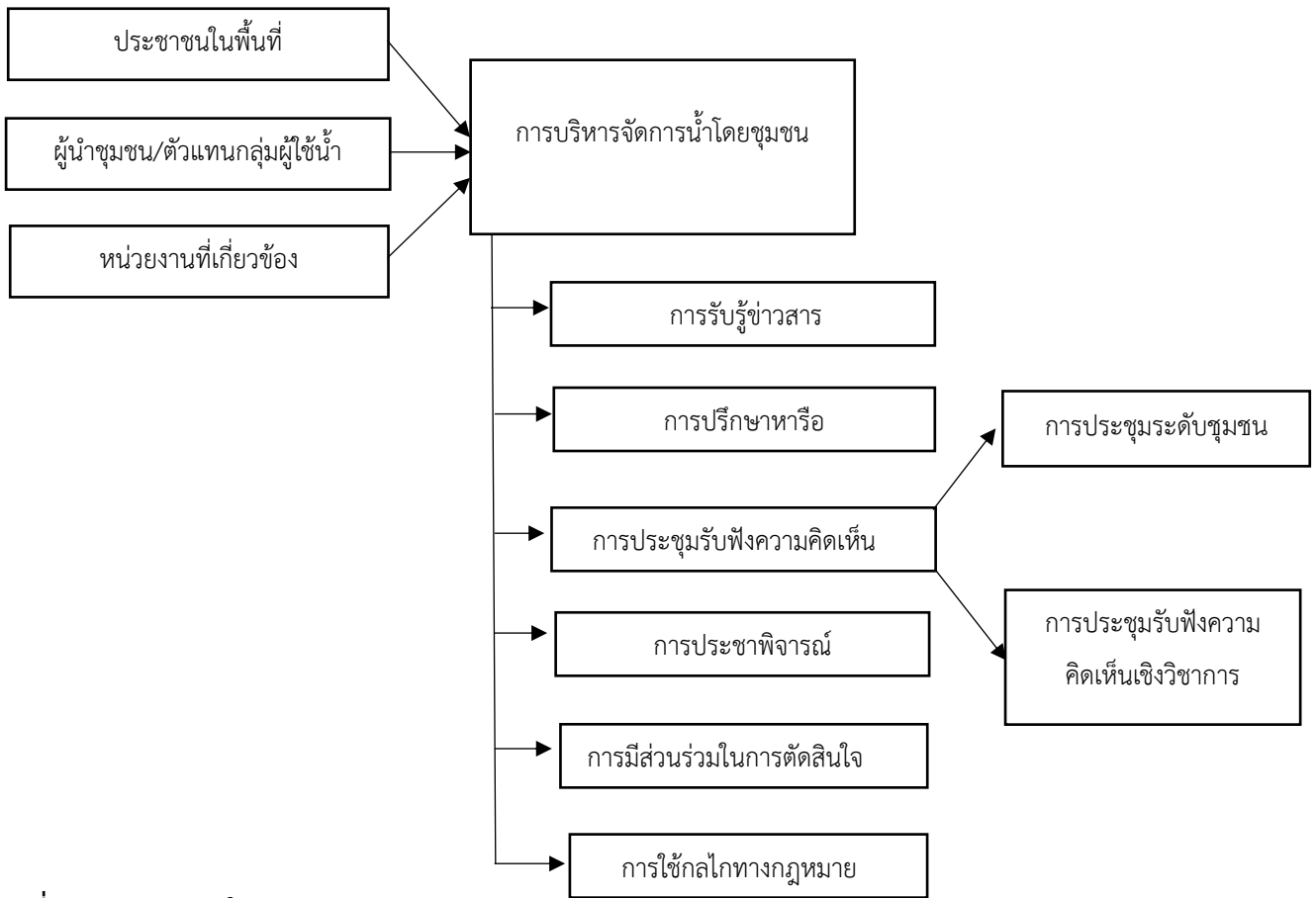
ที่ให้ข้อมูลหลักสามารถที่จะให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ระดับลึกได้รายละเอียดของข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยกำหนด ประเด็นหลักในแนว การสัมภาษณ์ระดับลึกมีอยู่ 2 แบบ ดังต่อไปนี้ 1) แนวการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบันที่ตั้งชุมชน ประกอบด้วยแผนที่ของบริเวณอ่างเก็บน้ำและชุมชน ลักษณะทางกายภาพของอ่างเก็บน้ำละเลิงหวายและจุดต่างๆ ได้แก่ คลองส่งน้ำ ท่อสูบน้ำ ประตูระบายน้ำ และอื่นๆ เส้นทางและการเข้าถึงอ่างเก็บน้ำโดยสะดวก ได้แก่ เส้นทางรถยนต์และรถจักรยานยนต์ การประกอบอาชีพในชุมชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตของชุมชนโดยทั่วไป ปัญหาเรื่องทำมาหากินของคนในชุมชน ปัญหาการให้น้ำของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงที่ให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน 2) แนวการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ โดยชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการน้ำ เจ้าหน้าที่กรมชลประทานเจ้าของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องให้เปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันของการจัดการน้ำ ปัญหาสภาพเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการให้บริการด้านสาธารณสุข การให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการน้ำ การช่วยแก้ไขปัญห การจัดการน้ำ โครงการที่ส่งเสริมการจัดการน้ำ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้ในการจดบันทึกคำพูด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด โดยแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัย ส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือทั้งหมดทุกประเภทมาทำการตรวจสอบข้อมูล และทำการแยกแยะประเด็นที่เหมือนกันและต่างกันเพื่อให้เกิดความชัดเจน ทั้งสภาพทั่วไปของพื้นที่ สถานการณ์และสภาพปัญหาของพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบความคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยถอดเทปบันทึกคำ สัมภาษณ์จัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์ของข้อมูลเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผลการวิเคราะห์ข้อมูลต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยตรวจสอบข้อมูลหาจุดรวมที่ตรงกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีหลักคิดพื้นฐานว่า กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มในพื้นที่ เนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียถือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่พบในพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักการแก้ปัญหาแบบพึ่งตนเอง เพราะองค์กรจากส่วนกลางเป็นเพียงแค่ตัวกระตุ้น ตัวเสริม หรือสนับสนุนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองกิจกรรมการพัฒนามาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแก้ปัญหาสร้างความมั่นใจในตนเองของคนในชุมชนนั้น ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียจะช่วยลดปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด ดังกล่าวมาใช้เป็นฐานความรู้ในการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอลำปาง จังหวัดขอนแก่น

1.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย

1.1.1 ขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2566) พบว่า อ่างเก็บน้ำละเลิงหวายจัดอยู่ในลุ่มน้ำมูล อ่างเก็บน้ำละเลิงหวายเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง บรรจุน้ำได้สูงสุด 3.737 ล้าน ลบ.ม. หากปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำละเลิงหวายมีความจุสูงสุดจะเพียงพอเพื่อที่ที่ทำเกษตรและไว้อุปโภคและบริโภคในฤดูแล้งที่ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 ตำบลของอำเภอลำปาง คือ ตำบลโนนข่าซึ่งประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน และเทศบาลเมืองเมืองพล ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และเป็นอ่างน้ำสำคัญของคนที่อาศัยอยู่ใน บริเวณโดยมีคลองส่งน้ำ 5 สาย ความยาว 4.360 กม. ทั้งนี้ผลการศึกษาข้อมูลที่ได้จากสังเกตในพื้นที่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยมีท่อส่งน้ำเข้าถึง 34 แห่ง พื้นที่ส่งน้ำในแปลงนา 2,909 ไร่ เนื่องจากสภาพดินในพื้นที่เป็นดินเหนียวร่วนเหมาะแก่การเพาะปลูกหลายชนิด ประกอบกับอ่างเก็บน้ำมีฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 กรมชลประทานขอนแก่นเป็นผู้ดูแล และค่อยส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่ทางการเกษตรของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีศักยภาพในการพัฒนาหลายด้าน

2) แหล่งน้ำประเภทน้ำนิ่ง เช่น หนอง บึง สระน้ำ โดยอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย มีปริมาณเก็บกักน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งปริมาณน้ำในส่วนที่เก็บกักเก็บดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ส่วนใหญ่ในพื้นที่จะนำไปใช้ในการปลูกพืชเป็นหลัก เช่น การปลูกข้าวนาปี ปลูกอ้อย ส่วนการเลี้ยงสัตว์และน้ำกินน้ำใช้นั้นก็มีการนำไปใช้ประโยชน์บ้าง แต่ในอุตสาหกรรมในครัวเรือนไม่ได้นำน้ำไปใช้ประโยชน์มากนักส่วนใหญ่น้ำที่ใช้ในครัวเรือนจะเป็นน้ำบาดาลหมู่บ้าน ส่วนน้ำดื่มจะซื้อจากโรงงานที่ผลิตน้ำดื่ม

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ พบว่าปัจจุบันแหล่งน้ำที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติประเภทลำน้ำลำห้วย คูคลอง หนองน้ำ สระน้ำลดจำนวนลงอย่างมาก เนื่องจากลำน้ำเกิดการทับถม อุดตัน และหลายแห่งอยู่ในสภาพตื้นเขิน หมดสภาพลำน้ำที่เคยเป็นธรรมชาติไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำและกักเก็บปริมาณน้ำไว้ได้ ดังเช่นในอดีต ดังที่ตัวแทนชุมชนท่านหนึ่ง กล่าวไว้ว่า

“ลำน้ำบางสายไม่สะอาด เนื่องจากประชาชนที่อาศัย อยู่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูกจำนวนมากทำให้น้ำที่ไหลลงมาในช่วงกลางน้ำและท้ายน้ำมีการปนเปื้อนสารพิษ สารเคมีและปัญหาลำน้ำเปลี่ยนทิศทาง บางช่วงถูกตัดขาดหายไปไม่อยู่ในสภาพที่เคยเป็นธรรมชาติ โดยสาเหตุมาจากทั้งน้ำมือของมนุษย์เองและจากธรรมชาติ”(นางจนา มณีทัฬห, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2566) สอดคล้องกับคำบอกเล่าของตัวแทนชุมชนอีกคนหนึ่งในพื้นที่เดียวกันที่กล่าวว่า “ลำน้ำบางสายถูกบุกรุกกรุกล้ำโดยประชาชนเข้าไปถมพื้นที่ลำน้ำเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยอาคารบ้านเรือนและทำเป็นพื้นที่การเกษตรจำนวนมากทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติลดจำนวนลง นำมาซึ่งปัญหาน้ำท่วมโดยเฉพาะในฤดูน้ำหลาก เนื่องจากลำน้ำไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาได้อย่างเต็มศักยภาพ ” (นางเพ็ญประภา จ้ายหนองบัว, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2566) ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหา และการเปลี่ยนแปลงสภาพลำน้ำจากสภาพธรรมชาติให้กลายเป็นโครงสร้างทางวิศวกรรมโดยใช้การก่อสร้าง การขุดลอกลำน้ำหรือการตาดำเหมือนคอนกรีต ซึ่งส่งผลกระทบต่อทิศทางการไหลของน้ำตามสภาพธรรมชาติซึ่งจะมีการไหลเวียนเข้าออกทุกทิศทางและซึมลงดินเพื่อเข้าไปเติมความชุ่มชื้นให้ปริมาณน้ำใต้ดิน สถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในดินทำให้ปริมาณน้ำลดลงทั้งปริมาณน้ำบ่อและน้ำบาดาลในพื้นที่ใกล้เคียงลดลงตามไปด้วย เป็นผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง

สำหรับทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวายประเภทที่สอง คือ แหล่งน้ำที่ถูกพัฒนาขึ้น โครงสร้างพื้นฐานของแหล่งน้ำ ประกอบด้วย 2 ประเภทย่อย คือ

1) อ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ และฝาย ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มและการสนทนากลุ่มรวมไปถึงการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า แหล่งน้ำซึ่งเป็นโครงสร้างที่กำลังพัฒนาขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ และฝายเพื่อทำการกักเก็บน้ำไว้ใช้ทั้งเพื่อการอุปโภค และบริโภคของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างขนาดเล็กสามารถรองรับน้ำได้ในปริมาณที่ไม่มากนัก อีกทั้งในปัจจุบันโครงสร้างหลายแห่งอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมไม่สามารถกักเก็บปริมาณน้ำได้อย่างเพียงพอหรือตามความจุของโครงสร้าง เช่น ตัวแทนชุมชนท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “อ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำและฝายในหลายแห่งตื้นเขิน ถูกทับถมด้วยตะกอนดินทรายและ เศษขยะจำนวนมากไม่ได้รับการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง” (นางเพ็ญประภา จ้ายหนองบัว, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2566) สอดคล้องกับข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชน 5 กุมภาพันธ์ 2566 ในประเด็นการหาแหล่งน้ำในพื้นที่ พบว่า แหล่งน้ำซึ่งเป็นโครงการที่ถูกพัฒนาขึ้นในหลายแห่งเสื่อมโทรมชำรุดเสียหาย เนื่องจากการดำเนินงานของโครงการไม่ต่อเนื่องและไม่มีการขุดลอกคูคลองหรือการซ่อมแซมคลองส่งน้ำเพิ่มเติมทำให้การส่งน้ำมีปัญหาต่อการส่งน้ำให้เกษตรกร

2) บ่อบาดาล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัย และการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชน พบว่า ในพื้นที่ชุ่มน้ำมีจำนวนบ่อบาดาลทั้งหมด 15 บ่อ และระดับบ่อบาดาลทั้งลึกมากและไม่ลึกมาก ซึ่งน้ำที่ได้จากบ่อบาดาลดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่นำไปใช้เป็นน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคเป็นหลัก จากนั้นจึงนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น เช่น ทำการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัย ตามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชน และการสนทนากลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่พบข้อมูลสอดคล้องกัน ว่าปัจจุบันปริมาณน้ำบ่อ และน้ำบาดาล เริ่มจะแห้ง เนื่องจากบ่อบาดาลที่มีอยู่ไม่สามารถใช้การได้ทั้งหมดทุกบ่อ ดังที่ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ท่านหนึ่ง กล่าวว่า “การสำรวจและขุดเจาะน้ำบาดาลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเจาะไม่พบน้ำได้ดิน จึงทำให้เสียงบประมาณในการขุดเจาะโดยเปล่าประโยชน์ กลายเป็นอนุสาวรีย์บ่อบาดาลในหลายๆ ชุมชน (นายสมคิด เข้มทอง, สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2566) ประกอบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มตัวแทนชุมชนในพื้นที่ 5 กุมภาพันธ์ 2566) พบข้อสรุปว่า น้ำบาดาลในหลายพื้นที่ไม่มีคุณภาพน้ำไม่สะอาดมีสนิมเหล็กปนเปื้อน บางพื้นที่ปนเปื้อนในปริมาณสูงจนไม่สามารถนำน้ำมาใช้อุปโภคได้ และบ่อบาดาลบางแห่งชำรุด เสียหายใช้การไม่ได้และไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขซึ่งประชาชนเองก็ไม่มียงบประมาณในการปรับปรุง

1.1.3 การเกษตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชน พบว่าโดยส่วนใหญ่ประชาชนจะเพาะปลูกเฉพาะในช่วงฤดูฝน เนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำต้นทุน ซึ่งในที่ลุ่มนิยมปลูกข้าว ส่วนในที่ดอนจะปลูก พืชไร่ซึ่งมีทั้งพืชไร่อายุยาวประเภทอ้อย มันสำปะหลัง ส่วนพืชไร่อายุสั้น ได้แก่ ถั่วดิน พริก ข้าวโพด เป็นต้น ซึ่งในกรณีของพืชไร่อายุสั้นอาจจะทำการเพาะปลูกได้ 2 ครั้ง ในแต่ละช่วงฤดูฝน

1.2. กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสังเกตและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทางด้านกายภาพ พบว่า ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วยนั้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และเป็นแหล่งชุมชนมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมีกิจกรรมการใช้น้ำหลายประเภททั้งเพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือนเพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละกิจกรรมมีความต้องการใช้น้ำในปริมาณมาก ประกอบกับสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจและความหนาแน่นของประชากรในเขตชุมชน โดยพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วยจะประกอบด้วยชุมชนจำนวนมากที่อาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่นทั้งชุมชนดั้งเดิมและชุมชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ เนื่องจากพื้นที่เทศบาลเมืองพลถือเป็นพื้นที่ที่มีทำเลดีใกล้ตัวอำเภอระยะเวลาการเดินทางก็ไม่นานนักเดินทางเพียง 3 นาทีก็ถึงตัวอำเภอจึงกลายเป็นพื้นที่ ที่ประชาชนในอดีตนิยมตั้งถิ่นฐานที่อาศัย ประกอบกับศักยภาพและความพร้อมในหลายด้าน ทั้งสาธารณูปโภคที่มีความพร้อม เป็นแหล่งศูนย์รวมของเศรษฐกิจหลายประเภททั้งธุรกิจ การค้า การบริการ การท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก รีสอร์ท ร้านอาหาร) อีกทั้งมีสถานที่ราชการและศูนย์บริการแหล่งอำนวยความสะดวก เช่น ธนาคาร ระบบขนส่งมวลชน โรงพยาบาล ศูนย์การค้าหลายแห่ง ซึ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกรูปแบบ โดยเฉพาะโครงการบ้านจัดสรรที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการเติบโตของผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าต่างๆ โรงงานสินค้าธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการจ้าง แรงงานที่เพิ่มจำนวนขึ้นทั้งแรงงานคนไทยและแรงงานต่างด้าว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในการใช้น้ำในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองพล พบว่า ศักยภาพและความพร้อมในหลายด้านของพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วย ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรจำนวนมากโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำซึ่งจำเป็นในทุกกิจกรรม ประกอบกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ ในขณะที่น้ำมีอยู่อย่างจำกัดจึงเป็นที่มาของปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำหลายประการ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน พบว่า แหล่งน้ำที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนมีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในช่วงเท่านั้น กล่าวคือ ในช่วงหน้าแล้งปริมาณน้ำมีน้อยไม่เพียงพอและสร้างปัญหาในการใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมของประชาชนอย่างมาก ในบางหมู่บ้านประสบปัญหาเรื่องของน้ำประปา น้ำดื่มไม่พอเพียงพอ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการใช้น้ำมากเช่นในช่วงเช้าและช่วงเย็น เนื่องจากในอดีตประชาชนที่ใช้น้ำจำนวนมากมีความพยายามในการแก้ปัญหาโดยการเจาะบ่อบาดาล แต่ปรากฏว่าไม่มีน้ำในบางปีกรมทรัพยากรน้ำเคยให้งบประมาณมาขุดบ่อบาดาลหลายบ่อแต่ใช้การไม่ได้ จึงถูกละทิ้งไว้ทำให้เสียงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ในบางหมู่บ้านมีบ่อบาดาลอยู่หลายแห่งแต่ใช้การไม่ได้ อีกทั้งน้ำประปาก็ขุ่นมัวและมีคุณภาพต่ำ บางหมู่บ้านใช้ระบบประปาในฤดูแล้งไม่พอใช้ ประกอบกับปัญหาอ่างเก็บน้ำมีขนาดเล็กและอยู่ในสภาพตื้นเขิน ไม่ได้รับการพัฒนาในฤดูแล้งพื้นที่การเกษตรจำนวนมากขาดแคลนน้ำไม่สามารถปลูกพืชผลต่างๆได้ ดังนั้นชุมชนต้องการให้ขุดลอกอ่างเก็บน้ำเพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรและเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง (นายศักดิ์ดา บุญสิน, สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2566) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชนในพื้นที่ (5 กุมภาพันธ์ 2566) มีข้อสรุปว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีความต้องการให้ขุดลอกน้ำอ่างเก็บน้ำละเลิงห้วยเพิ่มเติมเนื่องจากลำน้ำคับแคบทำให้เกิดปัญหาน้ำขาดทุกปี จึงต้องการที่จะขุดลอกฝายให้ลึกลงเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ประกอบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ 6 กุมภาพันธ์ 2566) ซึ่งปรากฏข้อมูลที่สอดคล้องว่าคลองน้ำหลายสายอยู่ในสภาพตื้นเขิน เนื่องจากทรายที่ไหลลงมาจากเขามาตันในคลองน้ำทุกปี ทำให้คลองน้ำคับแคบไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำในช่วงฤดูฝนได้ จึงเกิดปัญหาน้ำท่วมตามมา

สำหรับการดำเนินงานของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเคยเข้ามาแก้ปัญหาโดยการขุดลอกให้บ้าง แต่ก็เป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าและแก้ไขได้บางส่วนเท่านั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหามาระยะยาวได้รวมถึงปัญหาการบริหารจัดการน้ำในคลองหลายสาย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งต้องการใช้น้ำปริมาณมากจึงต้องการขยายระบบชลประทานให้ใหญ่ขึ้นและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาเกี่ยวกับน้ำยังถูกทับถมด้วยปัญหาน้ำเน่าเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและธุรกิจหลายแห่ง รวมถึงพื้นที่ชุมชนที่มีอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นต่างปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง ทำให้น้ำเน่าเสียไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วยเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำหลักของ 2 ตำบล ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานของประชาชนจำนวนมาก ทำให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ปริมาณน้ำต้นทุนในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การตัดไม้ทำลายป่าและการทำลายแหล่งน้ำ ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการรับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเข้าใจสภาพปัญหาและการร่วมคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาของการใช้ทรัพยากรน้ำและปัญหาจากกระบวนการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วยของผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงห้วย ซึ่งได้แก่ ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่

จะนำมาซึ่งการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ละเลิงหวาย โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำทุกกลุ่ม โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยใกล้ อ่างเก็บน้ำ และกระบวนการจัดการที่เหมาะสมเน้นการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นพื้นฐาน ซึ่งผลของการวิจัยนี้สอดคล้อง กับการศึกษาของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ซึ่งให้น้ำหนักกับการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียว่าจะเป็นกุญแจสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นธรรมและยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ทำให้เกิดความรู้สำคัญคือ การจัดการน้ำของชุมชนเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นธรรมและ ยั่งยืนนั้นไม่สามารถทำได้ในระดับของการเติมความรู้หรือทักษะเฉพาะอย่างให้กับประชาชนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ดังจะเห็นได้ จากแม้ว่าจะมีความพยายามของหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเข้าไปส่งเสริมความรู้และเติมทักษะใน พื้นที่แล้ว แต่แล้วก็ไม่สามารถทำให้เกิดชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง นั่นเป็นเพราะว่าการจัดการน้ำนั้นมีความ สลับซับซ้อน ดังนั้นการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลายระดับซึ่งต้องการความรู้และทักษะที่แตกต่างกันจึงเป็นสิ่ง สำคัญที่จะทำให้ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมในชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

1. พื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย 1.1) สภาพทั่วไปของพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยมีท่อส่งน้ำเข้าถึง 34 แห่ง พื้นที่ส่งน้ำในแปลงนา 2,909 ไร่ เนื่องจาก สภาพดินในพื้นที่เป็นดินเหนียวร่วนเหมาะแก่การเพาะปลูกหลายชนิด ประกอบกับอ่างเก็บน้ำมีฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 กรมชลประทานขอนแก่นเป็นผู้ดูแล และคอยส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่ทางการเกษตรของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีศักยภาพในการพัฒนาหลายด้าน 1.2) ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย ประกอบด้วย ประเภทที่หนึ่ง แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1) แหล่งน้ำประเภทน้ำไหล เช่น สายน้ำ ลำธาร ห้วยคลอง โดยอ่างเก็บน้ำละเลิงหวายเป็นอ่างน้ำหลักไว้รองรับน้ำจากสายน้ำ ลำธาร กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ 2) แหล่งน้ำ ประเภทน้ำนิ่ง เช่น หนอง บึง สระน้ำ โดยอ่างเก็บน้ำละเลิงหวาย มีปริมาณเก็บกักน้ำจาก แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งปริมาณน้ำ ในส่วนที่เก็บกักเก็บดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ส่วนใหญ่ในพื้นที่จะนำไปใช้ในการปลูกเป็นหลัก เช่น การ ปลูกข้าวนาปี ปลูกอ้อย ส่วนการเลี้ยงสัตว์และน้ำกินน้ำใช้นั้นก็มีการนำไปใช้ประโยชน์บ้าง แต่ในอุตสาหกรรมในครัวเรือน ไม่ได้นำน้ำไปใช้ประโยชน์มากนักส่วนใหญ่น้ำที่ใช้ในครัวเรือนจะเป็นน้ำบาดาลหมู่บ้านน้ำบาดาลส่วนตัวน้ำที่ซื้อจากโรงงานที่ นำไปใช้น้ำดื่ม 1.3) การเกษตร โดยส่วนใหญ่ประชาชนจะเพาะปลูกเฉพาะในช่วงฤดูฝน เนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำต้นทุน ซึ่งในทีมนิยมปลูกข้าว ส่วนในทีตอนจะปลูก พืชไร่ซึ่งมีทั้งพืชไร่อายุยาวประเภทอ้อย มันสำปะหลัง ส่วนพืชไร่อายุสั้น ได้แก่ ถั่วดิน พริก ข้าวโพด เป็นต้น ซึ่งในกรณีของพืชไร่อายุสั้นอาจจะทำการเพาะปลูกได้ 2 ครั้ง ในแต่ละช่วงฤดูฝน

2. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พื้นอ่างเก็บน้ำละเลิงหลายส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และเป็นแหล่งชุมชนมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมีกิจกรรมการใช้น้ำหลายประเภททั้งเพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือนเพื่อการเกษตร เพื่อการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละกิจกรรมมีความต้องการใช้น้ำในปริมาณมาก ประกอบกับศักยภาพและความพร้อมในหลายๆ ด้าน ทั้งสาธารณูปโภคที่มีความพร้อมในหลายๆ ด้าน ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรจำนวนมากโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำซึ่งจำเป็นในทุกๆ กิจกรรม ประกอบกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ ในขณะที่น้ำมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นที่มาของปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำหลายประการ จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งการอุปโภคและการบริโภคในครัวเรือนในฤดูแล้ง โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ได้เสียเข้ามาจัดการบริหารจัดการน้ำร่วมกับท้องถิ่น เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรปลูกฝังทัศนคติในหน้าที่และความรับผิดชอบ ให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานการจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำละเลิงหลาย โดยจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยบูรณาการเข้าถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เหล่านี้จะเป็นพลังสำคัญยิ่งในการผลักดันให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จในโอกาสถัดไป

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ จากประชาชน และหน่วยงานอื่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการเพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 รัฐควรมีนโยบายที่มุ่งเน้นการส่งเสริม กระตุ้น สนับสนุน อบรม ให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของการจัดการน้ำตามองค์ความรู้ ความถนัด และศักยภาพของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทและความเป็นไปได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชน

2.2 ควรศึกษาเชิงทดลองโดยมุ่งเน้นการทดลองมาตรการร่วมกันระหว่างภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อทำให้เกิดการจัดการน้ำในเชิงรูปธรรมได้

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2566). *มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร*. สืบค้น 18 มกราคม 2566. จาก

https://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/1/1.htm.

เกษม จันทรแก้ว. (2551). *หลักการจัดการลุ่มน้ำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม

ทวิวัช สำเนียงประเสริฐ. (2530). *การจัดการเรื่องน้ำ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิศวกรรมชลประทาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นางเพ็ญประภา จ้ายหนองบัว. (2566). *ชาวบ้าน. สัมภาษณ์*. 18 มกราคม 2566.

นางรจนา มณีทัฬ. (2566). *ผู้ให้บ้านโนนขา. สัมภาษณ์*. 6 กุมภาพันธ์ 2566.

นายศักดิ์ดา บุญสิน. (2566). *ผู้ดูแลอ่างเก็บน้ำละเลิงหลายกรมชลประทาน. สัมภาษณ์*. 20 มกราคม 2566.

- นายสงบ บุญมี. (2566). ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ. *สัมภาษณ์*. 18 มกราคม 2566.
- นายสมคิด เข้มทอง. (2566). อดีตผู้ใหญ่บ้าน. *สัมภาษณ์*. 18 มกราคม 2566.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2524). *คู่มืองานเขื่อนดินขนาดเล็กและฝาย*. นนทบุรี: สมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมชลประทาน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคม ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2566). *ข้อมูลแหล่งน้ำขนาดกลาง*. สืบค้น 18 มกราคม 2566. จาก <https://nationalthaiwater.onwr.go.th/dam/medium>.

Public Administration that Affects the Provision of Walking Street Market Services of Phitsanulok Municipality Phitsanulok Province

Nantita Lertsongkramchai^{1*} Arnond Thavisin¹ Thutsapong Wongsawad¹ and Atipong Kiddee²

¹ Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College, Thailand

² Faculty of Business Administration, Thongsook College, Thailand

* Corresponding author. E-mail: nantita.nl@gmail.com

ABSTRACT

This article aimed (1) public administration that affects the provision of services in the walking street market of Phitsanulok Municipality Phitsanulok Province; (2) to study the relationship between public administration and service provision the walking street market of Phitsanulok Municipality, Phitsanulok province, this research is quantitative research, the tools used to collect data include questionnaires, statistics used in data analysis include mean, standard deviation analysis of the relationship between variables using the correlation coefficient and testing research hypotheses. The result of the study found that: public administration of Phitsanulok Municipality, overall, it is at high level, the aspect with the highest average was the process aspect of providing services. Providing services in the walking street market of Phitsanulok Municipality, overall, it is at high level, the aspect with the highest average was the aspect of promoting community products. Relationship between public administration and the provision of walking street market services of Phitsanulok Municipality Phitsanulok province, found that community network organizations, there is high level of positive relationship, statistically significant .01; hypothesis testing results public administration affecting the provision of walking street market services Phitsanulok Municipality Phitsanulok province, found that all assumptions were consistent at high level, statistically significant.

Keywords: Public Administration, Market Services, Walking Street

การบริหารสาธารณสุขอันส่งผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

นันทิตา เลิศสงครามชัย^{1*} อานนท์ ทวีสิน¹ ธรรมพงษ์ วงษ์สวัสดิ์¹ และ อธิพงษ์ คิตดี²

¹ คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข ประเทศไทย

² คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยทองสุข ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: nantita.nl@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารสาธารณสุขที่มีผลต่อการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณสุขกับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการในการให้บริการ การจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณสุขกับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารสาธารณสุขมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ทุกสมมติฐานมีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การบริหารสาธารณสุข, การจัดบริการตลาด, ถนนคนเดิน

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

การท่องเที่ยวยังเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศทั่วโลก แต่ในขณะเดียวกันยังส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเองก็มีความหลากหลาย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว การคมนาคม ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แต่ละองค์ประกอบล้วนแต่มีความสัมพันธ์กัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแพร่ขยายของการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของผู้คนที่ท้องถิ่นในชนบท การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายที่รัฐให้การสนับสนุน ถ้ามองอีกมุมหนึ่งการท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ ทำให้พื้นที่ในชุมชนบางส่วนหรือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงและบางประเทศต้องสูญเสียทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดผลเสียตามมาในระยะยาว เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในแหล่งชุมชนใด ย่อมมีผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมในชุมชนนั้น เมื่อรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ไปสู่ท้องถิ่นมากเพียงใด ผลกระทบย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ต่างๆ (ชนกฤต สังข์เฉย, 2550)

การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม องค์การการท่องเที่ยวโลกได้พยากรณ์ว่าในปี พ.ศ. 2565 น่าจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นจำนวนถึง 1,600 ล้านคน จากการประมาณการอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนา คาดว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอุตสาหกรรมมีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกจะมีมูลค่าตามจีดีพีแตะ 9.5 ล้านล้านดอลลาร์ในปี 2566 จากการพยากรณ์ของสภาการเดินทางและท่องเที่ยวโลก (WTTC) ซึ่งสอดคล้องกับการพยากรณ์ของ UNWTO ว่าการท่องเที่ยวจะมีสัดส่วนถึง 80% ถึง 95% ของระดับก่อนเกิดวิกฤตโรคระบาดในปีนี้ และคาดการณ์ว่าปี 2566 เศรษฐกิจไทยจะเติบโตสูงขึ้น ร้อยละ 3.9 เพิ่มขึ้นมาร้อยละ 2.6 จากปีที่แล้ว เนื่องจากอุปสงค์จากจีน ยุโรป และสหรัฐอเมริกา มีความแข็งแกร่งเกินกว่าที่คาดไว้ รวมถึงการเติบโตของการบริโภคภาคเอกชนและการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวยังคงเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการเติบโต แม้แนวโน้มเศรษฐกิจจะดีขึ้น ขณะเดียวกัน ก็มีความเสี่ยงจากการเติบโตของเศรษฐกิจทั่วโลกที่ยังคงอ่อนแอ รวมถึงความไม่แน่นอนทางการเมืองที่เป็นความท้าทายสำคัญ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้าง เช่น ภาวะประชากรสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออกที่ลดลง และหนี้ครัวเรือนที่สูงอีกด้วย (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2566) ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มีการเดินทางท่องเที่ยวจากต่างประเทศมากที่สุด ได้แก่ นักท่องเที่ยวจากเยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ส่วนประเทศใหม่ๆ ที่จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศในระดับสูง ได้แก่ ประเทศจีน จะมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวระยะไกลในสัดส่วนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 24 ซึ่งนักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญและสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะด้านมากขึ้น จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลไทยที่มุ่งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน และนำเงินตราเข้าสู่ประเทศได้อย่างมหาศาล ผลของการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้กระบวนการเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย กระตุ้นให้ชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และสนับสนุนการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว โดยความร่วมมือแบบพหุภาคีอันนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาคเอเชียที่ยั่งยืน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2565)

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดสำคัญของภาคเหนือตอนล่างที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญ จังหวัดพิษณุโลก มียุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อเป็นเมืองบริการที่หลากหลายและมีความปลอดภัย ซึ่งหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักสำคัญคือ ส่งเสริมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ศิลปะวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ โดยพัฒนาขีดความสามารถด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว ทำให้มีจำนวนผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก, 2565) เทศบาลนครพิษณุโลกเล็งเห็นศักยภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น เป็นรูปธรรมจึงหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมถนนคนเดินเมืองพิษณุโลก ตามนโยบายการจัดการบริหารพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเทศบาลนครพิษณุโลกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยร่วมมือของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก องค์กรเอกชน และประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ถนนคนเดินจึงนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเป็นแหล่งรวมของการซื้อขายสินค้าระหว่างผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชน ผู้จำหน่ายมีทางเลือกในการค้าขายสินค้าที่หลากหลายอย่างไรก็ตามการที่ผู้จำหน่ายสินค้าในถนนคนเดินจะประสบผลสำเร็จในการขายสินค้านั้น ผู้จำหน่ายสินค้าจะต้องปรับกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อให้สามารถดึงดูดใจผู้ซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางการตลาด ซึ่งก็คือ ส่วนประสมทางการตลาดของสินค้า ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อบริหารการตลาดของสินค้า โดยต้องคัดสรรสินค้าที่มีรูปแบบและคุณภาพดีมีราคาที่เหมาะสม และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อที่มีความหลากหลายรวมถึงอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคและทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าด้วยความประทับใจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประกอบการประกอบธุรกิจ (เทศบาลนครพิษณุโลก, 2552)

ส่วนการบริหารสาธารณะในตลาดถนนคนเดิน (Walking Street) เป็นหนึ่งในแนวคิดการพัฒนาเมืองและการกำหนดใช้พื้นที่เมืองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน นับเป็นแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเมืองให้กลายเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งรวมงานศิลปะ วรรณศิลป์ จิตรกรรม รวมถึงวัฒนธรรมที่สามารถแสดงออกถึงตัวตนของท้องถิ่นนั้นๆ จนนำไปสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ถนนคนเดินในประเทศไทยเริ่มขึ้นครั้งแรกที่ถนนสีลมนับเป็นต้นแบบของ “โครงการถนนคนเดินในประเทศไทย” จากการตอบรับถนนคนเดินจัดติดต่อกัน 7 สัปดาห์ ทำให้รัฐบาลเห็นว่ารูปแบบกิจกรรม “ถนนคนเดิน” นี้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเมือง โดยเฉพาะเมืองใหญ่ในภูมิภาค โดยยึดหลักการว่า ประชาชนและนักท่องเที่ยวต้องได้รับการบริการสาธารณะที่ดี ตามคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการและติดตามตรวจสอบ เพื่อให้ได้มาตรฐานที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารและให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความพึงพอใจแก่ประชาชน กล่าวคือ ถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมของการซื้อขายสินค้าระหว่างผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชน ผู้จำหน่ายมีทางเลือกในการค้าขายสินค้าที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการที่ผู้จำหน่ายสินค้าในถนนคนเดินจะประสบผลสำเร็จในการขายสินค้านั้น การบริหารสาธารณะอันส่งผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินต้องอยู่ในระดับมาตรฐานสากล อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก ยังขาดการพัฒนาศักยภาพหลายด้าน และยังประสบปัญหาการบริหารและการจัดบริการที่ขาดประสิทธิภาพ ได้แก่ สภาพพื้นผิวของถนนคนเดิน ขาดระบบการจัดการและพัฒนาการมีส่วนร่วมจากชุมชน ขาดการวางแผนและการจัดระเบียบร้านค้าแผงลอย นอกจากนี้ช่องทางเดินสาธารณะสำหรับเดินเที่ยวชมจับจ่ายเลือกซื้อสินค้ามีความแออัดคับแคบประชาชนและนักท่องเที่ยวยังเดินทางเข้าถึงได้ยาก ร้านค้าที่วางขายสินค้าจากผลิตภัณฑ์ชุมชนมีน้อย และจุดบริการจอดรถภายในชุมชนรอบๆตลาดถนนคนเดินมีไม่เพียงพอ

จากที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยให้ความสนใจการบริหารสาธารณะและการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก โดยการนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของชุมชน มาเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนที่ดี มีภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวช่วยกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนตามสภาพปัญหาให้สอดคล้องกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการพัฒนาสินค้าและบริการภายในชุมชนให้เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ ด้วยการส่งเสริมและสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมผสมผสาน เพื่อจูงใจให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยการใช้การจัดบริการสาธารณะเป็นเครื่องมือหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของเทศบาลนครพิษณุโลก

ตลอดจนเพื่อสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอีกด้วย อันจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจชุมชน และส่งเสริมการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพิษณุโลกได้ยั่งยืนในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสาธารณสุขที่มีผลต่อการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณสุขกับการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่และไม่มีหน่วยงานใดเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ จึงไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณที่ร้อยละ 5 คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ W.G. Cochran, (1953) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accident Sampling) จากประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 ถึงเดือนมกราคม 2567 จำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้สูตรคำนวณความกว้างของเกณฑ์ในการประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 :103) ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนโดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามดังนี้

- 2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- 2.2 สร้างแบบสอบถามตามที่ได้ศึกษา แล้วทบทวนตรวจสอบและแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence: IOC) ทุกข้อได้ 1.0

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มทดลองที่เป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวในตลาดถนนคนเดินเทศบาลเมืองสุโขทัย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม

2.5 นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .979

2.6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยต่อไป

3. สมมติฐานการวิจัย

การบริหารสาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก หลังจากนั้นนำข้อมูลเข้าระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลทางสถิติ

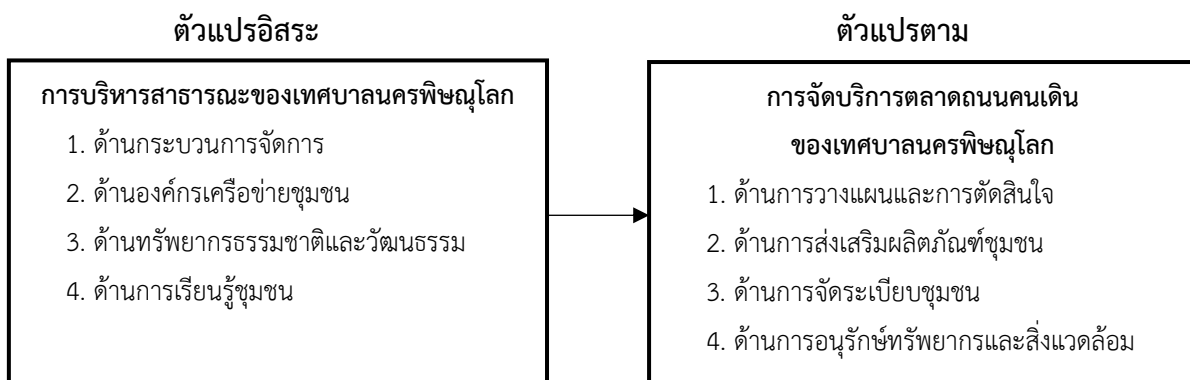
4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) เป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งพื้นที่ศึกษาและเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ต้องการจะศึกษา เพื่อนำมาสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation) และการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งในพื้นที่ศึกษาและเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการ ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และด้านการเรียนรู้ชุมชน ตัวแปรตามเป็นการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก ได้แก่ ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านการจัดระเบียบชุมชน และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม นำมาสนับสนุนงานในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การบริหารสาธารณสุขที่มีผลต่อการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

1.1 การบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก

ผลการวิเคราะห์การบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านกระบวนการในการให้บริการ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้ชุมชน และด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก

การบริหารสาธารณสุขของเทศบาลนครพิษณุโลก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	4.14	.584	มาก	1
2. ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน	3.70	.789	มาก	4
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม	3.95	.554	มาก	2
4. ด้านการเรียนรู้ชุมชน	3.93	.730	มาก	3
รวม	3.93	.630	มาก	

1.2 การจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก

ผลการวิเคราะห์การจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านการจัดระเบียบชุมชน ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก

การจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ	3.76	.802	มาก	3
2. ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.91	.600	มาก	1
3. ด้านการจัดระเบียบชุมชน	3.82	.698	มาก	2
4. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3.70	.776	มาก	4
รวม	3.80	.683	มาก	

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณะกับการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณะกับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านกระบวนการในการให้บริการ และด้านการเรียนรู้ชุมชน โดย r มีค่าเท่ากับ .980 .929 .900 .829 และ Sig. มีค่าเท่ากับ .000 หมายความว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณะกับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ตัวแปรอิสระ	การจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน (X_2)	0.980**	0.000
2. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (X_3)	0.929**	0.000
3. ด้านกระบวนการในการให้บริการ (X_1)	0.900**	0.000
4. ด้านการเรียนรู้ชุมชน (X_4)	0.829**	0.000

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารสาธารณะมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ทุกสมมติฐานมีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .658, .642, .678 และ .614 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารสาธารณะมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

สมมติฐานการวิจัย		ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	t	ความสอดคล้อง
H_1	การบริหารสาธารณะด้านกระบวนการในการให้บริการมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	0.658	1.700**	ระดับสูง
H_2	การบริหารสาธารณะด้านองค์กรเครือข่ายชุมชนมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	0.642	42.926**	ระดับสูง

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารสาธารณะมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนคร พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

สมมติฐานการวิจัย		ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	t	ความสอดคล้อง
H ₃	การบริหารสาธารณะด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	0.678	5.078**	ระดับสูง
H ₄	การบริหารสาธารณะด้านการเรียนรู้ชุมชนมีผลต่อการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	0.614	4.823**	ระดับสูง

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

การบริหารสาธารณะของเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า ด้านกระบวนการในการให้บริการ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กระบวนการจัดการภายใต้ข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ทุกคนมีสิทธิอีกหลายประเภทที่มีความคิดเห็นพ้องสัมพันธ์กัน เช่น สิทธิการครอบครองสื่อวงสินค้า การใช้บริการสาธารณะร่วมกันและร่วมมือการจัดการดูแลรักษาความสะอาด ซึ่งสิทธิดังกล่าวไม่ได้แยกออกจากกัน เพราะเกิดจากการมีกติการ่วมกันของชุมชน อีกทั้งประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชมสินค้าและบริการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลาดถนนคนเดินมีการติดคิวอาร์โค้ดขนาดใหญ่ไว้บนกระดานข้อความและตามทางเดินเพื่อให้ผู้คนสามารถสแกนค้นหาแหล่งสินค้าได้ เช่น ร้านอาหาร สินค้าที่ระลึกจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนฐกร วงษ์เทราช และศิวัช ศรีโกลางกุล (2562) ศึกษาความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคาน พบว่า ประชาชนทุกคนต่างมีการเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างดี มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวด้านที่อยู่อาศัย ด้านการบริการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม รู้ทันสถานการณ์ต่างๆ มีการให้บริการด้านที่พักที่หลากหลาย ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เน้นการบริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก และมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน โดยร่วมมือกับทางภาครัฐให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ มีการวางแผนสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต มีกติกาในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับลักษณะ เนียมหอม และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน พบว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการหรือสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นผู้นำกำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเองผ่านกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนรวมกัน และการกำหนดเครื่องมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำหลักของ CBT คือ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ ให้สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย

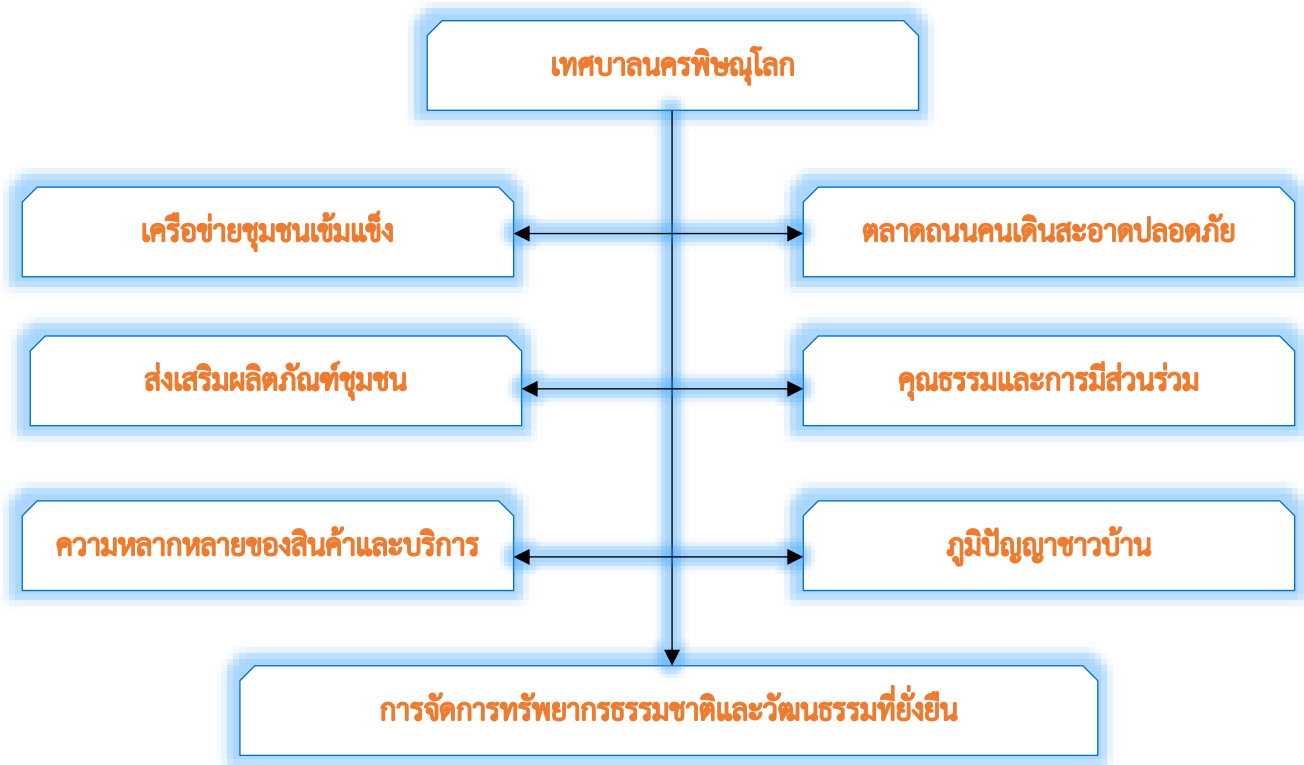
การจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์การคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพ มีความต้องการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมไทยให้มากขึ้น เนื่องจากสินค้าได้รับความนิยมและตลาดมีความต้องการมากขึ้นตลอดเวลา จากการมีกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยไร้สารเคมี ทำให้ผู้ใช้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น และยังเป็นการสร้างฐานที่มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนด้วย ทำให้มีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความรู้ในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจะเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพฯ จังหวัดนครปฐม คือ วิธีการดำเนินงานในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามาะพร้าว ได้แก่ 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการผลิต 3) กลยุทธ์ทางการตลาด 4) จุดเด่นจุดอ่อน 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6) ปัญหาอุปสรรค และ 7) คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อชีวิตและสังคมท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพ และสอดคล้องกับจริยา โกเมนต์ และเฉลิมชัย ปัญญาดี (2563) ศึกษาการพัฒนาหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม พบว่า หลักเกณฑ์ข้อกำหนดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ คือ (1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อให้เกิดการใช้ประโยชน์ การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม (2) ด้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม (3) การบริหารจัดการท่องเที่ยวมีการจัดบริการและกิจกรรมที่ไม่กระทบสิ่งแวดล้อม (4) ด้านการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ (5) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและ (6) ด้านการจัดสรรผลประโยชน์สู่ชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสาธารณะกับการจัดบริการตลาดถนนคนเดินของเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ด้านองค์กรเครือข่ายชุมชน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งให้ความสำคัญการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก ส่งผลให้เกิดการจ้างงานให้กับนักศึกษาหลังเลิกเรียน การสร้างอาชีพของที่ระลึก การกระจายรายได้ในชุมชนตามแผนพัฒนาจังหวัด รวมไปถึงการเกิดการค้าและการลงทุนในธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจด้านการคมนาคมขนส่ง ธุรกิจสถานประกอบการโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร และธุรกิจนำเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมริมสองฝั่งแม่น้ำน่าน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาภรณ์ ทองแป้น (2562) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย (1) ชุมชนมีอัตลักษณ์ (2) มีกฎระเบียบ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (4) ชุมชนมีขนาดเล็ก บริหารจัดการง่าย (5) ชุมชนมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (6) มีการกระจายผลประโยชน์ในชุมชนอย่างเป็นธรรม (7) การเข้าถึงชุมชนอย่างสะดวกสบาย (8) ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ (9) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง (10) มีภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม (11) ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ (12) ชุมชน

มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความสนใจ (13) ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ จากการศึกษายังพบอีกว่า ชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนที่มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาานาน หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานมองถึงศักยภาพของชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับหนึ่งหทัย ขอผลกลาง และกันตภณ แก้วสง่า (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า 1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อรับประทานอาหารท้องถิ่นและไปแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เช่น ถนนคนเดินและแก่งคุดคู้ 2) ความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ศักยภาพของท้องถิ่นมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) ที่ว่าการอำเภอเชียงคานมีบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นหัวหน้าส่วนราชการและร่วมวางแผนกับอพท. เป็นระยะเวลา 3 ปี5) ปัญหาและอุปสรรคในท้องถิ่น คือ การขาดบุคลากรและงบประมาณ และ 6)การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเชียงคานสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

เทศบาลนครพิษณุโลก มีกระบวนการบริหารและการจัดบริการสาธารณะตลาดถนนคนเดินเป็นไปตามขั้นตอนที่ช่วยให้การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน จะทำให้ผลของงานมีประสิทธิภาพ มีองค์กรเครือข่ายชุมชนสนับสนุน โดยมีการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพการจัดการให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม และมีส่วนร่วมด้วยคุณธรรม มีความตระหนักทางจิตเจียดยึดเหนี่ยวและรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลนครพิษณุโลกบรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่รู้จักกันในชื่อของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่รวมตัวกันสร้างสรรค์มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยภูมิปัญญาชาวบ้านจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีหลากหลายประเภทและอาหารแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทหนึ่งที่มีความนิยมในการผลิต และชุมชนมีพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เข้มแข็ง ชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและชัดเจน ชุมชนยังมีการออกแบบกิจกรรมลานสินค้าขึ้นชื่อที่หลากหลายและคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

การบริหารสาธารณะของทศบาลนครพิชญโลก ได้ตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ถือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่น ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยแสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิตชนบทรอบน้อมประเพณี ภูมิปัญญาศิลปะในลานการแสดง นอกจากนี้วัฒนธรรม ยังเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ยังส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดการขยายตัว ไปพร้อมๆกับการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีสภาพสมบูรณ์และคงอยู่อย่างยาวนาน เป็นเสมือนการรักษาอารยธรรมและความรุ่งเรืองของชาติเอาไว้ และการจัดบริการในตลาดถนนคนเดินของทศบาลนครพิชญโลก ยังมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการจัดระเบียบชุมชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญการดูแลระบบความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินในบริเวณตลาดถนนคนเดิน ความสะดวกสบายในการจับจ่ายซื้อสินค้าและบริการด้วยความเพลิดเพลินอย่างมีระเบียบ ตลอดจนมีศูนย์กลางในการประสานงานและสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการให้ความช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาการหลอกลวง โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้มีความเข้มแข็งทั้งระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตลาดถนนคนเดิน โดยการจัดตั้งศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชนอย่างถาวร ให้เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน

1.2 ควรตระหนักด้านการประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือคนในชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ใช้ในปริมาณน้อย แต่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

1.3 ควรมีนโยบายและกวดขันการกำหนดราคาที่มีความเหมาะสม มีป้ายแสดงราคาสินค้าชัดเจน ราคามีมาตรฐานและเป็นธรรม มีความยืดหยุ่นในด้านของราคาเพื่อการต่อรองของผู้ซื้อ และมีสินค้าให้เลือกซื้อหลากหลายระดับราคาตามคุณภาพสินค้า เพื่อสามารถรองรับผู้มาท่องเที่ยวและเลือกซื้อสินค้าในทุกๆระดับ ทั้งนี้ผู้จำหน่ายสินค้าควรขายสินค้าในราคาที่เหมาะสม ไม่เอาเปรียบผู้ซื้อ เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า เพื่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติกับกลุ่มตัวอย่างอื่นร่วมด้วย อันได้แก่ บุคคลในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการ เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยเท่านั้น

2.2 ควรสนับสนุนให้เกิดการศึกษาผลกระทบของตลาดถนนคนเดินต่อชุมชนเพื่อนำมาถอดบทเรียนในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวในอนาคต

2.3 ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพหรือมีการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ เนียมหอม และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 350-363.
- จริยา โกเมนต์ และ เฉลิมชัย ปัญญาดี. (2563). การพัฒนาหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 15(2), 92-104.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (2552). *โครงการถนนคนเดินเมืองพิษณุโลก 2552-2554*. พิษณุโลก: เทศบาลนครพิษณุโลก.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2565). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น 20 ธันวาคม 2566. จาก https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_213.pdf.
- ชนกฤต สังข์เฉย. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัฐกร วงษ์เทราช และ ศิวัช ศรีโศภคกุล. (2562). ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคาน อันเนื่องมาจากการหลงไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 6(9), 4382-4396.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2561). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 994-1061.

- รัชฎาภรณ์ ทองแป้น. (2562). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 7(2), 46-57.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2566). *รายงานเศรษฐกิจไทยปี 2566 การท่องเที่ยวกลับมาเติบโตอีกครั้ง*. สืบค้น 24 มกราคม 2566. จาก <https://www.sdgmovement.com/2023/07/04/thailand-economic-monitor-report-2023/>.
- สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สืบค้น 12 มกราคม 2566. จาก https://www.phitsanulok.go.th/gphitsanulok/components/com_mamboboard/uploaded/files/plan66_70.pdf.
- หนึ่งหทัย ขอบผลกลาง และ กันตภณ แก้วสง่า. (2564). แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 16(1), 12-25.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

Conquering the Three Brothers: The Case of the Merger of Buddhist Businesses

Phra Komsan Jalearnwong^{1*}

¹ Department of Economics, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: sanpkk@hotmail.com

ABSTRACT

This academic article aims to present a comparison and analysis of events that occurred during the Buddha's time, namely the Lord Buddha defeating the three brothers and the case of the merger of two giant telecommunications networks, namely True and Dtac, which were combined together to strengthen the business able to compete with major competitors and not compete with each other get mutual benefits by taking events that occurred in both cases that were similar, comparing the events that occurred such as behavior and patterns of negotiating advantages/disadvantages, negotiating a mutual agreement, etc., leading to the agreement of both parties. It reflects the pattern of mergers and acquisitions of Buddhist monks and the mergers and acquisitions of modern businessmen. The presentation of mergers and acquisitions in Buddhism is the author's interpretation. By taking events recorded in the Buddhist history books and reflecting them through similar events today, to have a reflection of events that is different from traditional learning by rote memorization.

Keywords: Chadil, Merger, Mutual Benefit

การปราบชฎิล 3 พี่น้อง : กรณีควบรวมกิจการทางพระพุทธศาสนา

พระคมสัน เจริญวงศ์^{1*}

¹ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: sanpkk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการเปรียบเทียบและวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล คือ พระพุทธเจ้าทรงปราบชฎิล 3 พี่น้อง กับ กรณีการควบรวมกิจการของเครือข่ายสื่อสารโทรคมนาคม 2 ยักษ์ใหญ่ คือ True และ Dtac ที่มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางธุรกิจ สามารถแข่งขันกับคู่แข่งรายใหญ่และไม่แข่งขันกันเอง ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้ง 2 กรณี ที่มีความคล้ายคลึงกันทำการเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น พฤติกรรมและรูปแบบการต่อรองข้อได้เปรียบ/เสียเปรียบ การเจรจาข้อตกลงร่วมกัน เป็นต้น จนนำไปสู่การยินยอมทำข้อตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย สะท้อนภาพให้เห็นรูปแบบการควบรวมกิจการแบบนักบวชสมัยพุทธกาลและการควบรวมกิจการของนักธุรกิจสมัยใหม่ การนำเสนอเกี่ยวกับการควบรวมกิจการในพระพุทธศาสนาเป็นการตีความจากผู้เขียน โดยนำเอาเหตุการณ์ที่มีบันทึกไว้ในหนังสือพุทธประวัติมาสะท้อนผ่านเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันในปัจจุบัน เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ที่แตกต่างออกไปจากการเรียนด้วยการท่องจำแบบดั้งเดิม

คำสำคัญ: ชฎิล, การควบรวมกิจการ, ผลประโยชน์ร่วมกัน

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

การไม่เห็นด้วยและการต่อต้านจากประชาชนคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย จากการนำเสนอข่าวของสื่อต่างๆ เกี่ยวกับ “การควบรวมกิจการ” ของ 2 บริษัทโทรคมนาคมยักษ์ใหญ่ คือ True และ Dtac ซึ่งตลอดระยะเวลาหลายเดือนที่ผ่านมาได้มีการตีแผ่ข่าวอยู่เรื่อยๆ ว่าทั้ง 2 เครือข่ายจะควบรวมกิจการเพื่อส่งเสริมการแข่งขันด้านโทรคมนาคมกับบริษัทยักษ์ใหญ่อีกค่ายหนึ่ง คือ AIS โดยทั้ง 2 เครือข่ายได้ประกาศข่าวใหญ่เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2566 “ทรู คอร์ปอเรชั่น แกลงข่าวใหญ่ หลังประกาศควบรวมกิจการทรู-ดีแทค เสร็จสมบูรณ์ ชูแนวคิดชีวิตดีกว่า เมื่อมีกันและกัน (Better Together) ผสานพลังรวมกัน 1+1 เท่ากับ อินฟินิตี้ พร้อมนำ 7 กลยุทธ์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ผู้นำเศรษฐกิจดิจิทัล ดังนี้

1. ผู้นำด้านโครงข่ายโทรคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างแท้จริง ผสานศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานของบริษัทใหม่ ทั้งโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมดิจิทัล เพิ่มขีดความสามารถในการต่อยอดนวัตกรรมบริการดิจิทัลต่างๆ IoT, AI Analytic, Machine Learning, Cyber Security
2. เติบโตเป็นผู้นำนอกเหนือจากบริการหลัก เพื่อส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์ที่เหนือกว่า เดินหน้าขยายธุรกิจพร้อมรับมือกับความท้าทายด้านดิจิทัลที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยจะมุ่งพัฒนานวัตกรรมด้านดิจิทัล โซลูชัน รวมถึงระบบนิเวศดิจิทัลที่ครบวงจร

3. สร้างมาตรฐานประสบการณ์ใหม่เพื่อลูกค้าในประเทศไทย นำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยในการวิเคราะห์ เติบโตเพิ่มไลฟ์สไตล์ลูกค้าได้ตรงใจมากขึ้น ทั้งการนำเสนอสินค้าบริการ การมอบสิทธิพิเศษ ตลอดจนช่องทางการเข้าถึง O2O ผ่านการผนึกพลังทั้งออฟไลน์ในเครือข่ายทั่วประเทศและออนไลน์แบบ 24 ชม.

4. เติบโตเพิ่มชีวิตอัจฉริยะยิ่งขึ้นเพื่อทุกสไตล์ลูกค้าชาวไทย มอบประสบการณ์ชีวิตอัจฉริยะเพื่อคนไทย ยกกระดับวิถีชีวิต และไลฟ์สไตล์ทั้งความสะดวกสบาย การดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย และการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า

5. ยกกระดับมาตรฐานสำหรับลูกค้าองค์กร เร่งขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของภาคธุรกิจทั้งลูกค้า SME ธุรกิจองค์กรและภาคอุตสาหกรรม นำเทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆ อาทิ IoT, Robotics, AI Analytics และ Blockchain พร้อมทำงานร่วมกับพันธมิตรทางธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ

6. สร้างสุดยอดองค์กรที่น่าทำงาน มุ่งมั่นจะเป็นองค์กรแนวหน้าที่ขับเคลื่อนด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการทำงาน ดึงดูดคนเก่งที่มีความรู้ความสามารถจากทั่วโลก เป็นองค์กรที่สนับสนุนกลุ่มคนหลากหลาย โดยตั้งเป้าจะก้าวไปเป็นหนึ่งในองค์กรนายจ้างที่ดีที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7. การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน เพิ่มคุณค่าขับเคลื่อนองค์กรในระยะยาว ก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอน Carbon Neutral ในปี พ.ศ.2573 และ Net zero ภายในปี พ.ศ.2593 รวมทั้งการลดปริมาณขยะฝังกลบ และขยะอิเล็กทรอนิกส์ภายในปี พ.ศ.2573 สำหรับด้านสังคมจะลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล โดยเดินหน้าโครงการทรูปลูกปัญญา, dtac Safe Internet, ดีแทค เน็ตทำกิน โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างทักษะและเชื่อมต่อดิจิทัลให้กับประชากรกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบาง ซึ่งรวมถึงเด็กและเยาวชน ผู้หญิง ผู้พิการ ชนกลุ่มน้อย กลุ่มคน LGBTI และผู้สูงอายุ และด้านบรรษัทภิบาลจะดำเนินธุรกิจด้วยความโปร่งใสต่อต้านคอร์รัปชัน (Zero Tolerance Corruption) การทุจริตต้องเป็นศูนย์ และคำนึงถึงด้านสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานสำคัญ (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

ขณะเดียวกันธุรกิจประเภทธนาคารก็มีการควบรวมกิจการเช่นกัน นั่นคือ “ธนาคารทหารไทย และธนาคารธนชาติ” ได้มีการดำเนินการรวมธนาคารใหม่ภายใต้แนวคิด One Dream ที่จะสร้างชีวิตทางการเงินที่ดีให้กับคนไทยทั่วประเทศ ด้วย One Team ที่แข็งแกร่งเป็นหนึ่งเดียว เพื่อไปถึง One Goal คือ การเป็นธนาคารที่ลูกค้าเลือกใช้และชื่นชอบจนต้องบอกต่อมากที่สุด (One Dream One Team One Goal) โดยมีการควบรวมกิจการอย่างสมบูรณ์แบบ หรือที่เรียกว่า ทีเอ็มบีธนชาตรวมเป็น One Bank อย่างสมบูรณ์ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ภายใต้ชื่อใหม่คือ “ธนาคารไทยธนชาติ” มีวัตถุประสงค์ คือ “มุ่งมั่นสร้างชีวิตทางการเงินที่ดีให้กับคนไทยทั้งวันนี้และอนาคต พร้อมสร้างการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้คนไทยมีชีวิตทางการเงินที่ดีขึ้นอย่างแท้จริง” (ธนาคารทหารไทยธนชาติ, 2564)

จากข้อมูลข่าวสารการควบรวมกิจการที่มีให้เห็นในปัจจุบันทำให้พอจะอนุมานได้ว่า ธุรกิจเหมือนกันหรืออุตสาหกรรมเหมือนกัน หรือที่เรียกว่า “การควบรวมแนวนอน” (Horizontal Integration) มีเหตุการณ์ปรากฏให้เห็นทุกยุคทุกสมัย ถือว่าไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต และเกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน เพียงแค่เปลี่ยนเวลา สถานที่ และตัวละครผู้เล่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น ถ้าหากจะกล่าวถึงสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ “พระไตรปิฎก” ปรากฏว่าได้มีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับการควบรวมกิจการที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันเช่นกันนั่นคือ “กรณีพระพุทธเจ้าทรงปราบชฎิล 3 พี่น้อง” เหตุการณ์นี้หากศึกษาพุทธประวัติแบบท่องจำก็จะรู้สึกได้แค่เพียงว่าเป็นนิทานปรัมปรา เป็นวรรณกรรมแต่งอภินิหาร เพื่อความตื่นเต้น แสดงถึงอำนาจเหนือธรรมชาติที่พระ พุทธเจ้าทรงมีเหนือกว่าชฎิลผู้พี่ที่ใหญ่สุด คือ “อูรุเวลกัสสปะ” และในที่สุดแล้วพระพุทธเจ้าก็สามารถเอาชนะได้ด้วยความสามารถแสดงอภินิหารปราบพญานาคที่มีฤทธิ์มาก ล่วงรู้ความนึกคิดและรู้ทันความคิดของอูรุเวลกัสสปะ จนในที่สุดอูรุเวลกัสสปะก็ยอมรับนับถือ

พระพุทธเจ้า ขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เป็นต้น ตามเนื้อหาหรือพอร์ตเรื่องทีผู้รจนานำเสนอไว้ก็คล้ายๆ บทประพันธ์ละครจักรๆ วงศ์ๆ ที่มีตัวละครพระเอกและผู้ร้าย และสุดท้ายแล้วผู้ร้ายก็ยอมแพ้หรือพ่ายแพ้พระเอก ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาพุทธประวัติแบบตีความจึงเชื่อว่า “กรณีพระพุทธเจ้าทรงปราบชฎิล 3 พี่น้อง” คือ บทที่เขียนแต่งเติมเพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสามารถใช้อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติ เป็นผู้มีบุญญาธิการ เป็นมหาบุรุษ เป็นศาสดาที่เก่งด้านความรู้ ฯลฯ แต่ถ้าหากลองคิดกลับหรือนำเหตุการณ์นี้ไปวิเคราะห์กับเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้เราก็จะสามารถอธิบายเหตุการณ์นี้ได้หลากหลายประเด็น และสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวเข้าหากันเป็นเรื่องเดียวกันได้ พงศธร เจริญประดิษฐ์ (2560) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้ประกอบการนิยมใช้วิธีการซื้อกิจการครอบงำกิจการ หรือการควบรวมกิจการกับบริษัทอื่น การควบรวมกิจการ (Merger) หมายถึง การตกลงรวมกิจการเข้าด้วยกัน มี 2 รูปแบบ คือ (1) การรวมกิจการแล้วเหลือเพียงบริษัทเดียวบริษัทที่เหลือปิดกิจการไป เช่น ธนาคารทหารไทย และ ธนาคารไทยธนุ รวมกันแต่ก็ยังใช้ชื่อธนาคารทหารไทยอยู่ (2) การตกลงรวมกิจการกันโดยการปิดกิจการบริษัทเดิมทั้งหมดและจัดตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมา ในขณะที่ กัญญาภัทร สังขรชฎ (2561) ได้อธิบายไว้ว่า การควบรวมกิจการเป็นการรวมหุ้นหรือสินทรัพย์กับกิจการอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมหรือครอบครอง พัฒนาการเจริญเติบโต เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน หรือเพื่อการอยู่รอดของกิจการ ลดการแข่งขันทางธุรกิจ สามารถระดมทุนหรือเข้าถึงแหล่งทุนได้มากขึ้น เพิ่มมูลค่าของกิจการให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพิ่มผลกำไรโดยการลดศักยภาพของคู่แข่งหลักและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดให้มากขึ้น นอกจากนี้ Arijit Mukherjee (2023) ได้อธิบายไว้ว่า การควบรวมกิจการเป็นการเพิ่มการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา เป็นการขยายตัวของกิจการเพื่อควบรวมกิจการเพิ่มการลงทุน ครอบคลุมการตลาดที่เพิ่มขึ้น สามารถส่งเสริมการแข่งขันภายใต้ต้นทุนการผลิตที่ลดลง ซึ่งจะทำให้บริษัทได้กำไรจากการประกอบการมากขึ้น

ดังนั้น บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอภาพสะท้อนการรวมตัวกันของกลุ่มกิจการทางธุรกิจหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีแนวทางการทำงานอุดมการณ์และอุดมคติที่คล้ายคลึงกันหรือมีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นการนำเอาเหตุการณ์ที่ “พระพุทธเจ้าทรงปราบชฎิล 3 พี่น้อง” มาเปรียบเทียบและทำการวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับ “กรณีการควบรวมกิจการ” ของเครือข่ายสื่อสารโทรคมนาคม 2 ค่ายยักษ์ใหญ่ เช่น True และ Dtac ที่มีการควบรวมกิจการเกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เพื่อเป็นการนำเสนอมุมมองทางความคิดและแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับการควบรวมกิจการหรือการรวมตัวกันของกลุ่มที่มีอุดมการณ์การเผยแผ่ทางความคิดเพื่อการหลุดพ้นหรือเป็นผู้นำทางศาสนาที่เกิดขึ้นในหมู่พระสงฆ์และนักบวชชฎิลในสมัยพุทธกาล ซึ่งสมัยนั้นเป็นการแย่งพื้นที่ทางความคิดและลัทธิของนักบวชเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อการหลุดพ้น การทำให้ชีวิตที่ดีขึ้น พ้นจากทุกข์ มีความสุข

ภาพที่ 1 ชฎิลสามพี่น้อง คือ อูรวลกัสสปะ, นทีกัสสปะ, คยากัสสปะ

ที่มา: ยูทูป (You Tube) (2566)

ชฎิล 3 พี่น้องคือเป้าหมายการควรวมกิจการของพระพุทธเจ้า

หลังจากการบำเพ็ญเพียรของเจ้าชายสิทธัตถะและได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พระองค์ได้ทรงพิจารณาถึงธรรมะที่ได้ตรัสรู้ว่าจะมีผู้อื่นเข้าถึง เข้าใจ และรู้แจ้งเหมือนพระองค์หรือไม่ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554) กลุ่มแรกที่น่าถึงคือ อุกกดาบส และ อาฬารดาบส อาจารย์ของพระพุทธองค์เอง แต่ก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้น กลุ่มต่อมาที่น่าถึงคือ ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และได้เดินทางไปโปรดเทศนาให้ฟัง ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จนปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้ดวงตาเห็นธรรมและขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสร็จสิ้นการโปรดสอนปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 เสร็จเรียบร้อย ได้ประกาศหลักการ อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาให้ทราบเป็นแนวทางเดียวกัน โดยตรัสว่า “จรต ภิกขเว จาริกิ พหุชนนิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” (พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 10, 2546) และพระพุทธองค์ก็ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปที่ยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 4, 2549) จากคำตรัสที่ว่า “เราก็จักไปที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” ถือว่าเป็นปฐมบทของการมุ่งเป้าเพื่อหวังผล โดยมีเป้าหมายในใจอยู่แล้ว รู้ว่า ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม มีกลุ่มเป้าหมายที่มีอุดมการณ์เดียวกัน หรือจะเรียกว่าเป็นธุรกิจเดียวกัน หรืออุตสาหกรรมเดียวกัน (แนวตั้ง) ดังนั้น การเดินทางไปสู่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมของพระพุทธเจ้าจึงมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยพระองค์ทรงรู้อยู่แล้วว่ามีกลุ่มชฎิล 3 พี่น้อง และมีบริวาร จำนวน 1,000 คน มีผู้นับถือเป็นศาสนิกจำนวนมาก ทั้งชาวบ้านทั่วไป เสนาอำมาตย์ และพระราชา เปรียบเสมือนบริษัทขนาดใหญ่ที่มีพนักงาน จำนวน 1,000 คน และผู้บริหารของบริษัทอีก 3 คน มีส่วนแบ่งการตลาดและครอบครองกลุ่มลูกค้าที่เรียกว่า “ศาสนิก” ในพื้นที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม หากพระพุทธเจ้าจะแย่งส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) แย่งชิงศาสนิกเพื่อน้อมเข้ามาฟังธรรมะที่ได้ตรัสรู้เพื่อให้ผู้อื่นรู้ตามและกระจายหลักธรรมะ หรือมีจำนวนมวลชนมากขึ้นแบบรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่พระพุทธเจ้าจะต้องใช้วิธีการควรวมกิจการกลุ่มผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน โดยไม่ขัดแย้งหรือต่อสู้แข่งขันกันให้สิ้นเปลืองพลังงานสำหรับการเผยแผ่ธรรมะของพระองค์ การเดินทางมาพบกับอุรุเวลกัสสปะจึงมีนัยสำคัญเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทางการเผยแผ่หลักธรรมะ การแชร์ผลประโยชน์ของกลุ่มนักบวชร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งข้อตกลงร่วมกันอาจจะมีข้อที่เห็นด้วยและข้อที่ไม่เห็นด้วย มีทั้งที่อุดมการณ์ตรงกันและไม่ตรงกัน จึงต้องใช้ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยและทำข้อตกลงร่วมกันจนถูกใจทั้ง 2 ฝ่าย

ภาพที่ 2 พระพุทธเจ้าได้ทรงพบปะสนทนากับชฎิลสามพี่น้อง

ที่มา: ยูทูบ (You Tube) (2566)

พยานาคในโรงบูชาไฟ คือ ประโยชน์ที่ตกลงร่วมกัน

อูรูเวลกัสสปะได้อนุญาตให้พระพุทเจ้าเข้าพักอาศัยในโรงบูชาไฟ ในตำราได้อธิบายไว้ว่า ในโรงบูชาไฟของชฎิลมีพยานาคที่ดุร้ายอาศัยอยู่ ซึ่งชฎิลก็รู้ดีถึงความดุร้ายของพยานาค แต่ต้องการทดลองความสามารถของพระพุทเจ้าจึงจัดแจงให้พักในโรงบูชาไฟ และคอยแอบดูความเคลื่อนไหว (John Brough, 1950) ซึ่งผลที่ปรากฏก็คือ พระพุทเจ้าทรงสามารถปราบพยานาคและจับลงใส่บาตร กลายเป็นพยานาคที่มีความเชื่อง ไม่ดุร้าย ทำให้อูรูเวลกัสสปะมีความประหลาดใจ และมีใจคล้อยตามที่จะศรัทธาต่อพระพุทเจ้า แต่ติดอยู่ที่ทิวฐิของตัวเองที่ยังเชื่อว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ จึงยังไม่ยอมศรัทธาและขอเข้าบวชในพระพุทธศาสนา แต่ถ้าหากเราตีความว่า “พยานาค คือ ร่างข้อตกลงบางอย่าง หรือ ผลประโยชน์ร่วมกันบางอย่าง” กล่าวเพื่อความเข้าใจแบบง่ายๆ คือ การที่พระพุทเจ้าอยู่กับพยานาคตลอดทั้งคืน ทำการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ปราบพยานาคที่ดุร้าย จนกลายเป็นพยานาคที่อ่อนน้อมง่าย เป็นพยานาคที่เชื่องๆ ดูแล้วน่ารัก ไม่มีพิษภัยที่จะแสดงความดุร้ายให้เห็นเลย หากจะกล่าวเปรียบเทียบการทำงานของผู้เขียนที่ต้องเร่งงานแบบข้ามวันข้ามคืน งานประเภทชิ้นงานไฟลนกันเพื่อให้แล้วเสร็จให้ทันกำหนดภายในชั่วข้ามคืน นั่นก็แสดงว่าภายในชั่วข้ามคืนนั้นพระพุทเจ้าได้ทรงทำการร่างข้อตกลง (MOU) หรือ แผนงานแชร์ผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อเสนอโปรเจก (Project) ให้กับอูรูเวลกัสสปะได้พิจารณาเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน เพราะหากกล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) จะเห็นว่า “ผู้บริโภค” (Consumer) ของพระพุทเจ้าและชฎิล คือ “ศาสนิก” ที่มีความเชื่อทางศาสนา ผู้บริโภคที่สำคัญและเป็นเป้าหมายทั้งของพระพุทเจ้าและชฎิล คือ “กษัตริย์และข้าราชการ” ซึ่งเป็นกษัตริย์สมัยนั้น คือ พระเจ้าพิมพิสาร แห่งเมืองมคธ เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ครองแคว้นมคธ และนอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์อันดีกับแคว้นโกศล เพราะพระอัครมเหสีพระนามว่า “เวเทหิ” เป็นพระกนิษฐาของพระเจ้าปเสนทิโกศล (C.B. Varma, 2002)

ภาพที่ 3 พระพุทเจ้าทรงปราบพยานาคในโรงบูชาไฟและทำให้พยานาคหมดฤทธิ์

ที่มา: ยูทูป (You Tube) (2566)

ด้วยการตีความที่ผู้เขียนมองว่า การที่พระพุทเจ้าต้องร่างข้อตกลงเพื่อแชร์ประโยชน์ร่วมกัน (Shared Value) เป็นการเผยแผ่คำสอนและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นการแสวงหาความพ้นทุกข์ในสมัยนั้น โดยทั้ง 2 กลุ่ม จะได้เผยแผ่หลักคำสอนทางจิตวิญญาณไม่ขัดแย้งกันหรือขัดผลประโยชน์กัน ทั้ง 2 ฝ่าย Win – Win ได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะเดิมทีกลุ่มชฎิล 3 พี่น้อง เป็นผู้ครองตลาดดั้งเดิม ผู้กขาดตลาดสาวกหรือศาสนิกทางจิตวิญญาณ (Monopoly) ในแคว้นมคธ ถือว่าเป็นผู้ขายเพียงรายเดียว ไม่มีผู้อื่นเข้ามาแข่งขัน ได้รับสิทธิ์หรือสัมปทานเพียงผู้เดียว (N. Gregory Mankiw, 2002) กลุ่มชฎิลสามารถเข้าออกในพระราชวังเพื่อรับภัตร (อาหาร) และเทศน์โปรดสอนพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชการ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไป แต่เมื่อการก้าวเข้ามาของผู้ทำเชิงทางการตลาดเจ้าใหม่อย่างเช่นพระพุทเจ้าหรือที่เรียก

ทั่วไปคือพระสมณโคดม ซึ่งมีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้าชายแห่งเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งก็น่าจะมีความสัมพันธ์เชิงลึกกระหว่างความเป็นวาระกษัตริย์เช่นเดียวกัน พระบิดาของพระเจ้าพิมพิสารก็ทรงสนิทสนมกับพระเจ้าสุทโธทนะซึ่งเป็นพระบิดาของพระพุทธเจ้า ทำให้การเปิดใจยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์ได้ง่ายกว่านักบวชทั่วไป การปรากฏตัวของพระพุทธเจ้าจึงทำให้ผู้ครองตลาดเดิม และมีการผูกขาดมานานหลายปีเกิดสภาพสิ้นสะเทือน หวั่นใจจะโดนแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดทั้งหมดในอนาคตข้างหน้า เพราะผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product) หรือ คำสอนใหม่ของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ สอนคนให้มีความเท่าเทียมกัน ปฏิรูประบบสังคมลดความเหลื่อมล้ำ เป็นเทคโนโลยีใหม่ (New Technology) สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของประชาชนในสมัยนั้นให้เท่าเทียมกัน (ปฏิรูประบบวรรณะ) ขณะเดียวกันเทคโนโลยีเก่า/ผลิตภัณฑ์เดิม (คำสอนแบบดั้งเดิม) ก็คงจะตกยุคไปไม่สามารถตอบโจทย์การดำรงชีวิตของชาวบ้านได้

พญานาค คือ MOU เป็นข้อตกลงผลประโยชน์ร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย ระหว่างพระพุทธเจ้าและขุณฺโณ ความดุร้ายของพญานาคที่พระพุทธเจ้าทรงพบเจอครั้งแรกเปรียบเสมือนการยื่นข้อเสนอของขุณฺโณที่มีการเอาเปรียบ เป็นข้อเสนอที่ดูเด็ดและดุร้ายเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายขุณฺโณมากกว่าฝ่ายพระพุทธเจ้า ฉะนั้นในเพียงชั่วข้ามคืนพระองค์ทรงแก้ไขร่างข้อตกลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งนั่นก็เปรียบเสมือนการปราบพญานาคที่ดุร้ายให้เป็นพญานาคที่เชื่องๆ น่ารักๆ ซึ่งอุรุเวลกัสสปะก็มีใจโน้มเอียงกับข้อตกลงที่พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอ แต่อุรุเวลกัสสปะก็ยังคงมีความเชื่อว่าเทคโนโลยี (คำสอน) ของพวกตนยังสามารถที่จะกินส่วนแบ่งทางการตลาดออกไปได้อีกหลายปี จึงยังมีข้อต้องพิจารณาและต้องคิดพิจารณาไตร่ตรองให้รอบครอบก่อนที่จะทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อควบตลาดทั้ง 2 ให้เป็นกิจการเดียวกันเพื่อประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย

อุรุเวลกัสสปะพิจารณาข้อเสนอใหม่

ข้อเสนอเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในการขายเทคโนโลยี (คำสอน) ที่พระพุทธเจ้าได้ทำการแก้ไขใหม่ถือว่าเป็นที่ถูกต้องใจอุรุเวลกัสสปะเป็นอย่างมาก เพราะการที่อุรุเวลกัสสปะได้กล่าวไว้ว่า “นักบวชผู้นี้ก็มีฤทธิ์มากเช่นกัน แต่ถึงยังไงก็ยังไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนอย่างเราหรอก” ซึ่งเหตุการณ์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค (พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 4, 2546) ได้อธิบายไว้ว่า อุรุเวลกัสสปะไม่ได้ยอมรับในตัวของพระพุทธเจ้าถึง 3 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งที่ 1 พระพุทธเจ้าได้ทำการปราบพญานาคในโรงบูชาไฟที่มีฤทธิ์ดุร้ายให้กลายเป็นพญานาคที่อ่อนน้อมง่าย เชื่องๆ น่ารักๆ ครั้งที่ 2 มวลเหล่าหมู่เทวดาทั้งหลายได้ลงมาฟังธรรมะจากพระพุทธเจ้าในยามกลางคืน และครั้งที่ 3 เหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำท่วม แต่น้ำไม่ท่วมบริเวณที่ประทับของพระพุทธเจ้า ทั้ง 3 เหตุการณ์นี้ที่เกิดขึ้นกับตัวของพระพุทธเจ้าได้แสดงให้เห็นเพื่อที่จะให้ยอมรับ แต่อุรุเวลกัสสปะก็เพียงกล่าวแต่คำว่า “นักบวชผู้นี้ก็มีฤทธิ์มากเช่นกัน แต่ถึงยังไงก็ยังไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนอย่างเรา” ซึ่งหากจะตีความเกี่ยวกับเหตุการณ์การปฏิเสธการเป็นพระอรหันต์ของพระพุทธเจ้าที่อุรุเวลกัสสปะไม่ยอมรับถึง 3 ครั้ง ก็เปรียบเสมือนการยอมรับในเทคโนโลยี (คำสอน) ว่าเป็นสิ่งที่ดีเป็นแนวทางที่จะทำให้กลุ่มผู้บริโภครู้สึกมีความสนใจและน่าจะหันมาใช้บริการในอนาคตแน่ๆ แต่ภายในใจลึกๆ ก็ยังไม่อยากเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (คำสอน) เพราะจะต้องลงทุนใหม่ เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีใหม่ ทำการตลาดใหม่ และต้องอธิบายให้ภาคีเครือข่ายหรือพันธมิตรทางการค้าได้เข้าใจเกี่ยวกับแนวทางใหม่ๆ ฯลฯ ดังนั้น การที่อุรุเวลกัสสปะยังลังเลไม่ยอมรับว่าพระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ ทั้งที่ลึกๆ ภายในจิตใจก็รู้อยู่แล้วว่าเป็นพระอรหันต์ แต่ก็ยังปฏิเสธว่าไม่ใช่พระอรหันต์ เปรียบเสมือนรู้ว่าเป็นข้อเสนอที่ดี แต่ต้องตอบแบบออกตัวไว้ก่อน ไม่ได้ยอมรับแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธ เพื่อเป็นการนำข้อเสนอขึ้นมาพิจารณาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับหุ้นส่วนและคณะกรรมการของบริษัทก่อนที่จะให้คำตอบปฏิเสธหรือตอบตกลงร่วมกัน เพื่อร่วมธุรกิจหรือควบรวมกิจการให้เป็นอันเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดผล

ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่แย่งชิงลูกค้า (ศาสนิก/สาวก) ซึ่งกันและกัน แบ่งผลประโยชน์ลงตัวซึ่งจะทำให้การเผยแผ่คำสอน (เทคโนโลยี) ราบรื่น ขยายกลุ่มลูกค้า (ศาสนิก/สาวก) ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงรวบรวมกิจการ

การรวบรวมกิจการเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ยุคธุรกิจ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่เป็นนิติบุคคลในยุคปัจจุบันนิยมใช้ รวบรวมกิจการประเภทเดียวกันหรือมีลักษณะคล้ายกัน หรือมีกิจการลักษณะเดียวกัน เพื่อขยายขนาดกิจการ สร้างความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า และความแข็งแกร่งธุรกิจ เช่น การเพิ่มหรือลดกิจการเพื่อประโยชน์ของกิจการในเชิงการบริหาร การแข่งขันทางการค้า การกำหนดราคาสินค้า การควบคุมตลาดหรือการขยายกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นลูกค้าในกิจการของตนให้ขยายตลาดได้กว้างมากยิ่งขึ้น (Wen-Hong Chiu, et al., 2022) ส่วนคำว่า “การรวบรวมกิจการ” ในสมัยพุทธกาลหรือข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกไม่ปรากฏคำดังกล่าวนี้ ข้อมูลที่เรียกกลุ่มเดียวกันของคณะสงฆ์ในสมัยนั้น เรียกว่า “พระสมณศากยบุตร” แปลว่า ผู้เป็นเหล่ากอแห่งศากยบุตร (ศากยบุตร หมายถึง พระพุทธเจ้า) เรียกกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกันว่า “เดียรถีย์” คือ นักบวชที่อยู่นอกศาสนาพุทธ (พระธรรมกิตติวงศ์, 2554) เป็นกลุ่มนักบวชที่ไม่ใช่พวกเดียวกันกับเหล่าสมณศากยบุตร มีแนววิธีประพฤติปฏิบัติตนที่แตกต่างออกไป มีความเชื่อและคำสอนแตกต่างจาก ศาสนาพุทธ ซึ่งหากลัทธิหรือกลุ่มนักบวชที่มีแนวคิดคล้ายกับเหล่าสมณศากยบุตร พระพุทธเจ้าจะทรงโปรดสัตว์และเทศนาสอน โดยวิธีการทรงตรวจดูสัตว์โลกที่อาจจะรู้หรือบรรลุธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในพระพุทธกิจ 5 ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวัน คือ (1) ปุพฺพหนะ ปัญหาตณฺจ เวลาเช้าเสร็จจึงนิทราต (2) สายณฺเห ธมฺมเทศนํ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม (3) ปโทเส ภิกฺขุโรวาทํ เวลาค่ำประทานโรวาทแก่เหล่าภิกษุ (4) อทฺตมรตเต เทวปณฺหนํ เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา (5) ปจฺจุสเสวคเต กาลे ภพฺพาภพเพ วิโลกนํ จวนสว่างทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสร็จไปโปรดหรือไม่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) กรณีการปราบชฎิล 3 พี่น้อง ซึ่งเป็นประเด็นที่จะนำเสนอประเด็นการรวบรวมกิจการ พระพุทธเจ้าทรงเสร็จไปยังเมืองพาราณสี โดยตรวจดูข่ายพระญาณพิจารณาถึงบุคคลที่สามารถจะบรรลุธรรม โดยใช้คำว่า “ทรงโปรดชฎิล 3 พี่น้อง” การเข้ามาเป็นพวกเดียวกันของสมณศากยบุตรในสมัยพุทธกาลใช้คำว่า “บรรพชา” หรือ “อุปสมบท” เป็นการสมทานเปล่งวาจารับเข้าเป็นพวกเดียวกัน หรือทางพระเรียกว่า “สมมติสงฆ์” ดังปรากฏในอาทิตตปริยายสูตร (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 4, 2549) ว่า

... “ชฎิลพวกนั้นกราบเรียนว่า พวกข้าพเจ้าเลื่อมใสยิ่งในพระมหาสมณะมานานแล้ว ขอรับถ้าท่านอาจารย์จักประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ พวกข้าพเจ้าทั้งหมดก็จักประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะเหมือนกัน.

ต่อมา ชฎิลเหล่านั้นได้ลอยผม ชฎา เครื่องบริวาร และเครื่องบูชาเพลิงในน้ำ แล้วพากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ชบเคียรลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอพวกข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมารเกิด ดังนี้แล้ว ได้ตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด.

จากคำกล่าวที่ว่า “ชฎิลนี้ทะนงตัว คิดว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ ข้างคือตั้งยี่งัก” และพระพุทธเจ้าได้ตรัสต่ออูรุเวลกัสสปะว่า... “อูรุเวลกัสสปะ ทางปฏิบัติของท่านไม่ใช่ทางแห่งมรรคผล ทำไม่ถือตนเองว่าเป็นพระอรหันต์ ท่านหลอกตัวเองแล้วยังหลอกผู้อื่นต่อไปอีก ถ้าท่านละความถือตัว และปฏิบัติตามคำสอนของเรา ท่านจะได้เป็นพระอรหันต์ในไม่ช้า”

อรุเวลกัสปะ ได้ตอบว่า “โอ้...ข้าพระองค์ สำนึกแล้ว, ขอพระพุทธองค์ให้ข้าพระองค์ได้บรรพชา และสั่งสอนธรรม แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด”

พระพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสตอบว่า “ท่านเป็นอาจารย์เจ้าสำนักที่ยิ่งใหญ่ มีบริวารมากมาย ท่านจงไปบอกให้บริวารของท่านให้ทราบทั่วกันก่อนเถิด” (มูลนิธิตุทธยานธรรม, 2566)

หากเราพิจารณาตามช่วงระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงได้มาขอพักอาศัยอยู่ในอาศรมของอรุเวลกัสปะ ก็เป็นช่วงระยะเวลาที่ไม่ยาวนาน เป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ แต่เรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพูดคุยของพระพุทธเจ้าและอรุเวลกัสปะเพียงแค่นี้ก็ค้ำ ดังเช่นคำพูดคุยที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นจนทำให้อรุเวลกัสปะศรัทธาเลื่อมใสในตัวของพระพุทธเจ้า และขอออกบวชในบวรพระพุทธศาสนา ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ทั้ง 2 ฝ่าย มีองค์ความรู้ที่คล้ายคลึงกัน หรือมีเคมีที่ตรงกัน หรือมีลักษณะของธุรกิจการประกอบการที่เป็นไปในลักษณะที่เหมือนกัน เป็นต้น จึงทำให้ทั้ง 2 ฝ่าย สามารถพูดคุยกันและตกลงกันได้โดยง่าย ทั้ง 2 ฝ่าย ได้ประโยชน์ Win-Win กันทั้งคู่ ไม่มีผู้เสียประโยชน์ เจ้าของตลาดเดิมก็ไม่เสียกลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มสาวกเดิม แถมยังจะได้กลุ่มลูกค้าใหม่หรือสาวกใหม่เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันผู้ที่เข้ามาแย่งชิงตลาดใหม่ก็ได้ผลประโยชน์จากข้อตกลงที่ยื่นเสนอให้ผู้ครอบครองตลาดเดิม ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายเล่มได้อธิบายไว้ว่า “ผู้ที่พึงธรรมะจากพระพุทธเจ้า (พระสมณโคตม) ได้ดวงตาเห็นธรรม เพราะเป็นผู้ที่มีบุญ สั่งสมบุญมาตั้งแต่กาลก่อน จึงทำให้บรรลุดูธรรมได้โดยง่าย” (หน่วยงานสารสนเทศสระบุรี โรงพยาบาลสงขลานครินทร์, 2566) หากจะบอกว่าการสั่งสมบุญก็คล้ายๆ กับการเรียนหนังสือ การเรียนรู้ สะสมองค์ความรู้ เข้าใจระเบียบ เข้าใจระบบโครงสร้าง กระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รู้ทราบทุกขั้นตอนการผลิตและการทำงาน และเมื่อวันหนึ่งได้พูดคุยกับกลุ่มผู้ประกอบการที่มีลักษณะธุรกิจที่คล้ายกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ มีสิ่งใหม่ๆ ที่คิดค้นพบ และทำให้ผู้คนในสมัยนั้นตื่นตาตื่นใจและสนุกสนานเพลิดเพลินมีความสุขไปกับสิ่งที่คิดค้นพบใหม่ๆ จะทำให้บุคคลที่มีความรู้ และเข้าใจกระบวนการแบบเดิมเข้าใจได้ง่ายและต่อยอดองค์ความรู้แบบใหม่ได้เร็วขึ้น ซึ่งก็เปรียบเสมือนบุคคลที่ได้ดวงตาเห็นธรรม เมื่อได้รับฟังธรรมะจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าเพียงไม่กี่ครั้งก็เข้าใจเหมือนบัวที่โผล่พ้นน้ำพร้อมแบ่งบาน

ดังนั้น การเข้าไปควรวมกิจการชุกิจ 3 พี่น้อง ของพระพุทธเจ้าจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับเหตุการณ์ที่ True และ Dtac ควรวมกิจการโทรคมนาคมธุรกิจสื่อสาร ซึ่งทั้ง 2 บริษัท เป็นการทำธุรกิจเพื่อการสื่อสารเหมือนกัน เมื่อควรวมกิจการแล้ว ทั้ง 2 บริษัท ก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน Win-Win กันทั้ง 2 บริษัท ซึ่งการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กันทางธุรกิจกับอีกบริษัทที่เป็นคู่แข่งทางการค้า เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาด แย่งกลุ่มลูกค้าและกระจายโครงข่ายให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งประเทศมากขึ้น ตอบโจทย์ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ระบบอินเทอร์เน็ต การกระจายสัญญาณมีประสิทธิภาพและมีความเสถียรมากยิ่งขึ้น การร่วมมือกันของพระพุทธเจ้ากับอรุเวลกัสปะเป็นการควรวมกิจการที่มีจุดประสงค์เพื่อการเผยแผ่คำสอน เพื่อการปฏิบัติสังคมในยุคสมัยนั้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพื่อปฏิรูประบบบรรพชนในชมพูทวีปที่มีความเข้มแข็งและมีความไม่เท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้คน เพื่อความพ้นทุกข์ของชาวบ้าน เป็นต้น ความเหมือนกันและวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกันจึงทำให้อรุเวลกัสปะเข้าใจเจตนาได้รวดเร็ว (ได้ดวงตาเห็นธรรม)

เมื่ออรุเวลกัสปะ ประธานใหญ่ของบริษัทชุกิจ 3 พี่น้อง ได้ตัดสินใจตอบรับตกลงกับข้อเสนอของพระพุทธเจ้า เพื่อควรวมกิจการเผยแผ่คำสอน ปฏิบัติสังคมและความพ้นทุกข์ของชาวบ้าน ระดับหัวหน้าฝ่ายของบริษัท และ CEO บริษัทย่อย บริษัทลูก อย่างเช่น บริวาร จำนวน 500 คน และ น้องชายอีก 2 คน คือ คยากัสสะปะ และ นทีกัสสะปะ พร้อมพนักงานรวมกันอีก 300 คน และ 200 คน ตามลำดับ ก็ต้องยอมรับข้อเสนออันนั้นไปโดยปริยาย เพื่อผลประโยชน์ของบริษัทและการให้บริการแก่ลูกค้า (สาวก/ลูกศิษย์) ซึ่งนั่นก็แสดงให้เห็นผ่านการตรัสสอนพระธรรมเทศนาที่ชื่อว่า “อาทิตตปริยายสูตร”

โปรดชฎิลทั้งหมด 1,003 คน จนได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2564) จากเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและพนักงานบริษัทที่ชื่อว่า “ชฎิล” มีความเข้าใจธุรกิจ มีความเข้าใจกระบวนการผลิต ความต้องการของผู้บริโภค/ลูกค้า (ศาสนิก/สาวก) เมื่อได้ฟังธรรมแค่ครั้งเดียวก็สามารถเข้าใจ ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ซึ่งนั่นก็แสดงให้เห็นว่าชฎิลทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตน การฝึกฝนตนเอง การแสวงหาความหลุดพ้น เป็นนักบวชเช่นเดียวกันกับพระพุทธเจ้าที่มีความต้องการแสวงหาความพ้นทุกข์ เช่นเดียวกันกับกลุ่มทุนผู้ประกอบการที่มีธุรกิจเป็นแบบเดียวกัน มีลักษณะการขายสินค้าแบบเดียวกัน กลุ่มลูกค้า (ศาสนิก/สาวก) คือกลุ่มเดียวกัน เมื่อมีเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือนวัตกรรมแบบใหม่ของบริษัทหนึ่ง ย่อมจะทำให้ผู้แข่งขันรายอื่น ๆ เสียเปรียบทันที ขณะเดียวกันหากมีกลุ่มบริษัทเกิดขึ้นใหม่ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์กลุ่มลูกค้า ไม่มีฐานแฟนคลับ ไม่มีอำนาจต่อรองหรือนำเสนอให้ลูกค้าและแฟนคลับได้เข้าถึงได้ง่าย จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องนำเทคโนโลยีหรือผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ไปนำเสนอให้กลุ่มบริษัทเดิมที่ครองส่วนแบ่งทางการตลาดได้พิจารณา โดยการขอเป็นส่วนหนึ่งของบริษัทหรือขอซื้อหุ้นบางส่วน แต่ถ้าหากฐานลูกค้า กลุ่มแฟนคลับ ใกล้เคียงกัน เป็นดาวรุ่งพุ่งแรง มีผลงานโดดเด่น เห็นผลงานที่ปรากฏต่อสายตาสาธารณะชนแล้วรู้สึกประทับใจ เป็นที่ถูกตาต้องใจวัยรุ่นหนุ่มสาวและแม่ยก การควรวรมกิจการก็เป็นทางเลือกที่ดีเหมือนกันกับที่พระพุทธเจ้าและชฎิล 3 พี่น้อง ได้ร่วมมือกันควรวรมกิจการและถือได้ว่าได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย

ภาพที่ 4 อรุณเวลกัสสปะและเหล่าชฎิลขอบวชในพระพุทธศาสนาพร้อมเหล่าสาวกที่ยอมรับคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่มา: ยูทูป (You Tube) (2566)

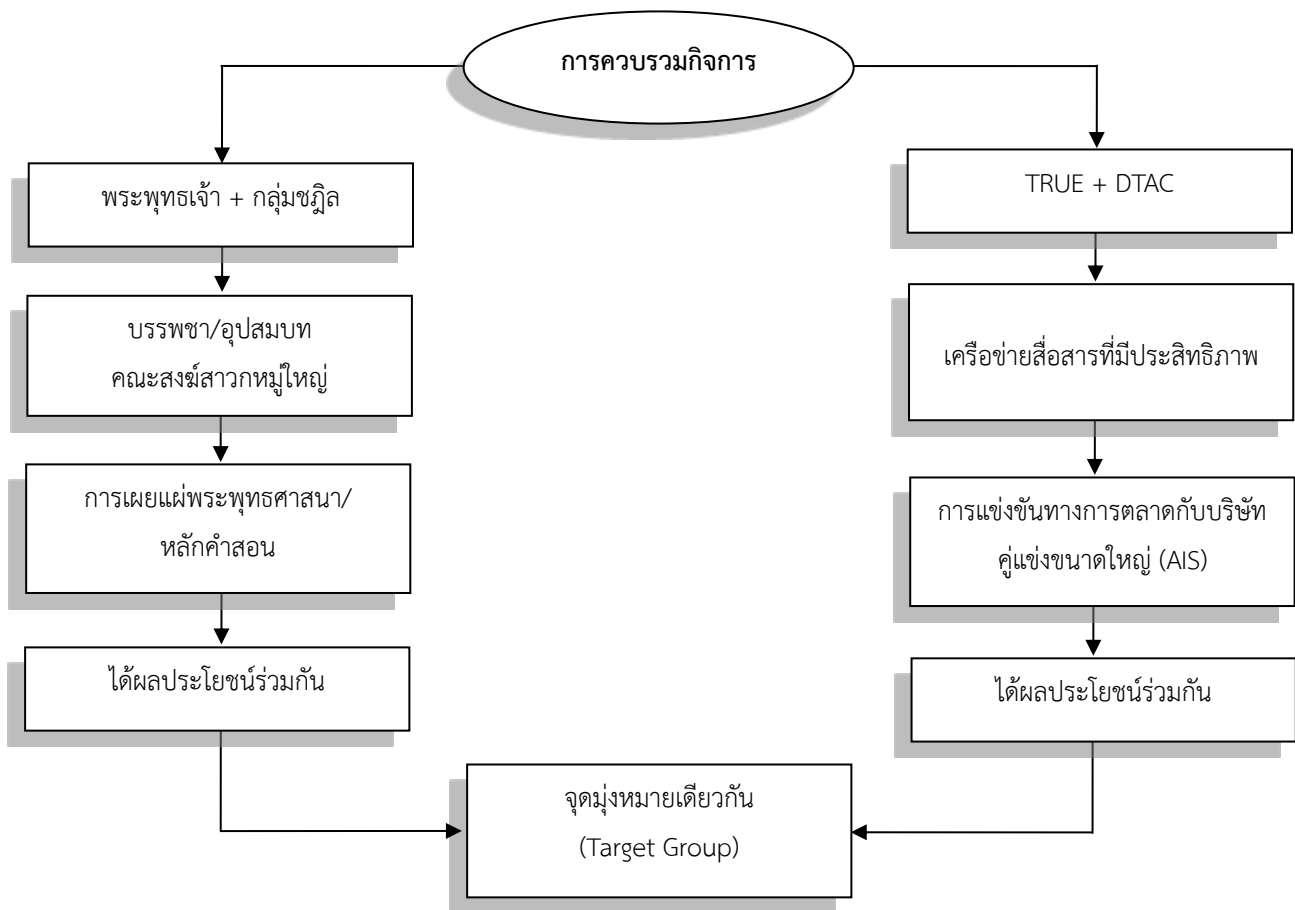
เป้าหมายเดียวกัน

กาลเวลาผ่านไป 2,500 กว่าปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้พบกับกลุ่มชฎิล 3 พี่น้อง สังคมและวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองพาราณสีในอดีตที่ผ่านมาเคยเป็นเช่นใด ปัจจุบันก็เป็นดังเช่นในอดีตเช่นนั้น ทุกอย่างแทบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย วิถีของนักบวช การแสวงหาความพ้นทุกข์ การแสวงบุญ ความยากจนและขอทานจำนวนมาก ความเหลื่อมล้ำรายได้ ความไม่เท่าเทียมกันของผู้คนในสังคมอินเดีย ระบบวรรณะที่เข้มแข็งและเชื่อถือตามกันมานานหลายพันปี จนยากที่จะพังทลายความเชื่อระบบวรรณะได้ง่ายๆ พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้วใหม่ๆ มีเป้าหมายคือ ต้องการเผยแผ่หลักธรรมที่ค้นพบด้วยการตรัสรู้โดยพระองค์เอง ซึ่งเป็นธรรมะที่ค่อนข้างเข้าใจยากและลึกซึ้ง โดยเชิญชวนให้ผู้สนใจน้อมใจเข้ามาปฏิบัติตาม และจะเห็นผลโดยแจ่มแจ้งด้วยตัวเอง ส่วนกลุ่มชฎิล มีเป้าหมาย คือ เผยแผ่หลักคำสอนของตนเกี่ยวกับกองไฟปุชายัญญุ พิธีกรรมและกิจวัตรที่เกี่ยวกับไฟ บำเพ็ญตนเพื่อการพ้นทุกข์ แสวงหาหนทางนิพพาน (มติชนออนไลน์, 2566) ซึ่งทั้ง 2 ฝ่าย มีเป้าหมายเดียวกัน (Target Group) คือ เผยแผ่คำสอนเพื่อให้คนรู้และปฏิบัติตาม เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ หากจะกล่าวให้เข้าใจง่ายขึ้น นั่นก็คือ ความต้องการศาสนิกหรือสาวก เป็นการหากลุ่มลูกค้า ฐานแฟนคลับ เพื่อให้ศาสนิกหรือสาวกมีใจน้อมเข้ามาปฏิบัติ

ตามหลักคำสอน (โอปนยโก) ผู้ปฏิบัติย่อมเห็นได้ด้วยตนเอง (สนธิภูริโต) เช่นเดียวกันกับเหตุการณ์ของ True และ Dtac ควบรวมกิจการ ทั้ง 2 บริษัท ต่างก็มีลูกค้าหรือสาวกที่ศรัทธาและมอบความไว้วางใจให้แบรนด์ที่ตนเองใช้บริการ เช่น สัญญาณดี บริการดี บริการหลังการขายดี โปรโมชันถูกใจ ราคาไม่แพง ฯลฯ และเมื่อ 2 ยี่ห้อ รวมตัวกัน ทั้ง 2 เครือข่าย ก็ไม่จำเป็นต้องทำโปรโมชันหรือคิดแคมเปญการขายขึ้นมาเพื่อต่อสู้กันทางการค้า ผลประโยชน์ก็ตกอยู่กับบริษัททั้ง 2 แถมยังขยายฐานกลุ่มลูกค้าเพิ่มมากขึ้น (ผนวกกัน 2 เครือข่าย) พระพุทธเจ้าและกลุ่มชฎิลก็ถือว่าเป็นการควบรวมกิจการในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพื่อรวมกลุ่มผู้ที่มีอุดมการณ์และแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน ทำการร่วมมือกัน เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่คำสอนและสร้างศาสนิกหรือสาวกให้มีจำนวนมากขึ้น เข้าใจหลักธรรมคำสอนแล้วนำไปปฏิรูปวิถีชีวิต สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำให้คนมีความเท่าเทียมกัน มีความเป็น คนเช่นเดียวกันทั้งหมดในโลกใบนี้ ไม่เบียดเบียนดูถูกเหยียดหยันซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้ใหม่

“การควบรวมกิจการ” เป็นการรวมกันของกลุ่มธุรกิจคล้ายกันหรือกลุ่มที่มีอุดมการณ์แนวคิดคล้ายกัน ผสานกำลังกันเข้าเพื่อขยายกิจการหรือเผยแผ่สิ่งที่กลุ่มของตนต้องการ หากทำธุรกิจลักษณะแบบองค์กรเมื่อควบรวมกิจการจะทำให้มีกำลังการผลิตมากขึ้น มีเสถียรภาพมากขึ้น ลดคู่แข่งทางการตลาด แบ่งผลประโยชน์และข้อตกลงร่วมกันซึ่งจะได้ประโยชน์ ทั้งสองฝ่าย การผนวกกลุ่มลัทธิและเหล่านักบวชที่อยู่นอกเหล่าสมณศากยบุตร พระพุทธเจ้าใช้วิธีการโปรดสัตว์เทศนาสอน เมื่อมีจิตเลื่อมใสศรัทธาก็จะใช้การหลอมรวมด้วยวิธีการ “บรรพชา/อุปสมบท” ด้วยวิธี “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” เธอจึงเป็น ภิกษุเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด การควบรวมกิจการธุรกิจในยุคปัจจุบันและการเผยแผ่ศาสนาในสมัยพุทธกาลจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังปรากฏตามภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงองค์ความรู้ใหม่

บทสรุป

การควบรวมกิจการเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ไม่ใช่เป็นเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากกรณี True และ Dtac ทำการควบรวมกิจการเกี่ยวกับธุรกิจโทรคมนาคมที่มีปรากฏให้เห็นดังเช่นในปัจจุบันนี้ การควบรวมกิจการไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ แต่เป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไปที่ผู้มีการดำเนินกิจกรรมคล้ายกัน การทำงานคล้ายกัน การทำธุรกิจคล้ายกัน เป็นต้น เมื่อถึงจุดๆ หนึ่งที่ทั้ง 2 ฝ่าย มองเห็นผลประโยชน์จากการร่วมมือกัน ก็จะทำการร่วมมือกัน โดยอาจจะทำข้อตกลงอย่างเป็นทางการ หรือข้อตกลงด้วยปากเปล่า หรือทำข้อตกลงด้วยการสัญญาใจ ที่เราเรียกว่า “เอาใจไว้ใจ” ประโยชน์ที่ได้รับก็จะตกไปสู่ทั้ง 2 ฝ่าย โดยไม่จำเป็นต้องทำหั่น แ่งซึ่งพื้นที่และกลุ่มลูกค้า การร่วมมือกันจึงมีแต่สิ่งที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน トラバใดที่ไม่มีข้อขัดแย้ง หรือแบ่งผลประโยชน์ไม่ลงตัวกัน การที่พระพุทธเจ้าทำการควบรวมกิจการกับกลุ่มนักบวชชฎิล ผู้ครอบครองส่วนแบ่งการตลาดเดิม เป็นผู้ผูกขาดการเผยแผ่คำสอนในแคว้นมคธ โดยพระพุทธเจ้าทรงทำข้อตกลงร่วมกันจนเป็นที่พึงพอใจของชฎิล จำทำให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน/การเผยแผ่พระพุทธศาสนากระจายไปทั่วชมพูทวีปได้รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะจากพระสงฆ์สาวกที่ออกเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ไปทางเดียวรูปเดียว ไม่ไปทางเดียว 2 รูป นั้นแสดงว่า การควบรวมกิจการของพระพุทธเจ้าสามารถเพิ่มช่องทางการเผยแผ่ได้เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 1,003 เส้นทาง ซึ่งสามารถกระจายคำสอน (สินค้า) ได้หลายทางและมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2546). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2546). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 10*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กัญญาภัทร สังขรชัญญ์. (2561). *กรณีศึกษาการควบรวมกิจการระหว่างธนาคารสัญญาชีวิตญี่ปุ่นกับธนาคารสัญญาชีวิตไทย*. (การจัดการมหำบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *ทรู คอร์ปอเรชั่น แฉลงวิสัยทัศน์ใหม่ หลังควบรวมเสร็จสมบูรณ์*. สืบค้น 17 กันยายน 2566. จาก https://www.thairath.co.th/money/business_marketing/corporates/2643990.
- ธนาคารทหารไทยธนชาติ. (2564). *ทีเอ็มบี และธนชาติ สองธนาคารกับรากฐานที่แข็งแกร่ง รวมกันเป็นหนึ่ง*. สืบค้น 17 กันยายน 2566. จาก <https://www.ttbank.com/th/about-us/history>.
- พงศธร เจียรประดิษฐ์. (2560). *การศึกษาเหตุจูงใจในการควบรวมกิจการของบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2554). *คำวัด*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2566. จาก <https://www.komchadluek.net/amulet/93497>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- มติชนออนไลน์. (2566). *ดูยภาพ ดูยพินิจ: พระพุทธเจ้าสอนชฎิล*. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566. จาก https://www.maticchon.co.th/article/news_4029071.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549). *พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิอุทยานธรรม. (2566). *ชฎิล 3 พี่น้อง*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2566. จาก <https://uttayarndham.org/>.
- ยูทูบ (You Tube). (2566). *พระพุทธเจ้า : โปรดชฎิล 3 พี่น้อง ผู้ถือลัทธิบูชาไฟ*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2566. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=E--FrAJ2x14&t=19s>.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). *พุทธวิธีในการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- หน่วยงานสารสนเทศมะเร็ง โรงพยาบาลสงขลานครินทร์. (2566). *ดวงตาเห็นธรรม*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2566. จาก http://medinfo2.psu.ac.th/cancer/db/news_ca.php?newsID=120&typeID=22&form=9.
- Arijit Mukherjee. (2023). Merger and product innovation under cross ownership and cooperative R&D. *Economics Letters*, 233, 1-3.
- Brough, J. (1950). Thus have I heard. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 13(2), 416-426.
- C.B. Varma. (2002). *Bimbisara / बिम्बिसार*. สืบค้น 11 ตุลาคม 2566. จาก <https://ignca.gov.in/coilnet/jatak092.html>.

N. Gregory Mankiw. (2002). *Principles of Economics*. (3rd ed.). Mason Ohio: Thomson Southwestern.

Wagon: Ancient Transport Vehicle to Ruins in Modern Museum

Phra Komsan Jalearnwong^{1*} Anek Yai-In¹ and Kampol Sritho¹

¹ Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: sanpkk@hotmail.com

ABSTRACT

This academic article aims to present past and present changes in the land transport system. The wagon was an important vehicle of transportation and travel in ancient times, and its ruins are on display in the museum in the present day. The most important travel route in ancient times was the "Wagon Path" which was used as a link to travel back and forth to trade and exchange goods with each other. Wagons are valuable, expensive vehicles with a high demand for ownership. It is a tool to show luxury and social wealth. It is a transport vehicle for city-to-city trade, and is important for traveling, migrating, making food. It is a place to live, sleep, relax, escape the sun, escape the rain, etc. In this modern era, there has been development of land transportation infrastructure from the government, making roads for transportation and travel more convenient. There are main routes and secondary routes connecting all over the country. Most people have adapted to the changing times. By turning to cars or trucks for transportation and travel. Carts and ox carts gradually, it loses its importance as a vehicle for transportation and travel. The bullock carts were sold to slaughterhouses. The wagons were sold as home decorations. and displayed in museums to be a learning medium for people in today's era.

Keywords: Logistics System, Cart, Learning Museum

เกวียน : ยานพาหนะขนส่งยุคโบราณสู่ชากปรักหักพังในพิพิธภัณฑ์ยุคปัจจุบัน

พระคมสัน เจริญวงศ์^{1*} เอนก ไยอินทร์¹ และ กำพล ศรีโท¹

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: sanpkk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการเปลี่ยนแปลงระบบการขนส่งทางบกในอดีตและปัจจุบัน โดยมีเกวียนเป็นพาหนะขนส่งและการเดินทางที่สำคัญในยุคโบราณสู่การเป็นชากปรักหักพังตั้งโชว์ภายในพิพิธภัณฑ์ในยุคปัจจุบัน เส้นทางเดินทางที่สำคัญที่สุดในยุคโบราณ คือ “เส้นทางเกวียน” ใช้เป็นเส้นทางเชื่อมการเดินทางไปมาหาสู่ติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน เกวียนเป็นพาหนะที่มีมูลค่า ราคาแพง มีความต้องการครอบครองเป็นเจ้าของสูงมาก เป็นเครื่องมือแสดงถึงความหุรหุราและความมั่งคั่งทางสังคม เป็นพาหนะขนส่งสินค้าสำหรับการค้าการขายระหว่างเมืองต่อเมือง และมีความสำคัญต่อการเดินทางอพยพย้ายถิ่นฐานทำกิน เป็นที่สำหรับอยู่อาศัยหลับนอน พักผ่อน หลบแดด หลบฝน ฯลฯ ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่งทางบกจากรัฐบาลทำให้ถนนหนทางสำหรับการขนส่งและการเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น มีเส้นทางหลักและเส้นทางรองเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ คนส่วนใหญ่ได้ปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โดยหันไปใช้รถยนต์หรือรถบรรทุกเพื่อการขนส่งและการเดินทาง เกวียนและวัวเทียมเกวียนได้ค่อยๆ หดความสำคัญกับการเป็นพาหนะสำหรับขนส่งและการเดินทาง วัวเทียมเกวียนถูกขายไปสู่โรงฆ่าสัตว์ เกวียนถูกขายเป็นของประดับตกแต่งบ้าน และตั้งโชว์ไว้ตามพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับคนในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ระบบโลจิสติกส์, เกวียน, พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ยุคสมัยอดีตที่ผ่านมาการเดินทางคมนาคมขนส่งค่อนข้างมีความยากลำบาก ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย ไม่มีถนนลาดยาง ไม่มีถนนคอนกรีต ไม่มีระบบทางด่วนความเร็วสูง ไม่มีรถยนต์ส่วนบุคคล ไม่มีรถบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ ระบบคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ไม่ทันสมัย ต้องใช้เวลาค่อนข้างนานหลายวันเพื่อติดต่อสื่อสาร ส่งสินค้า ส่งเสบียงอาหาร และเดินทางไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน การใช้ระยะเวลาสำหรับการติดต่อและส่งสินค้าให้ซึ่งกันและกันนั้น เกิดจากระบบคมนาคมของประเทศในอดีตไม่มีความทันสมัย การคิดค้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเคลื่อนย้ายคนและสินค้ายังไม่เป็นที่แพร่หลาย การลงทุนเพื่อการพัฒนาและโลจิสติกส์ขั้นพื้นฐานสำหรับอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนมีไม่มากนัก เพราะรัฐบาลสมัยนั้นให้ความสำคัญกับการเดินทางและการขนส่งทางบกค่อนข้างน้อย เพราะสภาพภูมิประเทศเป็นป่ารกทึบต้องลงทุนเพื่อทำถนนค่อนข้างสูง ต้องใช้จำนวนแรงงานจำนวนมาก ค่อนข้างเสี่ยงกับไข้มาลาเรีย ขนส่งได้น้อย เดินทางลำบาก ญัฐวุฒิ ปรียวณิช (2560) ได้อธิบายไว้ว่า “ถนนที่สร้างขึ้นในสมัยรัชการที่ 1-3 มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความงดงามของพระราชวัง และใช้ในพระราชพิธีสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น ถนนจึงไม่ใช่ทางคมนาคมหรือทางสาธารณประโยชน์เหมือนเช่นแม่น้ำลำคลอง” ถ้าหากเปรียบเทียบกับการเดินทางและการขนส่งทางน้ำในสมัยนั้นจะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับทางน้ำมากกว่าทางบก เพราะประชากรไทยในภาคกลางอาศัยอยู่ตามริมน้ำ ใช้ชีวิตอยู่กับสายน้ำ

เนื่องจากภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลุ่มรับน้ำและตะกอนพัดพามาจากภาคเหนือ ชาวกรุงเทพฯ มีความผูกพันกับสายน้ำอย่างยาวนาน เห็นได้จากการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยริมแม่น้ำลำคลอง และเดินทางไปมาหาสู่ติดต่อสัมพันธ์กันทางเรือ หน่วยงานราชการให้ความสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวกับน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขุดคลองเพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ขยายพื้นที่เมือง เส้นทางคมนาคม และการป้องกันพระนคร ฯลฯ การขุดคลองในพระนครจำนวนหลายสายในอดีตได้สะท้อนให้เห็นว่า วิธีชีวิตทางน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่ง (อาทิพร ผาจันทร์, 2564) อาทิ พระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้ขุดคลองคูเมืองเพื่อป้องกันการรุกรานของข้าศึกศัตรู ขุดตั้งแต่คลองบางกอกน้อยมาออกคลองบางกอกใหญ่ มี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เรียกว่า “คลองบ้านขมิ้น” ตอนที่ 2 เรียกว่า “คลองบ้านหม้อ” ตอนที่ 3 เรียกว่า “คลองวัดท้ายตลาด มีความยาวทั้งหมด 4 กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ขุดคลองรอบกรุง (คลองโอ่งอ่าง-บางลำพู) เริ่มตั้งแต่บางลำพู มาออกแม่น้ำเจ้าพระยาด้านใต้ เห็นวัดสามปลื้ม มีความยาวประมาณ 177 เส้น 9 วา (7.09 กิโลเมตร) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้ขุดคลองดำเนินสะดวก เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง โดยขุดแยกจากแม่น้ำท่าจีนฝั่งขวา ที่ตำบลบางยาง อำเภอกะทู้มณฑล จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอบ้านแพ้ว ไปเชื่อมกับแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีความยาว 840 เส้น (33.6 กิโลเมตร) (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 33, 2516) การพัฒนาระบบการคมนาคมและการขนส่งทางน้ำจึงถูกให้ความสำคัญเอาใจใส่จากรัฐบาลสูงมาก รัฐบาลพร้อมทุ่มงบประมาณจำนวนมากเพื่อพัฒนาแม่น้ำลำคลองมากกว่าให้งบประมาณจัดสรรเพื่อสร้างถนนหนทางสะดวกสบายต่อการเดินทาง กอปรชาวไทยภาคกลางนิยมการเดินทางสัญจรด้วยเรือ ไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันด้วยเรือ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้น้ำหนักของการพัฒนาระบบการคมนาคมและขนส่งทางน้ำถูกให้ความสำคัญมากกว่าการคมนาคมและขนส่งทางบก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนให้มีการขุดคลองเป็นจำนวนมากโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมโยธาธิการ มีจุดมุ่งหมายในการขุดคลองเพื่อทำนุบำรุงการเพาะปลูก โดยเฉพาะเรื่องน้ำ (ซิลวิ มาตดาสิลา ฮอลลิงกา, 2524) พื้นที่สำคัญสำหรับการปลูกข้าวมี 2 พื้นที่ ได้แก่ทุ่งรังสิต และทุ่งแสลงแสน (วิภา จิรภาไพศาล, 2564) คลองใหม่ที่ขุดขึ้นมาใช้เป็นเส้นทางลำเลียงข้าวออกสู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศ เชื่อมการเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ กับจังหวัดข้างเคียง ในสมัยรัชการที่ 5 มีคลองขุดหลายคลอง ได้แก่ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองทวีวัฒนา คลองนราภิรมย์ คลองเปรมประชากร คลองนครเนื่องเขตร์ คลองอุดมชลจร คลองราชมนตรี คลองรังสิต ประยูรศักดิ์ คลองประปา และคลองแยกอีกหลายคลอง (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ทำให้ยุคปัจจุบันนี้กรุงเทพฯ มีคูคลองมากมายหลายสาย ผู้คนสัญจรทางเรือในคูคลองคู่ไปกับถนน ทำให้กรุงเทพฯ ได้รับการเรียกขานจากชาวตะวันตกว่าเป็น **“เมืองเวนิชแห่งตะวันออก”** (ไทยรัฐออนไลน์, 2553)

การปล่อยปะละเลยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบคมนาคมและการขนส่งทางบกของประเทศไทยในอดีต ทำให้ระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ทางบกพัฒนาล่าช้ากว่าระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ทางน้ำ ถนนหนทางเพื่อความสะดวกขาดการเหลียวแล เพราะรัฐมองว่ามีความสำคัญต่อการขนส่งเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของประเทศค่อนข้างน้อย ทำให้รัฐไม่กล้าลงทุนและพัฒนาระบบการขนส่งทางบก ส่งผลให้การขนส่งทางบกต้องอาศัยช่องทางตามธรรมชาติ ร่องทางน้ำ ทางเดินเท้า จากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมามีการเดินทางไปมาหาสู่ซึ่งกัน และการขนส่งทางบก ผู้คนนิยมใช้เส้นทางเกวียน หรือเดินทางลัดเลาะตามเส้นทางที่ใกล้ที่สุด **“ทางเกวียน”** เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและถ่ายเทสินค้าจากชุมชนหนึ่งไปอีกชุมชนหนึ่ง ถือเป็นเส้นทางสำคัญของระบบโลจิสติกส์ทางบก สมัยโบราณเส้นทางเกวียนมีลักษณะเป็นทั้งถนนหนทาง เป็นเส้นทางระบายน้ำ หรือเป็นร่องน้ำในฤดูฝน เป็นพื้นที่ดักจับสัตว์น้ำ เช่น จับปลา จับกบ จับเขียด จับปลาไหล ฯลฯ เป็นพื้นที่เก็บพืชผักผลไม้ตามฤดูกาล เช่น เห็ดตะไค้ เห็ดโคลน ถั่วถัก สมอไทย ลูกยอ ลูกกระบก ฯลฯ สันติ ภัยหลบลี้

(2566) ได้อธิบายลักษณะเส้นทางเกวียนไว้ว่า ทางเกวียนที่คนโบราณใช้ในการสัญจรไป-มา จะมีลักษณะเป็นร่องลึกขนาดกว้างพอประมาณ กว้างกว่าความกว้างของเกวียนอยู่นิดหน่อย ซึ่งร่องลึกนั้นจะถูกขนาบทั้ง 2 ข้าง ไว้ด้วยเนินดินเตี้ยๆ บ้างเนินสูงชันบ้าง ตามแต่ละสถานที่ ขณะที่ Paul Steele (2022) อธิบายว่า เส้นทางเกวียนมีลักษณะเป็นทางเดินแคบๆ ตัดผ่านสันเขาหินทรายและท้องทุ่ง มีร่องรอยลึกลงไปในหินหรือพื้นดินจนเป็นร่องล้อเกวียน ใช้เป็นเส้นทางการเดินทางของคนเพื่อบรรทุกเกวียนและรถม้า ทางเกวียนเป็นเส้นทางที่มีความขรุขระ เดินทางค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะฤดูฝนจะเดินทางยากลำบากมาก เดินทางได้ค่อนข้างช้า มีดินโคลนดินเหนียวทำให้ติดหล่ม วัวเทียมเกวียนไม่ชอบน้ำขัง เป็นต้น จึงทำให้ช่วงฤดูฝนพวกพ่อค้าวาณิชไม่นิยมเดินทางขนส่งสินค้า การขนส่งสินค้าทางเกวียนจะเริ่มคึกคักอีกครั้งก็เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จสิ้นเรียบร้อย ซึ่งอยู่ประมาณราวๆ เดือนอ้ายหรือเดือนยี่ เพราะระยะเวลาดังกล่าวพื้นดินจะแห้งสนิท การเดินทางปลอดภัยไม่กระทบต่อพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน สามารถเดินทางลัดเลาะตามเส้นทางระยะสั้นหรือระยะยาวได้สะดวกสบาย พาหนะสำคัญที่จะกล่าวถึงและมีบทบาทต่อระบบโลจิสติกส์และการขนส่งทางบกสมัยโบราณนั้นก็คือ **“เกวียน”** และ **“วัวเทียมเกวียน”** ทั้ง 2 อย่างนี้ ถือว่ามีส่วนสำคัญและมีบทบาทเป็นพาหนะขนส่งสินค้าขับเคลื่อนการขนส่งและระบบโลจิสติกส์บนการเดินทางด้วยเส้นทางเกวียน เมื่อเกวียนเป็นพาหนะสำคัญของการขนส่งสินค้า จึงเป็นเหตุผลทำให้ความต้องการ (Demand) เกวียนมีจำนวนมาก ประกอบกับสิ่งที่ใช้ประกอบร่วมกับเกวียน (Complementary Goods) คือ วัวเทียมเกวียน ก็มีความจำเป็นและความต้องการสูงเช่นกัน เกวียนและวัวเทียมเกวียนจึงมีราคาค่อนข้างสูง กลายเป็นคอลเลกชัน (Collection) บ่งบอกถึงความมั่งคั่งฐานะทางสังคม เปรียบเสมือนคนรวยในยุคปัจจุบันที่นิยมสะสมรถหรู เพื่ออวดโชว์ความมั่งคั่งและความร่ำรวย วัสดุและอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ที่นำมาประกอบทำเกวียนจึงถือว่าเป็นไอเทม (Item) ที่ค่อนข้างหายากเช่นกัน เช่น ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้พยุง ฯลฯ เมื่อวัสดุประเภทไม้ที่บ่งบอกเป็นไอเทมสำคัญ เกวียนเล่มที่ทำด้วยไม้หายากและแข็งแกร่งจึงบ่งบอกสถานะความมั่งคั่ง ความร่ำรวยของเจ้าของเกวียน

ภาพที่ 1 พ่อใหญ่ทา เจริญวงศ์ กับวัวเทียมเกวียนและเกวียนคู่ใจ

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยน ทุกสิ่งทุกอย่างก็ต้องเปลี่ยนไปตามยุคสมัย การขนส่งและระบบโลจิสติกส์แบบขนส่งด้วยทางเกวียนก็เช่นกัน ได้ค่อยๆ หมดความสำคัญไปจากสังคมสมัยใหม่ ทำให้พาหนะขนส่งประเภทเกวียนถูกแทนที่ด้วยพาหนะชนิดใหม่ที่เรียกว่า **“รถไฟ”** และ **“รถยนต์”** รัฐยุคสมัยใหม่ได้เล็งเห็นความสำคัญกับการเดินทางและขนส่งทางบก ได้สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างทางรถไฟและสร้างถนนหลวง เพื่อความสะดวกต่อการเดินทางและการขนส่ง เชื่อมต่อเมืองสู่เมือง จังหวัดสู่จังหวัด สอดคล้องกับ สมชาย นิลอาธิ (2554) ได้อธิบายว่า จุดเปลี่ยนสำคัญของการใช้เกวียนบรรทุกขนส่ง

และเดินทางไกล คือ การสร้างทางรถไฟสายแรกของประเทศไทย เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา ระยะทาง 264 กิโลเมตร โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จฯ ไปทรงเปิดการเดินทางรถไฟสายนี้ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2443 รถไฟสามารถขนถ่ายสัมภาระหรือสินค้าได้จำนวนคราวละมากๆ เดินทางสะดวกรวดเร็วมากกว่าเกวียน ทำให้บทบาทของเกวียนลดลง ขณะที่ นักรบ มุลมานัส (2561) ได้อธิบายว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีดำริให้สร้างถนนอย่างชาวตะวันตกโดยโปรดให้สร้างถนนเจริญกรุง เป็นถนนสายแรกของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2404 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 19,700 บาท ความตอนหนึ่งทรงชี้แจงประเด็นเรื่องความกว้างของถนนด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลไว้ว่า “ถ้าจะทำแต่แคบๆ พอคนเดินก็จะดี แต่ซึ่งทำใหญ่ไว้นี้ ก็เพื่อไว้ว่าเมื่อนานไปภายหน้าบ้านเมืองสมบูรณ์ที่ผู้คนมากมายขึ้น รถและม้าและคนเดิน จะได้คล่องแคล่วจึงทำให้ใหญ่ไว้” เมื่อมีถนนหนทางเรียบร้อยแล้ว การตั้งรกรากบนบกจึงเกิดขึ้นด้วยการสร้างตึกแถว มีรถม้า รถจักรยาน และรถยนต์ส่วนตัววิ่งตามท้องถนนมากขึ้น มีความสะดวกสบายในการเดินทาง ความเจริญทั้งหลายย้ายขึ้นมาบนบก ทำให้เกิดระบบการค้าเสรี มีห้างร้านและสถานประกอบการ ในปี พ.ศ. 2500 ได้สร้างถนนมิตรภาพ คือ เส้นทางหลวงสายสุดบรรทัด และสายเจนจบทิศ จากตำบลปากเพรียว จังหวัดสระบุรี ไปสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านงบประมาณและเทคนิคในการก่อสร้าง ทำให้การเดินทางมีความสะดวกรวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับมากขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันหน่วยงานของรัฐ คือ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ก็ได้สร้างเส้นทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านในชนบทมากขึ้น จึงมีการใช้รถกระบะบรรทุกแทนเกวียน ทำให้เกวียนส่วนใหญ่ที่เคยใช้เป็นพาหนะในการบรรทุกขนส่งและเดินทาง ถูกนำมาเก็บไว้ได้ถนนเรือน (สมชาย นิลอาธิ, 2554) การพัฒนาถนนหลวงและค่านิยมการใช้รถยนต์ที่เข้ามาทดแทน ทำให้บทบาทของเกวียนค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย วัวเทียมเกวียน/วัวงามคู่ ถูกขายให้พ่อค้าวัวค้าควาย (นายฮ้อย) เพื่อนำไปเป็นสัตว์เลี้ยงสวยงามหรือถูกขายไปสู่โรงฆ่าสัตว์เป็นอาหารเลี้ยงประชากร เส้นทางเกวียนที่เคยใช้คมนาคมไปมาหาสู่ ขนถ่ายสินค้าระหว่างกันและกัน บางส่วนถูกเวนคืนจากรัฐจัดสรรเพื่อสร้างทางหลวงเพื่อขนถ่ายสินค้า บางส่วนถูกนำมาสร้างถนนชนบท (ถนนรอง) เพื่อคมนาคมระหว่างชุมชนระยะใกล้ๆ กัน บางส่วนก็ไม่ได้ถูกใช้ ผู้คนไม่ใช่สัญจร ถูกปล่อยให้เป็นที่รกร้างกลายเป็นทางเกวียนโบราณ ขณะเดียวกันเกวียนที่เคยเป็นพาหนะขนถ่ายสินค้าก็ถูกทอดทิ้งไปเฉย ๆ ปลดประจำการ ที่สุดแล้วก็ถูกขายเป็นของประดับตกแต่งบ้าน และนำไปตั้งโชว์ตามพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเป็นอนุสรณ์ความทรงจำและอดีตการเดินทางด้วยคาราวานเกวียนที่เคยรุ่งเรืองในอดีตที่ผ่านมา

ความสำคัญของเกวียนยุคโบราณ

“เกวียน” คือยานพาหนะทางบกชนิดหนึ่ง มีสองล้อ เทียมด้วยวัวหรือควาย ใช้บรรทุกพืชผลต่างๆ หรือใช้เป็นพาหนะเดินทาง ประกอบด้วยล้อไม้ขนาดใหญ่สองล้อสำหรับรับตัวเกวียนหรือเรือนเกวียน ล้อจะหมุนรอบเพลลาที่มีดุมเป็นศูนย์กลาง โดยมีกำหรือโครงสร้างของล้ออยู่ในกรอบของไม้ฝักมะขามและมีแม่แปลกเป็นไม้ประกอบบังคับล้อเกวียนให้หมุนรอบเพลลา ส่วนตัวเกวียนหรือเรือนเกวียนมีลักษณะเป็นกระบะโปร่งๆ มีไม้ซี่เล็กๆ เรียงสองแถวเป็นคล้ายกรง โดยด้านล่างตั้งอยู่บนไม้รูปหรือคาน (พิชชา ทองขลิบ, 2564) คานเกวียน ช่างเกวียนและคนที่ใช้เกวียนมักเรียกว่า ไม้ขวางทาง หรือแปรงขวาง มีสองชิ้นอยู่ด้านหน้าและด้านหลัง เรียกว่า ขวางทางหน้า และขวางทางหลัง เป็นตัวไม้โครงสร้างด้านสกัดของเกวียน ทำหน้าที่รองรับรูปหรือทวก โดยไม่มีไม้หัวเต่า หรือไม้ข่มเหง วางนาบทับอยู่บนคันรูป แล้วใช้เครือไม้หรือหวายผูกมัดบังคับไว้ให้แน่น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36, 2516) ยุคโบราณเกวียนเป็นพาหนะสำคัญสำหรับขนถ่ายสินค้าจำนวนมากๆ เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนค้าขายซึ่งกันและกันกับเมืองอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยมีวัวเทียมเกวียนหรือควาย

เป็นสัตว์ลากจูง คนไทยโบราณจะนิยมใช้วัวลากเกวียนมากกว่าใช้ควายลากเกวียน เพราะวัวเป็นสัตว์ไม่กลัวแดด สามารถทนร้อนได้ดีกว่าควายยามเดินทางไกล ส่วนควายสามารถนำมาลากเกวียนได้เช่นกัน แต่คนไม่นิยมชอบนำมาลากเกวียนระยะทางไกลๆ เพราะควายเป็นสัตว์ไม่ทนร้อน ชอบลงแช่น้ำ หรือนอนปลักโคลน ควายจึงเป็นสัตว์ที่คนนิยมนำมาไถนา ซึ่งถือว่าสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศและการใช้แรงงานสัตว์ได้อย่างเหมาะสม เกวียนเป็นพาหนะขนส่งพลังงานสะอาดไม่ก่อมลพิษต่อสภาพอากาศ เกิดอุบัติเหตุค่อนข้างน้อย วัวเทียมเกวียนจึงเป็นสัตว์ที่มีมูลค่า มีความสำคัญกับการดำรงชีพและการขนส่งค้าขาย เจ้าของจะดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ปรคบประหงมการเลี้ยงดู คัดเลือกพื้นที่ทุ่งหญ้าที่เหมาะสมสำหรับการเล็มหญ้าของวัว คัดเลือกฟางข้าวอย่างดีสำหรับป้อนวัวเวลาเดินทางไกล หากเกิดอาการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่างๆ ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ เช่น ถูกสัตว์มีพิษทำร้าย วัวป่วย โจรปล้นวัว เป็นต้น จะทำให้การเดินทางล่าช้า ไปถึงจุดหมายปลายทางไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจจะทำให้การเดินทางกลับถึงบ้านหรือภูมิภาคเดิมได้ช้าลง ลูก/เมียที่รออยู่บ้านก็จะเกิดความกังวล เป็นอันกินไม่ได้นอนไม่หลับ เพราะยุคสมัยนั้นไม่มีเครื่องมือสื่อสารหรือโทรศัพท์ไว้สำหรับโทรหากันได้อย่างเช่นในสมัยปัจจุบันนี้ สิ่งที่ต้องระวังจากการเดินทางด้วยเกวียนเป็นอย่างยิ่ง คือ โจรปล้นวัวปล้นควาย หากเจอกับกลุ่มโจรพวกนี้แล้วต้องสูญเสียวัว, เกวียน และของมีค่าที่ขนส่งไปแลกเปลี่ยนค้าขาย ยิ่งทำให้ต้องขาดทุนย่อยยับ ดังนั้น การเดินทางด้วยเกวียนจึงต้องเดินทางไปเป็นขบวนคาราวานหรือกองเกวียนเป็นจำนวนครั้งละหลายๆ ปัญหาใหญ่ที่สุดของคณะกองเกวียนก็คือ “การปล้น การจี้ หรือการลักขโมย” การป้องกันตัวที่ตุนั้น ตามเส้นทางจะต้องผูกมิตรกับคนในท้องถิ่น ในขณะที่จะมีการติดอาวุธไปด้วยตามสมควร เพื่อป้องกันตัว เวลาพักแรมที่ไหนก็จะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ลากเกวียนมาล้อมเป็นวงกลมจนชิดกัน คนจะอยู่ด้านในวงล้อมของเกวียนมีเส้นทางออกเพียงทางเดียว มีการอยู่เวรยามเพื่อระวังเหตุและดูแลความเรียบร้อยตลอดคืน (เรื่องศักดิ์ ละทัยนิล, 2546) การเดินทางแต่ละครั้งจะจัดเป็นขบวนใหญ่ เรียกว่า “กองคาราวานเกวียน” เพื่อจะได้สามารถบรรทุกสินค้าไปขายคราวละมากๆ เพื่อความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ในกองเกวียนจะมีผู้ดูแลเรียกว่า “นายฮ้อยกองเกวียน” (ชุตินันท์ ทองคำ, 2556) เส้นทางเกวียนเป็นโครงข่ายเชื่อมต่อกันของแต่ละหมู่บ้าน โดยอาศัยการวางเส้นทางตามสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม ลัดเลาะไปตามพื้นที่ราบ ร่องเขาแคบ และร่องน้ำเล็กๆ ที่สามารถเดินทางผ่านได้สะดวก ซึ่งนานวันเข้าทำให้เส้นทางเกวียนเป็นร่องของล้อเกวียนลึกกลงไปในพื้นดินหรือร่องหิน

คำว่า “เกวียน” เรียกแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น เขมรเรียกว่า ระแทะ, ระตะตะ, ระทะทะ รันแทะ, กระทบ, กระทบ ภาคอีสานและลาวเรียกว่า เกียน, เจียน ภาคเหนือเรียกว่า เกวียน, ล้อ, ล้อจัว, ล้อเฮือน, เฮือนล้อ ภาคใต้เรียกว่า เกียน, เกวียน, ล้อ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36, 2516) ชื่อเรียกอาจจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่พาหนะชนิดหนึ่งที่มี 2 ล้อ ใช้ควายหรือวัวเทียม มีจุดประสงค์ คือ ใช้สำหรับเดินทางและขนส่งสินค้าจากเมืองหนึ่งไปสู่อีกเมืองหนึ่ง เช่น ไม้ซุง สินค้าอุปโภคบริโภค ของป่า ฝ้าย ไม้ฝาง ผ้าไหม ข้าวสาร และอื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ใช้วัวล้อทำหน้าที่เป็นพาหนะขนส่งสินค้าจากท่าเรือและสถานีรถไฟไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งภาคในเมืองและชนบท สินค้าเกษตรที่ใช้เกวียนขนส่ง ได้แก่ ข้าว ถั่ว และกระเทียม เป็นต้น (เชียงใหม่นิวส์, 2562) ใช้บรรทุกข้าวเปลือกและพืชผลต่างๆ ถ้าใช้บรรทุกเมล็ดข้าวเปลือก เมล็ดข้าวโพด จะมีกระซุกหรือกระซุสานด้วยไม้ไผ่เป็นกระบะใส่ไว้ในเกวียน (พิชชา ทองขลิบ, 2564) เป็นพาหนะคู่ชีวิตของผู้คนในทุกสังคมเพื่อใช้บรรทุกพืชผลทางการเกษตร และการเดินทางขนส่งทางบก รวมถึงประโยชน์ด้านอื่นๆ อีกมากมาย ในโอกาสพิเศษ ในฐานะพาหนะบรรทุกเครื่องพิธีร่วมขบวนแห่ในงานบุญ ประเพณีต่างๆ หรือแม้แต่เป็นพาหนะเคลื่อนศพ-แห่งศพด้วย (ติก แสนบุญ, 2566) เป็นพาหนะคู่ใจของชาวนา ใช้ประโยชน์ในการบรรทุกข้าวหรือพืชผลทางการเกษตร ใช้เป็นพาหนะการเดินทางติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ เช่น การเดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้อง การเดินทางไปร่วมงานบุญต่างๆ ที่มีระยะทางไกลเกินกว่าจะเดินทางด้วยเท้า และจำเป็นต้องบรรทุกสิ่งของจำนวนมากไปด้วย ใช้ตกแต่ง

เป็นขบวนแห่ในงานบุญต่างๆ เช่น ขบวนแห่บั้งไฟเอื้ในงานบุญบั้งไฟ ขบวนแห่เทียนพรรษา ขบวนแห่ปราสาทผึ้งในงานออกพรรษา ขบวนแห่กฐิน รวมไปถึงการตกแต่งเกวียนเพื่อใช้เป็นพาหนะเคลื่อนศพหรือแห่ศพ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, เล่มที่ 36, 2516) ยุคสมัยโรมันเรื่องอำนาจเป็นผู้ครอบครองดินแดนส่วนใหญ่ของโลก เป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกร เป็นที่นำเกรงขามของอาณาจักรต่างๆ อาณาจักรน้อย-ใหญ่ต้องสวามิภักดิ์ ยอมเป็นเมืองขึ้นอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง การที่อาณาจักรโรมันยิ่งใหญ่ได้นั้น เกิดจากระบบขนส่งด้วยล้อที่มีประสิทธิภาพจากนวัตกรรมการออกแบบโครงสร้างถนน การก่อสร้างถนนหนทางจากดินแดนต่างๆ เชื่อมสู่กรุงโรมซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนย้ายทรัพย์สินมีค่าทั้งหลาย รวมทั้งศิลปวัตถุขนาดใหญ่ เช่น เสาโอบิลิกต์จากประเทศอียิปต์จำนวนหลายต้นมาสู่กรุงโรม (กัลยาณี ถนอมแก้ว, 2564) ดังคำกล่าวที่ว่า “ถนนทุกสายมุ่งสู่กรุงโรม” (All Roads Lead to Rome) กรุงโรมเป็นเมืองใหญ่และเป็นศูนย์กลางการค้า การเมือง และวัฒนธรรม ถนนและเส้นทางสายหลักจะต้องสะดวกในการเดินทางเชื่อมเมืองหลวงและเมืองที่ล้อมรอบ ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่ศูนย์กลางของเมือง ถนนทุกสายจึงมุ่งสู่กรุงโรมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (Candace Osmond, 2024) ถนนทุกสายเป็นเส้นทางสำหรับเศรษฐกิจโรมันที่เข้มแข็งและการส่งกำลังกองทัพโรมันอย่างรวดเร็ว (Jahnavi Kakuturu & Alper Toker, 2022) นั้นหมายความว่า วิวัฒนาการการสร้างถนนของคนโรมันมีประสิทธิภาพสูง เมื่อถนนหนทางสภาพดี เดินทางสะดวกสบาย การเดินทางที่รวดเร็วยิ่งขึ้น การส่งเสบียงอาหารสนับสนุนกองทัพก็สามารถทำได้รวดเร็ว รถม้าหรือกองทัพล้อเลื่อนของโรมันจึงเคลื่อนทัพได้รวดเร็ว เดินทางถึงจุดหมายก่อนการคาดหมายของศัตรู สามารถกำหนดยุทธศาสตร์การสู้รบและชิงลมมือก่อน ซึ่งทำให้ได้เปรียบในการทำสงคราม ดังนั้น เกวียนหรือรถม้าที่ถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับสงครามของชาวโรมันจึงสร้างความได้เปรียบในสนามรบยามทำศึกสงคราม

ระบบโลจิสติกส์อาศัยเกวียนเป็นพาหนะขนส่ง

การขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงการดูแลไม่ทั่วถึงและขาดการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น การบริหารงบประมาณเพื่อสนับสนุนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานถูกจำกัดไว้เฉพาะส่วนกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระบบขนส่งที่มีความสะดวกสบาย ไม่ว่าจะทางบกหรือทางน้ำ จึงรวมศูนย์ความเจริญรุ่งเรืองอยู่เฉพาะในเขตพระนครเท่านั้น เหตุการณ์กบฏผีบุญอีสาน ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นการลุกขึ้นมาต่อสู้ของกลุ่มคนที่ไม่พอใจกับการรวมศูนย์ความเจริญอยู่ที่เมืองหลวงเท่านั้น โดยทำการปลุกกระดมทางความคิด เพื่อให้คนเข้ามาต่อต้านอำนาจรวมศูนย์ของรัฐ เพราะข้านั้นสังคมเศรษฐกิจขณะนั้นชาวอีสานต้องส่งส่วยหรือภาษีให้กับรัฐ โดยชายฉกรรจ์ต้องส่งส่วยคนละ 4 บาท ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนอีสานเป็นจำนวนมาก เพราะคนอีสานสมัยนั้นสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องใช้เงิน (พาฝัน หน่อแก้ว, 2563) มณฑลทางอีสาน และมณฑลทางเหนือ นิยมใช้การขนส่งและทำมาค้าขายด้วยทางเกวียน มีเกวียนหลายพันเล่มขนส่งสินค้า นำสินค้ามาค้าขายในเมืองหลวงในสมัยยุคโบราณ จากเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ได้กล่าวถึงกองเกวียนสมัยอยุธยาไว้ว่า “อนึ่งที่บ้านศาลาเกวียนนั้นมีศาลาใหญ่ห้าห้องสองหลังสำหรับเกวียนเมืองนครราชสีมาและเมืองพระตะบองมาจอดที่ศาลานั้น ในระตูเดือนสามเดือนสี่ต่างแลเกวียนเมืองนครราชสีมาบรรทุกสินค้าต่างๆ คือ น้ำรัก ขี้ผึ้ง ปีกนก ผ้าตะรางผ้าสายบัว...แลหนังเนื้อ เอนเนื้อ เนื้อแผ่น ครั่ง ไหม กายาน ตีบุก หน่องา ของป่าต่างๆ เกวียนเมืองพระตะบองพวกเขมรบันทุกลูกแร่ กระจวาน ไหม กายาน ครั่ง ตีบุก หน่องา แลผ้าปุม แพรญวน ทองพรายพลอยแดง แลสินค้าต่างๆ ตามเมืองเขมร” (สถาบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2534) ชาวบ้านในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ทำการค้าเล็กๆ น้อยๆ นั้น จะทำการค้าอยู่เฉพาะในภูมิภาคของตน และพ่อค้าพื้นเมืองเหล่านี้จะมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค กล่าวคือ พ่อค้าพื้นเมืองในภาคเหนือ เรียกกันว่า “พ่อค้าวัวต่าง” พ่อค้าพวกนี้จะใช้เกวียน

บรรทุกสินค้าพวกเมี่ยง ยาเส้น และครั่ง ออกจากหมู่บ้านไปขายตามที่ต่างๆ แล้วซื้อสินค้าจากภายนอก เช่น ปลาแห้ง เกลือ และเสื้อผ้า กลับเข้ามาขายในหมู่บ้าน ส่วนพ่อค้าพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นเรียกกันว่า “นายฮ้อย” หรือ “นายร้อย” พวกนายฮ้อยจะนำสินค้าประเภทของป่า เช่น หนังสัตว์ เขาสัตว์ ครั่ง หรือคুমวัวควายต่างๆ มาขายที่เมืองนครราชสีมา แล้วซื้อสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตกลับมาขาย เช่น ข้าว ปลาแห้ง และเกลือ (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2533) ชาวภาคเหนือมีเรื่องเล่า “ม้าต่าง-วัวต่าง” ในอดีต เมืองหรือชุมชนล้านนาที่อาศัยอยู่ตามแอ่งที่ราบต่างๆ ทางภาคเหนือ ไม่ได้อยู่กันอย่างโดดเดี่ยว แต่มีการเดินทางข้ามแอ่งไปมาหาสู่กันบ่อยๆ เพื่อค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตัวเองมี เช่น เมี่ยง เกลือ ข้าว น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เครื่องเหล็ก ฯลฯ ซึ่งหัวเมืองสำคัญ ในแถบนี้ได้แก่ เมืองเชียงใหม่ เชียงตุง เมืองสิงห์ในพม่า รวมทั้งหัวเมืองใหญ่ล้านนา (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2545) เกวียนใช้ในการบรรทุกข้าวจากนาเป็นหลัก เมื่อเก็บเกี่ยวและนำข้าวเก็บในยุ้งฉางแล้ว จึงจะนำเกวียนมาใช้ในโอกาสอื่นๆ ได้แก่ บรรทุกขนส่งเกลือ บรรทุกข้าวไปขายหรือนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งของอื่น รับจ้างขนส่งสินค้าหรือพืชผลทางการเกษตร บรรทุกซักลากไม้ซุงทั้งต้น ส่วนใหญ่เป็นการใช้เกวียนในระยะทางที่ไม่ไกลมากนัก แต่บางครั้งอาจใช้เกวียนเดินทางไปค้าขายในระยะทางไกลๆ เช่น จังหวัดสระบุรี นครนายก ชลบุรี หรือตอนวัวควายไปขายถึงกรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทางเป็นเดือน หรือนานถึง 3 เดือน (สมชาย นิลอาธิ, 2554) หากกล่าวถึงความเป็นห่วงเกี่ยวกับการเดินทางบกเพื่อความสะดวกสบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 สมัยที่ยังไม่มีรถยนต์ ไม่มีถนนหนทางสะดวกสบาย รถไฟก็ไปได้แค่อุทยาและโคราช มีแต่ช้าง ม้า เกวียน เรือเป็นพาหนะที่สำคัญ เสนาบดีจะออกไปตรวจราชการหัวเมืองยามมีศึกสงครามเท่านั้น แต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเหตุการณ์พิเศษที่จะต้องดูแลหัวเมืองให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ถ้าปล่อยให้หละหลวมอย่างที่เป็็น ก็อาจจะทำให้เสียเอกราชได้ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ดูแลการปกครองจึงต้องขี่ม้าขี่เกวียนไปทั่วประเทศ (โรม บุญนาค, 2566) ด้วยระบบการเดินทางและการขนส่งทางบกไม่ได้สะดวกสบายเช่นในยุคปัจจุบันนี้ เดินทางด้วยเส้นทางเกวียน สภาพขรุขระ ลำบาก ทุลุกทุเล รอคอยฤดูกาลและอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมสำหรับการออกเดินทาง เพื่อป้องกันความเสี่ยงและไม่ทำให้การขนส่งสินค้าเสียหาย เกวียนถือว่าเป็นพาหนะขนส่งสินค้าที่เหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีวัวหรือควายลากจูงเกวียนไปตามสภาพภูมิประเทศในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี จากข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งและความเฟื่องฟูของกองคาราวานเกวียนในยุคสมัยนั้น เป็นพาหนะที่ดีที่สุดสำหรับการขนถ่ายสินค้าจากเมืองหนึ่งสู่เมืองหนึ่ง สามารถบรรจุน้ำหนักได้คราวละจำนวนมากๆ ขนสินค้าจำพวกมีน้ำหนักได้ดี เป็นที่อยู่อาศัยและครีวปรุงอาหาร หลบแดด หลบฝน ยามเวลาเดินทางไกลๆ เกวียนจึงเป็นพาหนะเคลื่อนที่ประเภทอเนกประสงค์ และเป็นพาหนะที่มีความสำคัญสำหรับการค้าขายที่ดีที่สุดในยุคนั้น

ของสะสมของคนรวยและคนมีฐานะทางสังคม

ความสำคัญของเกวียนในยุคโบราณไม่ใช่แค่เป็นพาหนะสำคัญสำหรับการขนส่งสินค้าระหว่างกันหรือใช้เดินทางไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันเพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่พิเศษของการได้ครอบครองเกวียน คือ การแสดงถึงความมั่งคั่ง ความร่ำรวย ความหรูหรา และแสดงถึงฐานะทางสังคมของผู้ครอบครองเกวียนเล่มนั้นๆ เกวียนเล่มหนึ่งๆนั้นมีราคาแพง ผู้ครอบครองหรือเจ้าของจะต้องเป็นคนที่มีเงิน มีฐานะทางสังคม เพราะองค์ประกอบของเกวียนที่ใช้สำหรับขนส่งสินค้าจำเป็นต้องมีวัวเทียมเกวียน 2 ตัว หรือมากกว่านั้น (บางพื้นที่อาจจะใช้ควายลากจูงแทนวัว) ซึ่งก็แล้วแต่งานขนส่งในรอบนั้นๆ วัวเทียมเกวียนเป็นองค์ประกอบการลากจูงเกวียน ถือว่าเป็นของที่ใช้ประกอบกัน (Complementary Goods) ถ้าหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปจะหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ไม่สมบูรณ์มากนัก ดังนั้นจึงทำให้วัวเทียมเกวียนมีราคาแพงตามความต้องการจำนวนเล่มเกวียนที่ใช้ประกอบกัน ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุผลให้ทั้ง 2 อย่าง (เกวียน+วัว) รวมกันแล้วถือว่ามีมูลค่าราคาแพง เป็นสิ่งที่คนทั่วไปจำเป็นต้อง

ได้ยากยิ่ง จะต้องเป็นคนมีเงิน ร่ำรวย มีฐานะทางการเงินและฐานะทางสังคม เกือบมีคุณค่าหลักคือใช้เป็นพาหนะบรรทุกที่ช่วยผ่อนแรงในการเดินทาง เป็นงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าทางจิตใจ และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผู้มีเกวียนถือว่าเป็นผู้ที่มีฐานะและอำนาจบารมีในสังคม ในมหาวาณิชชาดก (ขุ.ชา) ได้กล่าวถึงความมั่งคั่งของพวกพ่อค้าชาวพระนครสาวัตถิในคราวเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ไว้ว่า “เรื่องมีว่า พ่อค้าเหล่านั้นเมื่อจะไปค้าขาย ก่อนจะไปได้ถวายมหาทานแต่พระศาสดา ดำรงมั่นในสละและศีล กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกข้าพระองค์กลับมาได้ จักขอบังคมพระบาทยศของพระองค์อีกพระเจ้าข้า แล้วออกเดินทางไปกับเกวียน 500 เล่ม” (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 27, 2539) การต่อเติมเกวียนถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ด้วยวิธีประดิษฐ์ต่างลงบนชิ้นไม้ในส่วนต่างๆ ของเกวียนให้เกิดความงดงาม การแกะสลักลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง วิธีเขียนภาพและประดับกระจกบนผนังของเกวียนทำให้เกวียนดูสวยงามและหรูหรา (ตีก แสนบุญ, 2566) สิ่งสำคัญที่แสดงถึงความหรูหราและบ่งบอกถึงความร่ำรวยผ่านเล่มเกวียนที่ครอบครอง คือ “วัสดุ/อุปกรณ์สำหรับประกอบเกวียน” สำหรับไม้ที่ใช้ทำเกวียนจำเป็นต้องใช้ไม้เนื้อแข็ง ทั้งในส่วนที่เป็นโครงสร้างและส่วนประกอบของเกวียน เพราะต้องใช้บรรทุกสิ่งของและเดินทางไกล ซึ่งต้องรับน้ำหนักมาก ตลอดจนรับแรงกระแทกและแรงเสียดสีตลอดเวลาที่ใช้งานทุกครั้ง ประกอบไปด้วย คุมเกวียน ใช้ไม้ประดู่ ไม้พยุง, อ้ว ใช้ไม้เต็ง (ไม้จิก), เปลาเกวียน, ใช้ไม้เค็ง, กำเกวียน ใช้ไม้พยุง, กงเกวียนหรือกีบ ใช้ไม้ประดู่ ไม้พยุง ไม้พะยอม ไม้สะแบง ไม้มะค่า, แพดหรือแปรง ใช้ไม้พยุง ไม้แดง, คานหรือข้าง ใช้ไม้พยุง ไม้พะยอม ไม้ประดู่, แอก ใช้ไม้กระทุ้ม ไม้ลิ้นฟ้า (ต้นเพกา), ลูกแอกหรือลูกสะเซ ใช้ไม้พยุง, แป้นขานหรือแป้นนั่ง ใช้ไม้พยุง, ไม้ค้ำ ใช้ไม้ไผ่ (สมชาย นิลอาธิ, 2554) เกวียนภาคเหนือจะนิยมสร้างด้วยไม้สัก ไม้ประดู่เหลือง ไม้ประดู่แดง ไม้เหียง ไม้ตึง ไม้ไผ่ (ธวัชชัย ทำทอง, 2564) ไม้ที่นำมาสร้างเกวียนต้องเป็นไม้ที่มีความแข็งแรง มั่นคง มีความเหนียว ยืดหยุ่นได้ดี มีความคงทน ใช้งานได้นาน ไม่หักง่าย ไม่แตกง่าย ไม้ที่นำมาทำเกวียนก็มีหลายหลายชนิดซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อท้องถิ่นนั้นๆ และผ่านการทดลอง/ทดสอบการนำมาสร้างเกวียนหลายรุ่นคน จากรุ่นสู่รุ่นกลายเป็นตำราหรือคัมภีร์การสร้างเกวียนให้รุ่นต่อๆ มาได้นำองค์ความรู้นั้นมาประกอบการสร้างเกวียน ราคาและมูลค่าของเกวียนนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ที่นำมาสร้าง (พระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน), 2469) ไม้จำพวกที่มีความแข็งแรงทนทานและยืดหยุ่นดีจะเป็นที่ต้องการ (Demand) ของผู้ซื้อเกวียนอย่างมากและทำให้ไม้ขาดตลาด เพราะไม้ที่มีความแข็งแรง ทำยาก ตัดยาก ถากยาก ขึ้นรูปยาก เจาะยาก ฯลฯ เหตุผลที่ช่างทำได้ยากก็เพราะอุปกรณ์เครื่องมือก่อสร้างไม่ทันสมัย ไม่มีเลื่อยไฟฟ้า ไม่มีสว่านไฟฟ้า ไม่มีอุปกรณ์ขึ้นรูป ไม่มีเครื่องทุ่นแรง ฯลฯ ช่างผู้สร้างจะต้องใช้ความสามารถและเครื่องมือโบราณด้วยความสามารถพิเศษ ค่อยๆ เจาะ ค่อยๆ เลื่อย ค่อยๆ ตอกลิ้ม เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับช่างโบราณ คือ อุปกรณ์ตีเหล็กสำหรับทำเกวียนและตีมัด ได้แก่ ทั้งเหล็ก ค้อนและคีมขนาดต่างๆ เต้าหลอมเหล็ก อุปกรณ์ช่างไม้สำหรับประกอบตัวเกวียน กบไสไม้ สิว ฆ้อน (ธวัชชัย ทำทอง, 2564) การสร้างเกวียนในยุคโบราณจึงต้องใช้ความสามารถและความทุ่มเทอย่างมาก เพื่อที่จะให้ได้เกวียนแต่ละเล่มสำหรับขนส่งสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงไม่พุงง่าย เพราะจะทำให้เสียเวลาการขนส่ง ต้องซ่อมแซมและอาจขาดทุนจากการขนส่งสินค้าไปค้าขายยังเมืองต่างๆ ไม้ที่มีความแข็งแรง เช่น ไม้พยุง ไม้ประดู่ ไม้เค็ง ไม้แดง เป็นต้น จึงเป็นไม้ที่คนส่วนใหญ่ต้องการนำมาทำเกวียน เป็นไม้ที่มีความสวยงาม สีสวย แข็งแรง มั่นคง ไม่แตกหักง่าย กลายเป็นคอลเลกชัน (Collection) ที่ผู้ครอบครองเกวียนต้องมี ต้องอวด ต้องนำมาแสดงให้ผู้อื่นได้เห็น เพื่อให้รู้ว่ามีแรร์ไอเทม (Rare Item) ที่หายาก ในยุคโบราณซึ่งหากใครมีเกวียนที่สร้างด้วยไม้หายาก เช่น ไม้พยุง ไม้ประดู่ ฯลฯ จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความร่ำรวย ความมั่งคั่ง มีฐานะทางสังคม เปรียบเสมือนยุคปัจจุบันที่มีการครอบครองรถหรู เช่น Porsche, Lamborghini, Audi, Mercedes-Benz เป็นต้น ถือว่าเป็นไอเทมคอลเลกชันที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากยุคมีเกวียนหรูหราเล่ม

งาม ประกอบสร้างขึ้นด้วยไม้แข็งแกร่ง สู่ยุคที่มีรถบรรทุกหทาราคาแพงสะสม เพื่อแสดงถึงความมั่งคั่ง ดังนั้น เกวียนที่ประกอบสร้างขึ้นด้วยไม้แกร่งจึงหายาก มีความต้องการสูงจากกลุ่มพ่อค้าเกวียน มีแล้วคู่ดี มีความสง่าสวยงาม หรรษา ราคาแพง

พิพิธภัณฑสถานเกวียนโบราณ

เมื่อความต้องการสินค้ามีมาก ขณะเดียวกันสินค้ามีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการก็จะเกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่า “สินค้าราคาแพง” ยุคสมัยโบราณที่มีความรุ่งเรืองด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ทางบก โดยมีเกวียนเป็นพาหนะมีความสำคัญสำหรับขนส่งสินค้า ทำให้ความต้องการและการอยากครอบครองเกวียนมีจำนวนมาก แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป การพัฒนาประเทศมีความเจริญและทันสมัยมากขึ้น ทำให้ระบบขนส่งทางบกมีการพัฒนาและมีความทันสมัยสะดวกสบายสำหรับการเดินทาง รัฐบาลมีแนวทางการพัฒนาระบบขนส่งทางบกมากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ ระบบขนส่งทางรางและการขนส่งทางถนน (1) ระบบขนส่งทางราง คือ การลงทุนและพัฒนารถไฟ ทำให้การขนส่งสินค้าได้จำนวนครั้งละจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2430 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งกรมรถไฟขึ้น สร้างรถไฟสายแรกขึ้น คือ สายกรุงเทพ-นครราชสีมา งบประมาณ 9,956,164 บาท (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2566) (2) การขนส่งทางถนน คือ การลงทุนและพัฒนาถนนทางหลวงแผ่นดิน และถนนทางหลวงชนบท ระหว่างปี พ.ศ. 2404-2407 ประเทศไทยได้สร้างถนนสายแรกขึ้น คือ “ถนนเจริญกรุง” เพื่อใช้สัญจรภายในกลางเมือง (เมธินี จิรวัดนา, 2567) ทางหลวงแผ่นดิน เป็นเส้นทางสาธารณะสายหลักที่เป็นโครงข่ายเชื่อมระหว่างภาค จังหวัด อำเภอ ตลอดจนสถานที่ที่สำคัญ เพื่อให้การเดินทางและขนส่งเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น มีทั้งหมด 4 หมายเลข ได้แก่ หมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน, หมายเลข 2 ถนนมิตรภาพ, หมายเลข 3 ถนนสุขุมวิท, หมายเลข 4 ถนนเพชรเกษม (กรมทางหลวง, 2560) ทางหลวงชนบท คือ ทางหลวงที่กรมทางหลวงชนบทเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงชนบท ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2545 (กรมทางหลวงชนบท, 2567) การเกิดขึ้นของการขนส่งระบบราง การก่อสร้างถนนทางหลวงแผ่นดินและถนนทางหลวงชนบท ทำให้ลดความสำคัญของการขนส่งสินค้าด้วยทางเกวียน เส้นทางเกวียนบางเส้นทางถูกพัฒนาให้เป็นถนนทางหลวงแผ่นดิน ถนนลาดยางมะตอย 4 เลน, 6 เลน, 8 เลน และ 10 เลน เป็นต้น ตามความสำคัญของถนนเส้นนั้นๆ บางเส้นทางถูกนำไปสร้างเป็นถนนทางหลวงชนบท ทำเป็นถนนคอนกรีต หรือ ลาดยางมะตอย มีความสะดวกสบาย ใช้สัญจรไปมาซึ่งกันและกันได้ง่ายขึ้น บางเส้นทางถูกปล่อยทิ้งร้างผู้คนไม่ใช้สัญจรกลายเป็นเส้นทางเปลี่ยวและรกร้าง ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกเส้นทางนี้ว่า “เส้นทางเกวียนโบราณ” เส้นทางที่ใช้เกวียนจึงเหลือน้อยลงและระยะทางสั้นลง คงใช้กันระหว่างชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้รถบรรทุกแทนเกวียนในการบรรทุกขนส่งและเดินทาง ช่างประกอบเกวียนเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ช่างสลักกลวดลายเปลี่ยนไปทำงานแกะสลักบานประตูหน้าต่างของโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ แทนการทำเกวียนสลักกลวดลาย (สมชาย นิลอาถิ, 2554) ส่วนเกวียนและวัวเทียมเกวียนก็ค่อยๆ หดความสำคัญไปตามกาลเวลา เกวียนถูกจอดไว้ตามข้างรั้วบ้านหรือใต้ถุนบ้าน ขณะเดียวกันผู้คนก็ไม่นิยมสร้างบ้านแบบมีใต้ถุนเพื่อเก็บสิ่งของและเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน เนื่องด้วยกระทรวงสาธารณสุขมี การรณรงค์เกี่ยวกับสุขอนามัยให้คนตามชนบทตระหนักถึงสุขอนามัยที่ถูกต้อง การเลี้ยงสัตว์ใต้ถุนบ้านถือว่าไม่ถูกต้องตามเรื่องสุขาภิบาลครัวเรือน จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็น มีแมลงสัตว์พาหะนำโรค มีฝุ่นละอองและขยะอยู่ในบ้าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคนในบ้านป่วยและเป็นโรคที่มาจากพาหะนำเชื้อโรค (ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง, 2552) ประกอบกับพฤติกรรมและรสนิยมของผู้คนไม่นิยมขึ้นไปพักอาศัยบนบ้าน มีการก่ออิฐถือปูนใต้ถุนบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ดังนั้น จึงทำให้ต้องขายทั้งเกวียนและวัวเทียมเกวียนไปให้กับพ่อค้าคนกลาง ดังคำผญาอีสานที่ว่า “มีเกวียนบั้งวัวพร้อมลิเอาหยังมาแก่ เกวียนบั้งไม่มีค้ำหัวลิจ้ำใส่ดิน” แปลความได้ว่า

มีเกวียน แต่ไม่มีวัวด้วย จะใช้อะไรลาก หากเกวียนไม่มีไม้ค้ำ หัวเกวียนก็จะคะมำลงพื้น (สำลี รักสุทธี, 2551) เกวียนและวัวเทียมเกวียนถูกยุคสมัยจับให้แยกออกจากกัน เพราะมองไม่เห็นคุณค่าและหมดประโยชน์สำหรับการขนส่งและการเดินทาง ผู้คนหันไปสนใจกับพาหนะที่ทันสมัยและมีความรวดเร็วสำหรับการขนส่งและการเดินทาง ดังคำผญาอีสานโบราณที่ว่า **“เกวียนหากเหมิดคุณค่า ถ้าขาดคู่วัวเทียม, ก็เป็นของบ่มีคุณค่า หากขาดพืมมาค้ำ, ฉางเป็นเพียงโงงไม้ แม้โพงพบขึ้นอยู่, ผักกะตุ ก็หากเป็นแค่แผ่นไม้ วงกบค้ำ หากบ่มี”** การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศทำให้เกวียนถูกขายให้กับพ่อค้ารับซื้อของเก่าโบราณ หรือพ่อค้ารับซื้อของตกแต่งบ้านตกแต่งสวน ซึ่งปัจจุบันเราจะเห็นล้อเกวียนและอุปกรณ์เกวียนชิ้นต่างๆ นำไปทำเป็นรั้วบ้านและประดับตกแต่งบ้าน วัวเทียมเกวียนถูกขายให้นายฮ้อยหรือพ่อค้าวัวควาย นำเข้าสู่โรงฆ่าสัตว์หรือขายต่ออีกทอดไปสู่ตลาดวัวควายเพื่อนำไปเป็นอาหารมนุษย์หรือนำไปเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อความสวยงาม

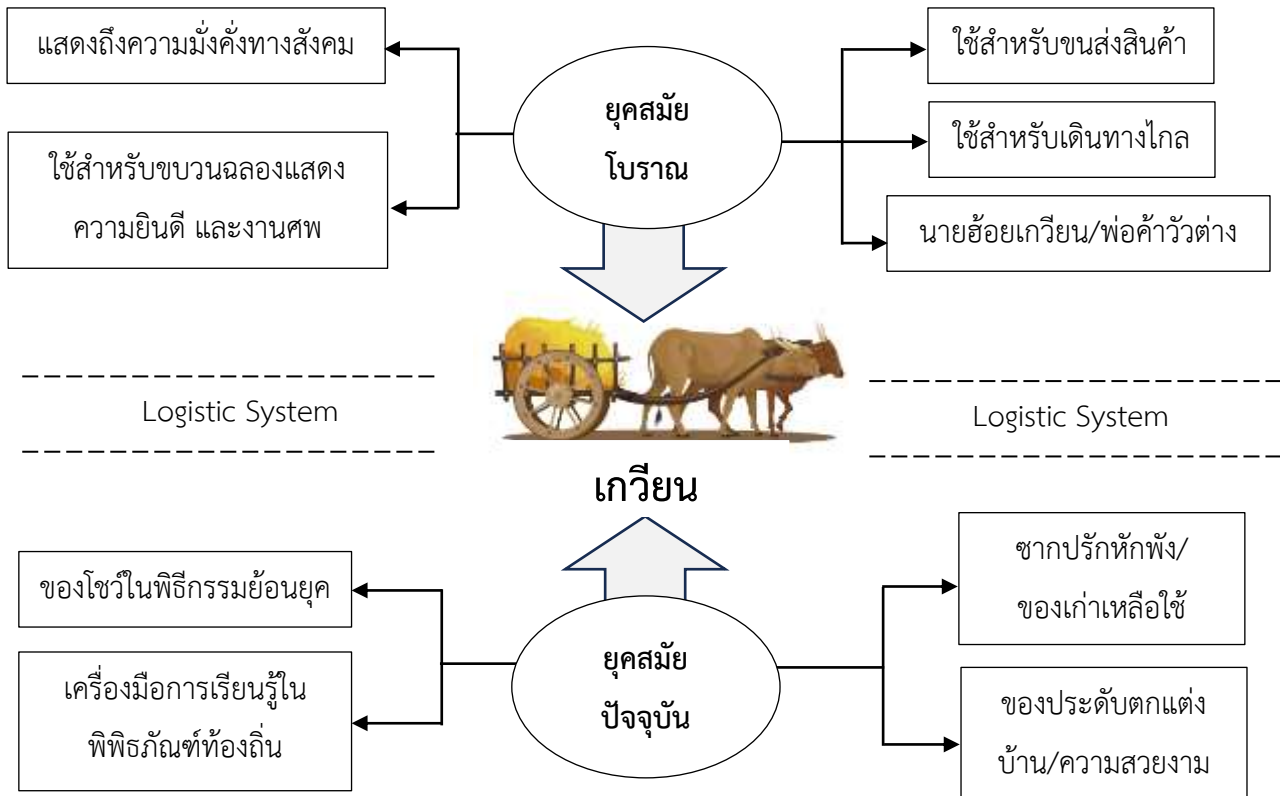
ภาพที่ 2 เกวียนและชิ้นส่วนประกอบต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ของชุมชน

ความสำคัญของเกวียนได้ถูกลดคุณค่าลงและเลือนหายไปตามกาลเวลา ถนนหนทางมีความทันสมัยมากขึ้นเท่าไร การใช้เกวียนก็ลดลงเร็วมากเท่านั้น เพราะการขับเกวียนบนถนนในยุคปัจจุบันมีความเสี่ยงสูง วัวมีอาการตกใจเมื่อมีรถวิ่งผ่านซึ่งจะทำให้ลากจูงเกวียนตกถนน ท้ายเกวียนไม่มีไฟท้าย ไม่มีสัญญาณไฟเลี้ยว หรือสัญญาณสะท้อนแสงซึ่งอาจทำให้รถที่วิ่งตามหลังมามองไม่เห็น โดยเฉพาะเวลากลางคืนอาจทำให้รถชนท้ายเกวียนและอาจทำให้มีผู้เสียชีวิต ซึ่งอุบัติเหตุจากเกวียนมาให้เห็นจนถึงยุคปัจจุบัน อาทิเช่น เด็กๆ วิ่งหนีตายอลหม่านหลังวัวเทียมเกวียนวิ่งพุ่งเข้าหากลุ่มคนดูที่มานั่งชมการแข่งขันวัวเทียมเกวียน เทศกาลประจำปีของจังหวัดเพชรบุรี ทำให้ต้องติดป้ายประกาศเตือนเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตราย (MRG Online, 2556) ในประเทศอินเดียได้เกิดความวุ่นวายบนท้องถนน เนื่องจากลาและเกวียนถูกรถยนต์ส่วนบุคคลวิ่งมาด้วยความเร็วชนเข้ากับท้ายเกวียน (Dailymail, 2019) เกิดอุบัติเหตุรถม้าบนถนน Red Road กลางเมืองโกลกาตา ประเทศอินเดีย มีผู้ได้รับบาดเจ็บจากการถูกรถม้าลากเกวียน เป็นหญิงสาวแม่ลูกสองคน อาการบาดเจ็บที่แขนและขา ถูกนำส่งไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล SSKM (The Telegraph India, 2022) จากการเกิดอุบัติเหตุและความไม่ปลอดภัยยิ่งทำให้การใช้เกวียนลดลงเรื่อยๆ เกวียนที่มีลักษณะสมบูรณ์ วัสดุและอุปกรณ์ยังอยู่ครบถ้วนถูกซื้อจากกลุ่มคนที่มีความชื่นชอบและเก็บสะสมเกวียน กลุ่มอนุรักษ์เกวียนโบราณ ซึ่งจะเห็นโดยทั่วไปตามศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และบ้านบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น โดยได้มีการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เกวียนแห่งแรกของประเทศไทยและโลก ที่บ้านด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (วิโรฒ ศรีสุโร, 2556) จากที่เคยเป็นพาหนะที่มีมูลค่า มีราคาสูง มีผู้คนต้องการสูง กลักลับกลายเป็นพาหนะที่มีมูลค่าทางจิตใจและเป็นเสมือนจิตวิญญาณให้หวนระลึกถึง

ความหลัง ยุคสมัยการเดินทางด้วยความทุกข์ยากลำบาก ต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน ขนถ่ายสินค้าไปยังเมืองหรือสถานที่ต่างๆ ปัจจุบันนี้เกวียนถูกปลดประจำการ มีปรากฏให้เห็นเป็นเพียงแค่วัตถุโบราณ เป็นของสะสมไว้ประดับบ้านเรือนให้ดูสวยงาม และถูกจัดไว้ให้เยาวชนคนรุ่นหลังไว้ศึกษาหาความรู้ตามพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งนั่นก็เปรียบเสมือนสุสานเก็บซากปรักหักพังของเกวียนไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์และความทรงจำดีๆ ที่เกวียนเคยมีความสำคัญและเป็นพาหนะนำพาผู้คนและสินค้าไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนค้าขายซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่าเกวียนมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าค่านิยมและการให้ความสำคัญกับการใช้เกวียนจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม เกวียนก็ยังรักษากลิ่นไอวัฒนธรรม วิถีการเดินทาง และการมีส่วนร่วมกับผู้คนไว้เป็นอย่างดี ในอดีตเกวียนมีความสำคัญเป็นพาหนะขนส่งสินค้า เดินทางไกล แสดงความมั่งคั่งทางสังคม ฯลฯ ในยุคปัจจุบันเกวียนได้ลดบทบาทความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คน แม้ว่าจะมีคนมองว่าเป็นเพียงแค่ซากปรักหักพัง เป็นของประดับตกแต่งบ้าน เป็นของโชว์สำหรับนักสะสมของเก่าวัตถุโบราณ แต่สิ่งดีๆ ที่เกวียนมอบให้คนยุคปัจจุบัน คือเครื่องมือการเรียนรู้และวิวัฒนาการเกี่ยวกับการเดินทางและการขนส่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจของโลกใบนี้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามีความทันสมัยอย่างไม่หยุดยั้งอยู่กับที่ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการความสะดวกสบายและรสนิยมของผู้คนบนโลกใบนี้อย่างไม่สิ้นสุด (Infinity) การพัฒนาระบบขนส่งทางบกจะต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและนโยบายทิศทางการพัฒนาของ

ประเทศทั่วโลก ระบบโลจิสติกส์ขนและการขนส่งทางบกมีความสะดวกสบายเดินทางได้รวดเร็ว ขนส่งสินค้าไปยังผู้บริโภค และลูกค้าปลายทางได้รวดเร็วทันใจไม่ต้องรอสินค้าเป็นเวลานานๆ รถยนต์ส่วนบุคคล รถมอเตอร์ไซค์ รถกระบะ รถบรรทุกสินค้า และรถไฟความเร็วสูง เข้ามามีบทบาทกับการขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้คนมากยิ่งขึ้น พัฒนาการระบบขนส่งโดยสารทางบกมีการพัฒนาลงทุนระบบขนส่งทางหลวงและระบบรางด้วยงบประมาณจำนวนมากทำให้การเดินทางไปยังเมืองต่างๆ หรือจุดหมายปลายทางมีความรวดเร็วมากขึ้น ย่นระยะเวลาการเดินทางให้เหลือเวลาน้อยลง เมื่อการพัฒนา ระบบขนส่งทั่วโลกพัฒนาด้วยความรวดเร็ว ระบบขนส่งทางเคเวียนแบบดั้งเดิมที่ต้องใช้ระยะเวลานานในการเดินทางก็ค่อยๆ หายไปตามกาลเวลา เป็นเพียงแค่คำบอกเล่า นิทานปรัมปรา บอกกล่าวให้รุ่นหลานรุ่นเหลน และคนรุ่นต่อไป ได้รับทราบวิธีการเดินทางขนส่งสินค้าและการค้าขายของคนโบราณ วัวเทียมเคเวียนพันธุ์พื้นบ้านสูญพันธุ์และหายไปจากประเทศไทย กลายเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อฆ่าเป็นอาหาร ไม่ใช่เลี้ยงเพื่อการขนส่ง เหลือเพียงวัตถุโบราณที่จัดไว้ตามสถานที่สำคัญ และพิพิธภัณฑ์เป็นอีกหนึ่งชุดความรู้ที่คนรุ่นหลังจะได้ศึกษาและเรียนรู้ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทางหลวง. (2560). *ระบบหมายเลขทางหลวง*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/dAmbl>.
- กรมทางหลวงชนบท. (2567). *ความเป็นมาของกรมทางหลวงชนบท*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://drr.go.th/?page_id=15.
- กัลยาณี ถนอมแก้ว. (2564). *ถนนทุกสายมุ่งสู่กรุงโรม*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/692266>.
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2566). *ประวัติการรถไฟแห่งประเทศไทย*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/X0V5j>.
- ชลวิ มาดดาสิรินา ฮอลลิงกา. (2524). *การจัดการชลประทานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชุตินันท์ ทองคำ. (2556). *การค้าแบบกองเคเวียน ณ เมืองนครราชสีมา*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/551148>.
- ชูลิทธิ ชูชาติ. (2545). *พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.2389-2503)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น.
- เชียงใหม่นิวส์. (2562). *“วัวลื้อ” ขบวนเคเวียนขนส่งสินค้าในอดีตเมื่อ 50 ปีก่อน*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/895581#google_vignette.
- ณัฐวุฒิ ปรียานิตย์. (2560). *เศรษฐกิจการเมืองของการตัดถนนในพระนคร สมัยรัชการที่ 1-5*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ตึก แสนบุญ. (2566). *“เคเวียนอีสาน” ผสานวิถีชีวิตและภูมิปัญญาสี่ลาข้างจนมีลักษณะสวยงามกว่าเคเวียนภาคอื่น*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_77435
- ไทยรัฐออนไลน์. (2553). *พระอัจฉริยะเรื่องน้ำของ ร.5*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/120841>.
- ธวัชชัย ทำทอง. (2564). *ช่างทำเคเวียน*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/5p8H0>.

- นักรบ มุลมานัส. (2561). กรุงเทพฯ ราตรี จุดเริ่มต้นการท่องเที่ยวของชาวกรุงรัตนปุ๋ยาตาทวดที่มาพร้อมการตัดถนน รถรางไฟฟ้า และรถยนต์. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://readthecloud.co/notenation-4/>.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2556). เด็กหนีตายอลหม่าน “วัวเทียมเกวียน” พุ่งเข้าหากลุ่มคนขณะนั่งชมการแข่งขัน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://mgronline.com/local/detail/9560000020023>.
- _____. (2563). พระปิยมหาราชกับการชุดคลอง. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9630000108315>.
- พระโพธิวงศาจารย์ (ติสโส อ้วน). (2469). ลัทธิธรรมนิยมต่างๆ : ว่าด้วยยานพาหนะทางก (เกวียน). สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/pJYQO>.
- พาฝัน นน่อแก้ว. (2563). “กบฏผีบุญ” วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยรัฐไทยและเมื่อเพิ่มคำว่ากบฏมาด้วย นั้นหมายความว่า... ว่าสามารถฆ่าได้. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://themomentum.co/feature-pheeboon/>.
- พิชชา ทองขลิบ. (2564). เกวียน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://www.sac.or.th/databases/traditional-objects/th/equipment-detail.php?ob_id=200.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2516). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 33 คลองขุดในประเทศไทย. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=33&chap=3&page=t33-3-infodetail03.html>.
- _____. (2516). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36 คำเรียกเกวียน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/fiYvb>.
- _____. (2516). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36 โครงสร้างและส่วนประกอบของเกวียน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=36&chap=3&page=t36-3-infodetail04.html>.
- _____. (2516). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36 ประโยชน์ใช้สอยของเกวียน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=36&chap=3&page=t36-3-infodetail06.html>.
- เมธินี จิรวิวัฒนา. (2567). ถนนเจริญกรุง. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/0VaYx>.
- เรื่องศักดิ์ ละทัยนิล. (2546). ภูมิปัญญาไทยเกี่ยวกับควาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- โรม บุญนาค. (2566). สมัยไม่มีถนนไม่มีรถ เสนาบดีขี่ม้านั่งเกวียนไปตรวจราชการ แต่ก็หาที่ตั้งศาลากลางได้ทั่วประเทศ. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9660000042983>.
- วิภา จิรภาไพศาล. (2564). รัชการที่ 5 ทรงอนุญาตขุด “คลองรังสิต” ในทุ่งหลวงเหนือกรุงเทพฯ ที่มีโคลนขังและใช้ป่า. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/730ob>.

- วิโรฒ ศรีสุโร. (2556). พิพิธภัณฑ์เกวียนอาจารย์วิโรฒ ศรีสุโร. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://nm.sut.ac.th/koratdata/?m=detail&data_id=1619.
- ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2533). เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง. (2552). สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://shorturl.asia/84gcG>.
- สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ. (2534). คำให้การชุดหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สมชาย นิลอาธิ. (2554). เกวียน. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://saranukromthai.or.th/Ebook/BOOK36/pdf/book36_3.pdf.
- สันติ ภัยหลบลี้. (2566). สืบเส้นทางเกวียนโบราณ จากศาสตร์ ภูมินาม-ภูมิสารสนเทศ. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.mitrearth.org/24-70-toponymy-kwean/>.
- สำลี รักสุทธี. (2551). ผญา (ฉบับมีคำแปลเป็นภาษากลาง) : ปรัชญาการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของชาวอีสาน. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- อาทิพร ผาจันทร์ดา. (2564). 100 ปี ถนนเจริญกรุงกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2411-2511). (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- Candace Osmond. (2024). *All Roads Lead to Rome-Origin & Meaning*. Retrieved 17 March 2024. from <https://grammarist.com/proverb/all-roads-lead-to-rome/>.
- Dailymail. (2019). Now THAT'S a donkey ride! Mule is hoisted up and sent speeding through the air after car crashes into its cart in India. Retrieved 21 March 2024. from <https://shorturl.asia/QCO6f>.
- Jahnvi Kakuturu and Alper Toker. (2022). Do all roads lead to Rome. *European Journal of Cardio-Thoracic Surgery*, 62(1), 338.
- Paul Steele. (2022). *The Guernsey Wagon Ruts of the Oregon Trail*. Retrieved 15 March 2024. from <https://www.baldhiker.com/the-guernsey-wagon-ruts-of-the-oregon-trail/>.
- The Telegraph India. (2022). *Car hits horse carriage on Red Road, woman and two daughters from Odisha injured*. Retrieved 21 March 2024. from <https://shorturl.asia/dcn7k>.

